

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

ובסופו דף אחד ממסכת שבת
לכבוד שבת קודש

בעידודו של מו"ר הרה"צ שליט"א

פרשת

וישב

י"ט – כ"ה כסליו תשפ"ז

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב, עיר שומרי הלשון, עיר השמחה

ניתן להשיג בעמדת הבית בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'

או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ״ק אדמו״ר עט״ר
מוהרא״ש
ר׳ אליעזר שלמה בן
ר׳ מנחם זאב זי״ע

לזכות מורנו ורבנו הרה״צ
ר׳ יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט״א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ״ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד:
לְמוּד הַבַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יְהֶיה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מְשִׁיחַ־צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית־מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

נסכים הבאין בפני עצמן — כגון שהביאו היום קרבן ציבור ולא הביאו נסכים עמו, והביאום למחר. דאמר מר (מנחות מד,ב): "מנחתם ונסכיהם" בלילה, "מנחתם ונסכיהם" אפילו למחר. **אכילה ושתיה** — קרבן ונסכים. **והא תני רב מרי בריה דרב כהנא** — לעיל, דאין עולת נדבה טעונה שיר, שהרי אין זמנה קבוע. **ותסברא** — דלשם שירה אמרו באחד בשבת? **נפיק מיניה חורבא** — דאתי למימר: כי היכי דנסכים הבאים בפני עצמן רשות, נסכים הבאין עם הקרבן נמי רשות. **לגלותנו** — גלות יהויכין והחרש והמסגר, ויחזקאל היה מהם. **יובל** — ראש השנה שלה ביום הכפורים, דתוקעין בית דין בשופר ונפטרים עבדים לבתיהן, ושדות חוזרות לבעליהן, ואז נראית שהיא יובל. אלמא שנת היובל הוה בשנת ארבע עשרה לחורבן הבית. וקא סלקא דעתך בהדי שתא דחורבן קאמר. ויובל הוא לעולם במוצאי שביעית, דשנת ארבעים ותשע שביעית היא. **ואי סלקא דעתך במוצאי שביעית חרוב** — היכי משכחת לה ארבע עשרה לבהדי דתיהוי במוצאי שביעית אחד בשבוע וכו'? **אחר שנה** — וכי חשבת חמש עשרה שנים משנת היובל למפרע משכחת חורבן במוצאי שביעית, שהיא שנת שלשים ושש למנין יובל זה. **אי הכי** — דבשנת חמש עשרה לחורבן הוי ההיא נבואה, עשרים ושש לגלות יהויכין הוא? **דאמר מר גלו** — ישראל עם יהויכין. **בשבע** — בשנה שביעית לביבוש יהויקים. **גלו בשמונה** — כלומר, שאותה גלות היתה בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר, דשנה שניה למלכותו כיבש יהויקים, כדמפרש לקמן. **גלו בשמונה עשרה** — עם צדקיהו, והיא היתה חרבות ירושלים, והיא היתה שנת שמונה עשרה לביבוש יהויקים, והיא שנת תשע עשרה לנבוכדנצר. **משב ועד תמני סרי** — משנה שביעית שהוא גלות יחזקאל עד תמני סרי שהוא חורבן הבית — חד סרי לבהדי שתא דגלה בה יחזקאל, ולבר משנת החורבן דמנינו לה בהדי הנך דמחורבן ועד יובל, וחמיסר דמחורבן ועד יובל עם שנת החורבן ושנת היובל — אשתכח דעשרים ושש הוו מהשתא דגלו בה ועד יובל. והיכי אמר יחזקאל; בעשרים וחמש לגלותנו היה יובל? וסלקא דעתך דבהדי שתא דגלו קאמר. **ולדידך** — דבעית למימני לשנת החורבן בהנך ארבעה עשר, מי ניחא? **מכדי גלו נמי בתשע עשרה** — דסלקא דעתיה דהאי מתרץ דשלש גליות הוו, דהא דתני גלו בשמונה עשרה ובתשע עשרה הוו שני גליות, וסבר דבשמונה [נוסח אחר: דבתשעה] עשר הוה חורבן. וכי מנית נמי ארביסר לבהדי שנת חורבן ושנת היובל — משכחת לה עשרין ושית בגלות יהויכין שהיתה בשנת שבע, ולבהדי שתא דגלו בה. **אלא מאי אית לך למימר** — האי דקאמר יחזקאל "בעשרים וחמש לגלותנו". **לבר משתא דגלו בה** — יהויכין ויחזקאל. **מכל מקום תשסרי לרבינא קשיא** — דהא ודאי בגלות האחרון היה החורבן. וביון דאמר רבינא חמיסרי שנים עד היובל, ומגלות יהויכין ועד שנת חורבן שהוא בתשע עשרה הוו חד סרי, לבר משתא דגלו בה ולבר שנת החורבן, וחמיסרי — הא עשרין ושית. **מי סברת שלש גליות הוו** — התלמוד הוא דקא מתרץ, דהאי דאמרן לעיל: גלו נמי בתישסרי — לאו מלתא היא. דחד גלות הוה, דבשמונה עשר לביבוש יהויקים הוו חרבות ירושלים, שהיא תשעה עשר לנבוכדנצר. הלכך, משב ועד תשעה עשר לבר משתא דגלו בה יהויכין ויחזקאל ולבר שנת החורבן, וחמש עשרה עם שנת החורבן ושנת היובל הרי עשרים וחמש. **דאמר מר** — בסדר עולם. [שייך לעמוד הבא] **כיבש יהויקים** — לאו גלות הוא, דלא הגלה שום אדם, אלא כבשו לעבד תחתיו ועבדו שלש שנים, כדכתיב (מלכים ב כד): "ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים". וישב וימרד בו שלש שנים, כדכתיב בדניאל בתחלתו: "בשנת שלש למלכות יהויקים (עלה) נבוכדנצר ירושלים", ותניא בסדר עולם: אפשר לומר כן? והלא לא מלך נבוכד נצר עד שנה רביעית ליהויקים, כדכתיב (בירמיהו כה): "הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונית לנבוכדנצר"! אם כן מה תלמוד לומר — בשנת שלש למרדו, שהיא ששית לביבושו והילוכו לבבל. והמליך יהויכין תחתיו, וכתיב בסוף דברי הימים "ולתשובת השנה" וגו', אלמא בשנת שבע לביבוש ראשון של יהויקים גלה יהויכין. וכתיב בסוף מלכים: "ויצא אליו יהויכין מלך יהודה" וגו', אלמא שביעית לביבוש יהויקים היא שמינית למלכות נבוכד נצר, והיינו הוה

אִיבַּעְיָא לְהוּ: נְסָכִים הַבָּאִים בִּפְנֵי עַצְמָן, טְעוּנִין שִׁירָה אוֹ אֵין טְעוּנִין שִׁירָה? כֵּיוָן דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִנַּיִן שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיַּיִן - אָמְרִינַן, אוֹ דִלְמָא: עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אָמְרִינַן, אַשְׁתְּיָיה לְחוּדָהּ לָא אָמְרִינַן? תָּא שְׁמַע, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְגַלְגְּלִין זְכוּת לְיוֹם זַבָּאי וכו'; הַאי שִׁירָה מַאי עֲבִידְתַּיהּ? אִילֵימָא דְּעוֹלַת חוֹבָה, מִי הֲוָה? בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז בְּטַל הַתָּמִיד! וְאֶלָּא דְּעוֹלַת נְדָבָה, וְהָא תָּנֵי רַב מָרִי בְּרֵיהּ דְּרַב כָּהֲנָא דְּלָא צְרִיכָא! אֶלָּא לָאו דִּנְסָכִין. אֲמַר רָבָא, וְאִיתֵימָא רַב אַשִׁי: וְתִסְבְּרָא? שִׁירָה דְּיוֹמֵיהּ - "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ", "וַיָּשֶׂב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם" - בְּשִׁירָה דְּאַרְבָּעָה בַּשַּׁבָּא הוּא! אֶלָּא אֵילֵיָא בְּעָלְמָא הוּא דִּנְפַל לְהוּ בְּפוּמַיְיהוּ. - וְהָא "עוֹמְדִים עַל דּוּכְנָן" קָתָנֵי! כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אוֹמֵר שִׁירָה שֶׁלֹּא עַל הַקָּרְבָּן. - אִי הָכִי, בִּנְסָכִים נַמִּי לֵימָא! - נָפִיק מִינַּיהּ חוּרְבָא. גּוּפָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְגַלְגְּלִין זְכוּת לְיוֹם זַבָּאי וכו'. בְּרֵאשׁוֹנָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ? וְהָכְתִיב: "בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הוּכְּתָה הָעִיר", אֵיזוֹ הִיא שָׁנָה שֶׁרֹּאשׁ הַשָּׁנָה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה יוֹבֵל; וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּחַד בְּשָׁבוּעַ חָרוּב, מֵחַד בְּשָׁבוּעַ לְחַד בְּשָׁבוּעַ - תְּמָנֵי, לְחַד בְּשָׁבוּעַ אַחֲרִינָא - חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה הֲווֹיְין! אֲמַר רָבִינָא: בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר שָׁנָה שֶׁהוּכְּתָה הָעִיר. - אִי הָכִי, בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה? עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ הֲווֹיְין! דְּאָמַר מָר: גָּלוּ בְּשֶׁבַע, גָּלוּ בִּשְׁמוֹנֶה, גָּלוּ בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, גָּלוּ בִּתְשַׁע עֶשְׂרֵה; מִשֶּׁב וְעַד תְּמָנֵי סְרֵי - חַד סְרֵי, וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה - עֶשְׂרִים וְשִׁית הֲווֹיְא! - אָמַר לָךְ רָבִינָא: וּלְדִידָךְ מִי נִיחָא? מִכְּדֵי גָּלוּ נַמִּי בִּתְשַׁע עֶשְׂרֵה, מִשֶּׁב וְעַד תְּשַׁסְרֵי - תַּרְתֵּי סְרֵי, וְאַרְבַּע סְרֵי - עֶשְׂרִים וְשִׁית הֲווֹיְין! אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר? לְבַר מִשְׁתָּא דְּגָלוּ בָּהּ, לְדִידִי נַמִּי - לְבַר מִשְׁתָּא דְּגָלוּ בָּהּ. מִכָּל מָקוֹם, תְּשַׁסְרֵי לְרָבִינָא קַשְׁיָא! - מִי סָבְרַתְּ שָׁלֹשׁ גָּלְיוֹת הֲווֹ? גָּלוּ בְּשֶׁבַע לְכִיבּוּשׁ יְהוֹיָקִים שֶׁהִיא שְׁמוֹנֶה לְנְבוּכַדְנֶצַּר, גָּלוּ בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְכִיבּוּשׁ יְהוֹיָקִים שֶׁהִיא תִּשַׁע עֶשְׂרֵה לְנְבוּכַדְנֶצַּר, גָּלוּ בִּתְשַׁע עֶשְׂרֵה לְכִיבּוּשׁ יְהוֹיָקִים שֶׁהִיא עֲשִׂירִית לְנְבוּכַדְנֶצַּר.

נסכים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או לאו — פירוש: נסכים מקרבן ציבור שלא הקריבו ביומו, ולמחר מקריבין, כדדרשינן (מנחות מד,ב): "ומנחתם" עד עשרה ימים. וליכא לפרושי: אם התנדב אדם מנחת נסכים. דאפילו הביאו קרבן חובה — קרבנו אין טעון נסכים. ומיירי ודאי שמקריבה ביום, אבל מקריבה בלילה — [הא] אמר רבי אלעזר: מה כפרה ביום — אף שירה ביום. **ותסברא** שירה דיומיה לה' — ואי נמי נסכים הבאים בפני עצמן טעונים שירה — היינו שיר של יום שמביאין אותו, ולא שיר שהיה ראוי ביום הבאת קרבן.

מחד בשבוע לחד בשבוע — למפרע קחשיב חמש עשרה שנה.

אמר רבינא — בארבע עשרה אחר שנה שהוכתה העיר, [דהיינו] בשנת חמש עשרה לחורבן, אז היה יובל.

אי הכי — דהוה שנת חמש עשרה לחורבן, עשרין וחמש הויין עשרים ושש הויין דאמר מר: גלו בשבע — פירוש: בשבע לביבוש יהויקים שביבש בארבע למלכותו, והוא מלך אחת עשרה שנה. ובאותה שנה הרג יהויקים והמליך יהויכין בנו שלשה חדשים, ולתקופת השנה באותה שנה הגלהו לבבל והחרש והמסגר, ואז היה גלות דיחזקאל. גלו בשמונה עשרה לביבוש, היינו כשהוכתה העיר.

משבע שגלו בה עד תמניסר שחרבה העיר — בלא תמניסר עצמו שהוא מנין דחמש עשרה חדסר. דשנה שביעית שגלו בה היא היתה שנה אחרונה ליהויקים, ושוב מלך צדקיהו עשר שנים לפני שנת החורבן, וחמש עשרה — עשרים ושש הויין. בשלמא אי אמרינן דארבע עשרה שנה לחורבן עצמו קאמר — ניחא, דארבע עשרה ואחת עשרה הם, עשרים וחמש. אלא כיון דאמר דהוה שנת חמש עשרה — קשיא! ומצית לשנויי, דשנה שגלו בה היא היתה שנה ראשונה לצדקיהו, וליכא אלא עשר שנים מן הגלות עד שנת של חורבן. אלא קים ליה דאינו כן, דהגלות היה באותה שנה שנמנית ליהויקים, אם כן איכא אחד עשר שנה.

ולדידך מי ניחא — מכדי גלו בתשע עשרה שנה, והיינו כשהוכתה העיר, משבע עד תשע עשרה — שתים עשרה הוו, וארבסרי — עשרים ושש הויין. ומצי למיפרך: לפי שיטתן, שהיה סבור דשמונה עשרה ותשע עשרה שני גליות, דאם כן היכי מתוקמא? אי הוכתה בשמונה עשרה — לא הוכתה בתשע עשרה? ואין להקפיד, דסוגיא בעלמא הוא, ולמסקנא ניחא.

שניה

הוה ליה בשיתא בשבוע — פירוש: דמנין ארבע מאות ועשרים שנים כלה בשית בשבוע, והחורבן היה בשנת עשרים ואחת. דהכי מוכחא סוגיא דלא חרב הבית בשניה עד שנת עשרים ואחת. ובית ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים חרב בשנת עשר עצמו, הכי מוכח כל הסוגיא. נמצא בית חרב בתחילת יובל, כלומר בשנת יובל עצמה, דהחורבן בשנת ארבע מאות ועשר. רש"י.

הנך שנים דאגלינהו סנחריב — ולא גרסינן "תלת שנים", כי טובא הוו, שהרי משמשה לחזקיהו עד שבעה עשר ליאשיהו שהחזירם ירמיהו, הוא קרוב למאה שנה. ועוד הקשה רש"י על זה הלשון, ושיבוש הוא.

אלא צא מהם שבע שכיבשו ושבע שחילקו — וישאר שלשים ושש, ובאותה שנה חרבה העיר, דהוי מוצאי שביעית. ואי רבי יהודה אייתי שבסרי משבע עשרה יובלות הרי חמשים ושלש שנה הוה ליה בתלתא בשבוע. והוא הדין דמצי למיפרך לרבי יהודה: אם כן היכי משכחת קרא דיחזקאל היה בארבע עשרה לחורבן? **הנך** שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו ואהדרינהו לא קחשיב — והחזירם בשמונה עשרה ליאשיהו. ומנה ארבע עשרה ליאשיהו, דמלך שלשים ואחת, ועשרים ושתים דיהויקים וצדקיהו — הרי שלשים ושש שנה, ובשנת שלשים ושש חרבה. ואם תאמר: אם כן, מאי קאמר בברייתא: אם אתה אומר משנבנסו מנו, נמצא בית חרב בתחילת יובל? הא ליתא, דכשגלו — פסקו מלמנות יובלות, ובשהחזירום — החזירו למנות ולקדש, ותו לא היה רק שלשים ושש שנה עד החורבן! ואומר רבי: דההיא ברייתא אתיא כרבנן, דאמרי דשנת חמשים אינו ממנין שמיטין. ולדידהו, בשגלו [נהי] נמי דלא מנו יובלות — שמיטין מונין ומקדשין, והיו מונין יובלות לקדש בו שמיטין. דהכי איתא שילהי מכילתין: לא מנו יובלות אלא לקדש שמיטין. ואם כן, כשהחזירום ירמיהו לא התחילו למנות תחילת היובל אלא לאותו חשבון עצמו שהיו מונין, ולכך קאמר שאם מנו משנבנסו בית חרב בשנת יובל. אבל לרבי יהודה דאמר: שנת חמשים עצמו ממנין השמיטין, ובשנים שגלו העשרת שבטים לא היו מונין שמיטין ולא יובלות כלל, ואם כן כשהחזירם ירמיה ונהג יובל — הוצרכו לחזור ולהתחיל מניינם.

משמרתו

שְׁנֵיָה - עָלָה וְכִיבֵּשׁ יְהוֹיָקִים. "וְכֵן בַּשְּׁנֵיָה". וּשְׁנֵיָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ? מִכְּדֵי בַּיִת שֵׁנִי כַּמָּה קָם - אַרְבַּע מְאָה וְעֶשְׂרִים; אַרְבַּע מְאָה - תְּמַנְיָא יוֹבְלֵי, אַרְבַּסְרֵי - תְּרֵי שָׁבוּעַ, פָּשׁוּ לְהוּ שִׁית, הֲוָה לֵיהּ בְּשִׁיתָא בַּשָּׁבוּעַ! - הָא מַנִּי? רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: שְׁנַת חֲמִשִּׁים עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן; אַיְיתֵי תְּמַנְיָא מְתַמְנְיָא יוֹבְלֵי, וְהָנֵי שִׁית - הָוֵי אַרְבֵּיסַר, אִשְׁתַּכַּח דְּכְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית חַרוּב. - אִי רַבִּי יְהוּדָה, בְּרֵאשׁוֹנָה לָא מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ! דְּתַנְיָא: שִׁבְעָה עָשָׂר יוֹבְלוֹת מָנוּ יִשְׂרָאֵל מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ וְעַד שֶׁיָּצְאוּ, וְאִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר מִשָּׁעָה שֶׁנִּכְנְסוּ מָנוּ, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן - נִמְצָא בַּיִת חָרֵב בִּתְחִילַּת יוֹבֵל, וְאִי אַתָּה מוֹצֵא "בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הֻכְּתָה הָעִיר". אֶלָּא, צֵא מֵהֶם שֶׁבַע שֶׁכִּיבְּשׁוּ וְשֶׁבַע שֶׁחִילְּקוּ, וְאַתָּה מוֹצֵא "בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הֻכְּתָה הָעִיר". וְאִי רַבִּי יְהוּדָה, אַיְיתֵי שַׁבְסְרֵי מְשַׁבְסְרֵי יוֹבְלֵי, שְׁדֵי אַהֲנֵי - הֲוָה לֵיהּ בִּתְלָתָא בַּשָּׁבוּעַ! הָנָךְ שְׁנֵי דְּאַגְלִינְהוּ סַנְחֵרִיב עַד דַּאֲתָא יִרְמְיָה אַהַדְּרִינְהוּ לָא קָחֲשִׁיב לְהוּ. אִיבָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם רַבָּנַן, וְכִי קָתָנֵי "וְכֵן בַּשְּׁנֵיָה" - אַשְׁאָרָא. הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, מִשְׁמַרְתּוֹ שֶׁל יְהוֹיָרִיב בַּשְּׁנֵיָה מִי הֲוַאי? וְהָתַנְיָא: אַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת עָלוּ מִן הַגּוֹלָה, יְדַעְיָה וְחָרִים פַּשְׁחוּר וְאִימֵּר. עָמְדוּ נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם וְחִלְּקוּם לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת, בְּלֻלוּם וּנְתָנוּם בְּקַלְפֵּי, בָּא יְדַעְיָה וְנָטַל חֻלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵירָיו שֵׁשׁ, בָּא

והיינו דאמרינן: שנה שניה כיבש יהויקים. **ארבע מאה ועשרים** — שלמין, לבד שנה שחרב בו. הוה ליה **בשיתא כשבוע** — כלו ארבע מאות ועשרים שנים, ובשביעית עצמה חרב. **שנת חמשים עולה** — לשנת יובל, והיא תחילת יובל הבא. הלכך, לרבי יהודה לא הוי בכל יובל אלא ארבעים ותשע שנים. **אי כרבי יהודה** — מוקמת לה להא דרבי יוסי, בראשונה לא משכחת דחרב בית ראשון במוצאי שביעית. **שבעה עשר יובלות** — נפקי מקראי, דכתיב (מלכים א ו): "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה" וגו', דל ארבעים דמדבר — אשתכח דנכנסו לארץ קודם בנין הבית ארבע מאות וארבעים. ובית ראשון עמד ארבע מאות ועשר — הרי שמונה מאות וחמשים, הרי שבעה עשר יובלות של חמשים. **ואי אתה יכול לומר משעה שנכנסו** — לארץ מנו שמיטין ויובלות, דאם כן בית חרב בתחילת היובל, כלומר בשנת היובל עצמה. דהא ליכא למימר שלא חרב עד חמשים ואחת — דאם כן לא מיתוקמא שמעתין. דכי מדלית שבע שכיבשו ושבע שחילקו — משכחת חורבן בשנת שלשים ושבע של יובל, והיינו שניה לשמיטה, ואנן בעינן במוצאי שביעית. הלכך אתפרש לן האי תחילת היובל — שנת היובל עצמה, ואי אתה מוצא שיהא יובל בארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר כדכתיב ביחזקאל (סימן מ). **צא מהן שבע שכיבשו וכו'** — ולא מנו שמיטין ויובלות עד לאחר ארבע עשרה. [ואי] אתה מוצא שנת היובל ארבע עשרה שנה אחר שהוכתה העיר, וכדתריץ רבינא לעיל, דכי מדלית ארבע עשרה מחמשים — פשו להו תלתין ושית, אשתכח דבשנת שלשים ושש חרב הבית, והיא מוצאי לשביעית, ושנת היובל בארבע עשרה שנה לבד משנת החורבן. ואי הך דרבי יוסי לעיל אליבא דרבי יהודה — אייתי שבסר שנין משבסר יובלי שדי אהני, כלומר שדינהו על היובלות, ודל ארבע עשרה מהנך שבסרי לשבע שכיבשו ושבע שחילקו — פשו להו תלת, אשתכח דבתלתא בשבוע חרוב! ומשני: **הנך תלת שנין דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה ואהדרינהו כו'** — כלומר, הנך שלש שנים שצר סנחריב עליהן, כדכתיב (במלכים ב יז): "ויעל מלך אשור (על כל) [בכל] הארץ ויעל שומרון ויצר עליה שלש שנים", ולא היה להם פנאי לחרוש ולזרוע, ולא מנו שמיטין ויובלות — לא קא חשיב להו. והאי דנקט "עד דאתא ירמיהו אהדרינהו" — לאו דווקא, דהא יותר מתשעים שנה היה מחזקיהו שהגלה אותן סנחריב עד שהחזירן ירמיהו בימי יאשיהו. אלא הכי קאמר: תלת שני דאגלינהו סנחריב, והיו באותו גלות עד שהחזירן ירמיהו, לא חשיב להו להנך שלש שנים, כך שמעתי. והרבה תשובות בדבר, חדא: דכי מדלית תלת שני משכחת חורבן בשנת ארבעים ותשע, והיא שביעית, ואנן בעינן מוצאי שביעית. ועוד, "ארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר" דליהוי יובל לא משכחת לה. והא ליכא למימר לרבי יהודה לית ליה הך דרשא, דהא קרא כתיב. ולקמן לא משכחינן שבע שחילקו אלא מהך דרשא דארבע עשרה אחרי אשר הוכתה העיר הוה יובל. ועוד קשיא לי: היכי לא מדלינן אלא הנך תלת שני? והאמרינן בפרק בתרא (ערכין לב,א): משגלו שבט ראובן וגד בטלו היובלות עד שהחזירן ירמיהו! ואף על גב דמתרצינן התם: מנו יובלות לקדש שמיטין — הני מילי לרבנן, אבל לרבי יהודה מוקמינן התם דלא מנו יובלות כלל! ועוד, היאך יתכן ליטול שלש שנים לבדם? אם כשעלה סנחריב עליהם כבר מנו עשר שנים או שתים עשרה ליובל, ועלה עליהם שלש שנים, היאך יתכן להפסיק אותן שלש שנים ולחזור למניינם הראשון, ולמנות שלש עשרה ארבע עשרה לקדש יובל שנת החמשים ושלש? בעל כרחך אז התחילו למנות ראשונה שניה שלישית רביעית. ומתוך הוויות אלו נראה בעיני, דהאי "תלת" דכתב בספרים שיבוש הוא, ופירוש משובש היה ונכתב בספרים. והכי גרסינן: הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו אהדרינהו לא חשיב. ודוקא נקט, דכל אותן השנים שהיו בגלות לא חשיב רבי יהודה במנין שמיטין ויובלות, ובדאמרינן בפרק בתרא. אלא באותה שנה שחזרו בימי יאשיהו התחילו למנות ליובל, וצא וחשוב מאותה שנה עד שנת הארבע מאות ועשר החורבן, ותמצא חשבונך סדור כמין חומר. דבשנת שלשים ושש ליובל חרב הבית, והיא מוצאי שביעית. ומשכחת ארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר הוה שנת היובל, שהרי חזרו בשנת שמונה עשרה ליאשיהו, כדכתיב (במלכים ב כב) דבשנת שמונה עשרה ליאשיהו נמצא הספר בבית המקדש, ועל דברי הספר שלח המלך אל חולדה הנביאה, ואמרינן במגילה (יד,ב): היכי שבקיה לירמיהו ושדר לחולדה? ואמרינן: ירמיה לא הוה התם, שהלך להחזיר עשרת השבטים. ומנלן דהדור — דכתיב "מה הציון הלז" וגו'. ודבר זה שפינה יאשיה את העבודה זרה באותה שנה היה. וכך מצאתי בסדר עולם: בשמונה עשרה ליאשיהו היה תחלת היובל, ויאשיהו מלך שלשים ואחת שנה. משמונה עשרה עד שלשים ואחת כמה הוו — ארבסרי, וחד סרי ליהויקים ויהויכין, וחד סרי לצדקיהו, כדכתיב (במלכים ב כה) — הרי שלשים ושש, ואז חרב הבית. ומיתוקמא שפיר כרבי יהודה. כך הבנתי מלבי וישרה בעיני, אבל לא שמעתיה. ואחרי כן מצאתי ספר ישן מוגה שכתוב בו כן, והודעתיו לרבותי, וישרה בעיניהם. **איבעית אימא לעולם אליבא דרבנן** — אמרה רבי יוסי למילתיה. ודקא קשיא לך לעיל: הוה ליה בשיתא בשבוע. **כי קתני וכן בשניה אשארא** — אתשעה באב ומוצאי שבת. **עלו מן הגולה** — בימי עזרא. **ידעיה חרים פשחור ואימר** — שבמקדש ראשון היתה משמרת ידעיה קודם לחרים, ומשמרת חרים קודם לפשחור, ושל פשחור לאימר. **חלקום לארבע ועשרים משמרות** — ולא היו יודעין ביצד יסדרן, מי יעבוד אחר מי. **בללום** — שכתבו שם העשרים וארבעה משמרות בעשרים וארבעה פתקין. **ונתנום בקלפי** — וכוון ידעיה ברוח הקודש ועלתה איגרתו בידו, וחזר והכניס ידו ונטל איגרת, וכן עד שש פעמים. ובאותו סדר שעלו האיגרות בידו — כך עשו אחריו, אותן הכתובין באיגרות זו אחר זו.

רש"י

וכן חרים וכן פשחור וכן אימר — ויהוריב שוב לא עלה. **רב אשי אמר** — לעולם "וכן בשניה" אמוצאי שביעית קאי, ורבנן היא. ודקא קשיא לך לעיל דבשביעית חרוב — לא קשיא, דשית שני קמאי מבנין הבית עד דסליק עזרא וקידש ארץ ישראל לא מנו שמיטין ויובלות. דל שית שנין משני הבית — משכחת שנת ארבע מאות ועשרים בשביעית. כיצד?

ארבע מאה (ושית שנין) — תמניא יובלי, וארבע סרי שני — תרי שבועי, ובשנת ארבע מאות עשרים ואחת, שהיה מוצאי שביעית, חרב. **ומנלן דעד שית שני לא סליק עזרא דכתיב באדין בטילת וגו'** — אלמא בשנת שתים לדריוש התחיל הבנין. **וכתיב ושיציא ביתא וגו'** — אלמא בשנת שש נשלם, הרי חמש שנים. ובאותו זמן לשנה הבאה, שהיא שנה ששית לבנין, עלה עזרא ובא לירושלים בחדש אב. ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא התחיל למנות. **בר תמנן נבי תרתי** — דמשילוח מרגלים עד שנבנסו לארץ אינו אלא שלשים ושמונה, לבד משנת השילוח, דהא בשניה ליציאת מצרים נשתלחו. **מדלא משכחת ארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר** — דלידוי יובל, אי לא מדלית ארבע עשרה לכיבוש ולחילוק. **משנה מתשעה בנורות** — לא אתפרש טעמא. **והצלצל לבדו** — צלצל אחד היה שם ולא יותר, וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא** קא סלקא דעתין כדי לשבת ולשני ימים טובים דווקא קאמר, דלהכי בעינן ששה, שאם יבאו יחד שבת ושני ימים טובים של ראש השנה, ולא יוכלו לבקר — יהו להם אילים מזומנים. **בעלמא קאי** — דבכל יומות השנה נמי בעינן ששה. ולאו משום שבת וראש השנה, אלא משום דבן בג בג, וכדמפרש בסמוך. **סימנא בעלמא** — שלא תטעה בגירסא, שלא תשנה ארבעה או חמשה, משום הכי נקט הנך שלשה ימים דבעו ששה תמידין. **ארבעה ימים קודם שחיטה** — ומשום הכי בעינן ששה לעולם, דבשעת חינוך נתנו שם ששה מבוקרין

בָּא חָרִים וְנָטַל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵירָיו שֵׁשׁ, וְכֵן פַּשְׁחוּר, וְכֵן אִימֵּר. הִתְקִינוּ נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם שֶׁאֲפִילּוּ יְהוֹיָרִיב רֹאשׁ מִשְׁמָרוֹת עוֹלֶה - לֹא יָדְחֶה יַדָּעְיָה מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא יַדָּעְיָה עִיקָּר וְיהוֹיָרִיב טָפֵל לוֹ! אֶלָּא אַשְׁאָרָא. רַב אַשִׁי אָמַר: הָנָךְ שִׁית שְׁנֵי עַד דְּסָלֵיק עֶזְרָא וּמַקְדִּישׁ לָא קָא חָשֵׁיב לְהוּ, דִּכְתִיב: "בְּאַדַּיִן בְּטִלַת עֲבִידַת בֵּית אֱלָהָנָא דִּי בִירוּשְׁלֶם", וּכְתִיב: "וְשֵׁיצִיא בִּיתָא דְּנָא עַד יוֹם תְּלָתָא לְיַרַח אֲדָר דְּהִיא שְׁנַת שִׁית לְמַלְכוּת דָּרְיָוֶשׁ מַלְכָּא", וְתָנָא: בְּאוֹתוֹ זְמַן לַשָּׁנָה הַבָּאָה עָלָה עֶזְרָא וְגָלוּתוֹ עִמּוֹ, דִּכְתִיב: "וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הִיא הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לַמֶּלֶךְ". גּוּפָא: שִׁבְעָה עָשָׂר יוֹבְלוֹת מָנוּ יִשְׂרָאֵל מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ וְעַד שֶׁיָּצְאוּ, וְאִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר מִשֶּׁנִּכְנְסוּ מָנוּ, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר מִשֶּׁנִּכְנְסוּ מָנוּ - נִמְצָא בַּיִת חָרֵב בְּתְחִלַּת יוֹבֵל, וְאִי אַתָּה מוֹצֵא "בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הֻכְּתָה הָעִיר" וכו'. שֶׁבַע שֶׁכִּיבְּשׁוּ מְנָלַן? דְּקָאָמַר כָּלֵב: "בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּשְׁלָחַ אֹתִי מֹשֶׁה עֶבֶד ה' מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ... וְעַתָּה אָנֹכִי הַיּוֹם בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁמוֹנִים", וְאָמַר מָר: שָׁנָה רִאשׁוֹנָה עָשָׂה מֹשֶׁה מִשְׁכָּן, שְׁנִיָּה - הוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְשָׁלַח מְרַגְּלִים; כִּי עֲבוּר יַרְדֵּן, כָּלֵב בַּר כַּמָּה הָוֵי - בַּר תְּמָנֵן נְבִי תַּרְתֵּין; כִּי קָא מְפַלֵּיג נָחָלוֹת קָאָמַר: "בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה אָנֹכִי", אִישְׁתַּכַּח דְּשָׁבַע כִּיבְּשׁוּ. וְשָׁבַע שֶׁחִילְקוּ מְנָלַן? אִיבָּעֵית אֵימָא: מִדְּשָׁבַע כִּיבְּשׁוּ - שֶׁבַע חִילְקוּ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: מִדְּלָא מַשְׁכַּחְתְּ לְהוּ "אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הֻכְּתָה הָעִיר". **מִשְׁנָה** אֵין פּוֹחֲתִין מִשִּׁשָּׁה טְלָאִים הַמְבוּקָּרִין בִּלְשַׁבַּת הַטְּלָאִים, כְּדֵי לְשַׁבַּת וְלָיָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת, מִתִּשְׁעָה בְּנוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם, וְהַצִּלְצָל לְבָדּוֹ. **גְּמָרָא** תְּמִידִין וּמוּסָפִין טוּבָא הָווּ! - תַּנָּא בְּעַלְמָא קָאֵי וְאַתְּמִידִין לְחוּדֵיהּ קָאֵי, וּמַאי "כְּדֵי לְשַׁבַּת וְלָיָמִים טוֹבִים" - סִימָנָא בְּעַלְמָא, וְהָכִי קָאָמַר: אֵין פּוֹחֲתִין מִשִּׁשָּׁה טְלָאִים

המבוקרים

ושבע חילקו? ואמר רבי דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, דמה לנו לשנות כלב אם לא להודיענו בודאי ששבע כיבשו ושבע חילקו.

מאי כדי לשבת סימנא בעלמא — הכא מפרש מעיקרא ד"כדי לשבת" סימנא בעלמא. אבל במנחות פרק "התכלת" (מט,ב) לא אמר הכי עד דבמסקנא דקאמר התם, אמר רבינא: לרב אשי הני ששה — שבעה הוו, דהא איכא צפרא דחד בשבתא, דווקא נקט לשבת. והכי פירושו: אם היו שני ימים ראש השנה, ביום החמישי וביום ששי — ביום הראשון יבקרו התמיד שהוא ארבעה ימים קודם שחיטתו של חמישי בשבת, ושל יום שישי שהוא שני לראש השנה יבקרו ביום שני שהוא ארבעה ימים קודם שחיטתו, וכן של שבת מבקרו ביום שלישי. ופריך: שבעה הוו. דהא איכא צפרא דחד בשבתא, שגם הוא טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטתו. ואם כן היאך יפחתו משבעה?

ומוסיפין עד עולם עד כמה אמר רב הונא ואמרי לה כו' — ואמר רבי: דהא ודאי פשיטא שיוכלו להוסיף עד העולם. אלא בעי עד כמה יהא הידור מצוה ואין צריך לחפש יותר אחר כהנים. אמר רב הונא: עד מאה ועשרים. דהא אשכחן בקרא (דברי הימים ב ה) שחפשו אחרי מאה ועשרים כהנים לתקוע בחצוצרות ולא יותר. אי נמי, דהא פשיטא דאין מוסיפין עד העולם, שאם יוסיפו יותר עירבוב קלא. אמר רב הונא: עד מאה ועשרים כהנים יכול להוסיף, דהא אשכחנא בקרא דלא חיישינן לעירבוב קלא.

אין

(שייך לעמוד הקודם) **משמרתו** של יהויריב בשניה מי הואי — הקשה רבינו אלחנן: דהא אמרינן בבא קמא (קי,א): נתן הכסף לידעיה ואת האשם ליהויריב, אלמא שהיה בבית שני! ויש לומר: דהא מתניתין מיתניא סמוך לבית ראשון. אי נמי, לא יהויריב דווקא, אלא המשמר תחת יהויריב. **שאפילו** משמרתו של יהויריב עולה — פירש רש"י: ששוב לא עלה. וזהו תימה, דמנא ליה ששוב לא עלה? דהא משמע שיכול לעלות, מדקאמר "שאפילו משמרתו של יהויריב עולה"! ועוד הקשה רבינו אלחנן: דהרבה עלו, ואין פשוט לנו שלא עלה? ואמר רבי: דמכל מקום יכול להיות שעלה יהויריב. והבא קא פריך הכי: משמרתו של יהויריב בשניה מי הואי? כי עשרים וארבעה היו אלו נגד המשמרות שלא עלו, שחלוקות לארבע ועשרים משמרות, ושימשו תחתיהם.

הנך שית עד דסליק עזרא וקדיש לא קחשיב — צריך עיון: למאי דפירשתי דכי נמי גלו השבטים מנו נמי יובלות כדי לקדש השמיטין, אם כן בגלות דבבל קודם דסליק עזרא נמי היו מונין, ואמאי התחילו למנות כי סליק עזרא? ויש לומר: דלא דמי, דודאי בעוד ישראל על אדמתם, כי נמי אין יובל נוהג — שמיטה נוהג בחרישה וזריעה, והיו מקדשין. אבל בגלות לא היו מקדשין כלל שביעית. וצריך עיון: דכי נמי היו בגולה היו צריכין לקדש שביעית מפני שמיטת כספים שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. ואם הוא כך דשביעית אינו תלוי ביובל, כי נמי ישראל בגלות ואינן כלל על אדמתן — למה לא ימנו שמיטין כמו מקצת ישראל על אדמתן? ואף על גב דאין כל יושביה עליה — מונין שביעית, אף על גב שאין מונין יובל. **אותו** זמן לשנה הבאה — שהוא שלש (ועשרים) באדר, עלה עזרא מבבל. ועלה ירושלים בחדש החמישי, שאיחר במהלך הדרך מחדש אדר עד חדש אב.

כלב כמה הוי בר תמנין נבי תרתין — והקשה רבינו אלחנן: והא מנין לנו שבשנה שניה דווקא היה כלב בן ארבעים שנה, דאז הוה כי עבר ישראל את הירדן בר תמנין נבי תריך? שמא התחיל שנת הארבעים ואחד שלו, ובשילוח מרגלים היה בסוף הארבעים. שהרי שנות כלב לא מצינו, ובשעברו ישראל את הירדן הוה בר תמנין נבי חד, ומנא להתלמוד הא דשבע כיבשו

אין קטן נכנס בעזרה מנהני מילי, אמר רבי יוחנן [דאמר קרא] ויעמוד ישוע בניו ואחיו קדמיאל — והקשה רבינו אלחנן: היכי ילפינן דקטן נכנס לעזרה לשיר בשעה שהלוים עומדים לדוכן? ואמר רבינו יצחק: דרבי ליה מיתורא דקרא, כתיב: "בניהם ואחיהם הלוים", וכתיב: "ישוע בניו קדמיאל ובניו בני יהודה בני (מורד) [חנדד] בניהם", למה לי? והלא הזכיר כל אחד בניו! אלא שמע מינה דלהכי כתביה, דהוה מיותר, ומשמע קטנים.

הדרן עלך אין נערכין

יש בערכין. [שייך לדף יד,א] מה בין שדה מקנה לשדה אחוזה כו' — והוא הדין דהוה מצי למימר חילוק אחר בין שדה אחוזה לשדה מקנה, שבשדה אחוזה אם הקדישו וגאלו אחר — מתחלק לכהנים ביובל, ובשדה מקנה אם הקדישו וגאלו אחר — חוזר לבעלים ביובל. ולא נחת לפרושי אלא חילוק דשייך בשהוא עצמו פודהו.

כֹּהֲנִים לְמֵאָה וְעֶשְׂרִים מַחְצֻצְרוֹת". "מִתִּשְׁעָה בְּנוֹרוֹת וכו' וְצִלְצָל לְבָד". מְנָא הֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב אַסִי, דְּאָמַר קְרָא: "וְאָסַף בַּמְצִלְתַּיִם לְהַשְׁמִיעַ". - מְצִלְתַּיִם תְּרֵי הָווּ! - בֵּיוָן דַּחֲדָא עֲבִידְתָּא עֲבְדִי, וְחַד גַּבְרָא עָבִיד בְּהוּ - קָרֵי לְהוּ חַד. **משנה** אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנַיִם עָשָׂר לְוִיִּם עוֹמְדִין עַל הַדּוּכָן, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם. אֵין הַקְּטָן נִכְנָס לַעֲזָרָה לַעֲבוֹדָה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּשִּׁיר. וְלֹא הָיוּ אוֹמְרִים בְּנֵבֶל וּבְכִנּוֹר אֶלָּא בַּפֶּה, כְּדֵי לִיתֵּן תְּבַל בַּנְּעִימָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֵין עוֹלִין לַמִּנְיָן וְאֵין עוֹלִין לַדּוּכָן, אֶלָּא בָּאָרֶץ הָיוּ עוֹמְדִין וְרָאשֵׁיהֶן בֵּין רַגְלֵי הַלְוִיִּם, וְצַוָּארֵי הַלְוִיִּם הָיוּ נִקְרָאִין. **גמרא** הֲנֵי כְּנֶגֶד מִי? אָמַר רַב פַּפָּא: כְּנֶגֶד תִּשְׁעָה כִּנּוֹרוֹת [וְשָׁנֵי] נְבָלִים וְצִלְצָל אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוּא וּבָנָיו וְאֶחָיו שִׁנִּים עָשָׂר". "אֵין הַקָּטָן נִכְנָס לַעֲזָרָה לַעֲבוֹדָה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלְוִיִּם" כו'. מְנָא הֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא: "וַיַּעֲמֹד יֵשׁוּעַ בָּנָיו וְאֶחָיו קַדְמִיאֵל וּבָנָיו בְּנֵי יְהוּדָה כְּאֶחָד לְנַצֵּחַ עַל הַמְּלָאכָה ה' עֹשֵׂי הַבַּיִת ה'" וגו'. "לֹא הָיוּ אוֹמְרִים לֹא בִּנֵבֶל וְלֹא בִּכִנּוֹר אֶלָּא בַּפֶּה" כו'. לְמֵימְרָא, דְּנֵבֶל לְחוּד וְכִנּוֹר לְחוּד; לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה? דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּנּוֹר שֶׁל מִקְדָּשׁ - שֶׁל שִׁבְעַת נִימִין הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבַּע שְׂמָחוֹת פָּנֶיךָ", אַל תִּיקְרֵי "שׂוֹבַע" אֶלָּא: "שִׂבְעַ"; וְשֶׁל יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ - שְׁמוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לַמְנַצֵּחַ עַל הַשְּׁמִינִית", עַל נִימָא שְׁמִינִית; שֶׁל עוֹלָם הַבָּא - עֶשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר", וְאוֹמֵר: "הוֹדוּ לַה' בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ לוֹ שִׁירוּ לוֹ שִׁיר חָדָשׁ"! - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה; לָעוֹלָם הַבָּא, אַיְידֵי דְּנָפְשֵׁי נִימִין דִּידֵיהּ נָפֵישׁ קָלֵיהּ כִּי נֵבֶל, קָרֵי לֵיהּ נֵבֶל. "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֵין עוֹלִין מִן הַמִּנְיָן" כו'. תָּנָא: וְסוֹעֲדֵי הַלְוִיִּם הָיוּ נִקְרָאִין. וְתָנָא דִּידָן? בֵּיוָן דְּהֲנֵי קַטִּין קָלֵייהוּ וְהֲנֵי עָב קָלֵייהוּ, הֲנֵי מְקַטְּטֵי וְהֲנֵי לָא מְקַטְּטֵי, קָרֵי לְהוּ "צוֹעֲרֵי".

הדרן עלך אין נערכין

יֵשׁ בַּעֲרָכִין לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, וּבִשְׁדֵה אֲחוּזָה לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, וּבְשׁוֹר הַמּוּעָד שֶׁהֲמִית הָעֶבֶד לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, בְּאוֹנֵס וּבְמַפֵּהוּ וּבְמוֹצִיא שֵׁם רַע לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. יֵשׁ בַּעֲרָכִין לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, כֵּיצַד? אֶחָד שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הַנָּאֶה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל וְאֶת הַבָּעוּר שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל - נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע, וְאִם אָמַר "הֲרֵי דָּמָיו עָלַי" - נוֹתֵן אֶת שָׁוְיוֹ. **גמרא** "יֵשׁ בַּעֲרָכִין לְהָקֵל וכו' וּלְהַחְמִיר, כֵּיצַד? אֶחָד שֶׁהֶעֱרִיךְ" כו'. בְּיִשְׂרָאֵל - אִין, בַּגּוֹיִם - לָא; לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּתַנַּן: גּוֹי - רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נֶעֱרָךְ אֲבָל לֹא מַעֲרִיךְ? - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי מֵאִיר, הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ גּוֹי נָמֵי, אֶלָּא

מילתא

מַבּוּקְרִין אַרְבָּעָה יָמִים קוֹדֶם לָכֵן, וְנִטְלוּ יוֹם רִאשׁוֹן שְׁנַיִם לְתַמִּידִים, וְנִתְּנוּ שְׁנַיִם תַּחְתֵּיהֶם וְיִבָּקְרוּם. בְּיוֹם שֵׁנִי נִטְלוּ שְׁנַיִם מִן הָאַרְבָּעָה הַנּוֹתָרִים וְנִתְּנוּ שְׁנַיִם תַּחְתֵּיהֶם, וְיוֹם שְׁלִישִׁי נִטְלוּ שְׁנַיִם הַנּוֹתָרִים מִן הָרִאשׁוֹנִים וְנִתְּנוּ שְׁנַיִם תַּחְתֵּיהֶן, וְכֵן לָעוֹלָם, נוֹטְלִים שְׁנַיִם וְנוֹתְנִים שְׁנַיִם. וְאוֹתָן שֶׁנִּתְבַּקְּרוּ וְנִתְּנוּ שָׁם יוֹם רִאשׁוֹן — רְאוּיִים לְיוֹם רְבִיעִי, וְאוֹתָן שֶׁנִּיתְּנוּ בְּשֵׁנִי — רְאוּיִין בַּחֲמִישִׁי, וְכֵן חוֹזְרִין חֲלִילָה לָעוֹלָם. וְנִמְצְאוּ כָּל הַתְּמִידִין הַנִּשְׁחָטִין מְבוּקְרִין אַרְבָּעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה עִם יוֹם הַבִּיקּוּר וְיוֹם הַשְּׁחִיטָה. כָּךְ שְׁמַעְתִּי, וְקָשְׁיָא לִי: הָא לֹא דָּמֵי לְאַרְבָּעָה יָמִים דִּפְסָח, דְּבִיקּוּרוֹ בְּעָשׂוֹר וְשְׁחִיטָתוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר — הֲרֵי אַרְבָּעָה יָמִים לִבְדּ מִיּוֹם הַשְּׁחִיטָה! וְלָכְךְ נִרְאֶה בְּעֵינַי דִּשְׁמוּנָה נִיתְּנוּ שָׁם בְּיוֹם חִינּוּךְ, וְשִׁשָּׁה דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין הָכִי מַשְׁמַע: אֵין פּוֹחֲתִים מִשִּׁשָּׁה, כְּלוֹמַר שֶׁאֲפִילּוּ בְּשִׁיטְלוּ הַשְּׁנַיִם שֶׁבְּכָל יוֹם — נִשְׁתַּיְּרוּ שָׁם שִׁשָּׁה מְבוּקְרִין. וּלְאַחַר כָּךְ, קוֹדֶם הַלַּיְלָה יְבַקְּרוּ שְׁנַיִם וְיִתְּנוּ שָׁם. וְהָנָךְ, הוּאִיל וְלִיתְּנְהוּ אִבְּתֵי בְּשָׁעַת נְטִילַת הַשְּׁנַיִם — לֹא קַחְשִׁיב לְהוּ. לִישְׁנָא אַחֲרִינָא: סִימְנָא בְּעַלְמָא, דְּכִי הֵיכִי דְּכִי מִקְּלְעֵי שַׁבָּת וּרְאשׁ הַשָּׁנָה גַּבֵּי הַדְּדֵי מִיבְּקַר הָהוּא דְּשְׁלִישֵׁי בְּשַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּהָא לֹא מְצוּ הַיּוֹם לִילֵךְ וּלְבַקֵּשׁ טְלָה וּלְבַקְּרוֹ, הִשְׁתָּא הָוֵי אַרְבָּעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה — הָכִי נָמֵי לְעוֹלָם בְּעֵינַן אַרְבָּעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה. **דיקא נמי** — דְּסִימְנָא בְּעַלְמָא הוּא, וְלֹאו מִשּׁוּם טַעְמָא דְּשַׁבָּת וּרְאשׁ הַשָּׁנָה קָא בָּעֵי לְהוּ. מִדְּלָא קָתָנֵי "לִשְׁבָּת וּלְשֵׁנֵי יָמִים" כו', דְּהָוֵי מַשְׁמַע לְצוֹרֶךְ שַׁבָּת וּרְאשׁ הַשָּׁנָה, מִדְּקָתָנֵי "כְּדֵי" — שְׁמַע מִינַּהּ: כְּפִי חֶשְׁבּוֹן הָרְאוּי לְשַׁבָּת וּלְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, דְּהֵיינוּ שִׁשָּׁה, וְסִימְנָא בְּעַלְמָא הוּא. **מנהני מילי** — דְּצִלְצָל לִבְדּ, וְתוּ לֹא. **ואפה** — שֶׁם הַלּוּי. **עבידתא חד עבדי** — דְּאֵין אֶחָד מוֹעִיל בְּלֹא חֲבֵירוֹ, שֶׁהֵן שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת רְחֻבּוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת וּמְכִין זוֹ עַל זוֹ. וְקוֹרִין צִינְבּ"ש. **משנה** **אין לוי קטן נכנס לעזרה** — לְשׁוּם עֲבוֹדָה, כְּגוֹן לְכַבֵּד אֶת הָעֲזָרָה וּלְהָגִיף אֶת הַדְּלָתוֹת. אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלְוִיִּם עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן בְּשִׁיר, אָז נִכְנָסִים לוֹיִם קְטַנִּים לְשׁוֹרֵר עִמָּהֶן. **ולא היו** — אוֹתָן קְטַנִּים. **אומרים בנבל וכנור אלא בפה** **ליתן תבל בנעימה** — לִיתֵּן תְּבַלִּין בַּנְּעִימוֹת הַלּוֹיִם. לְפִי שְׁקוֹל הַלּוֹיִם הַקְּטַנִּים דַּק, וּמַתְבֵּל אֶת קוֹל הַלּוֹיִם הַגְּדוֹלִים. [**ואין עולין למנין**] — דְּלֹא מִנּוֹ אוֹתָן לוֹיִם לְמִנְיַן שְׁנַיִם עָשָׂר לוֹיִם הַצְּרִיכִין לְדוּכָן. **ולא עולין** — עַל הָאַצְטַבָּא הַמּוּכֶנֶת לְדוּכָן, אֶלָּא בָּאָרֶץ הָיוּ עוֹמְדִין. **וצוערי הלוים** — שֶׁמְּצַעֲרִין אֶת הַלּוֹיִם, כִּדְמְפָרֵשׁ בִּגְמָרָא. **גמרא** **בנבל עשור** — שֶׁל עֲשָׂרָה נִימִין. וְלָעוֹלָם הַבָּא מַשְׁתְּעֵי, מִדְּכָתִיב "שִׁיר חָדָשׁ" לְשׁוֹן זִכָּרוֹן. דִּשְׁרוּת הָעוֹלָם הַזֶּה לְשׁוֹן נְקֵבָה, כְּדְאָמַר בְּמָכִילְתָּא: כְּשֵׁם שֶׁנְּקֵבָה זוֹ יוֹלֶדֶת — כָּךְ תְּשׁוּעוֹת הַלָּלוּ סוֹפֵן לִילֹד צְרוֹת. אֲבָל שִׁיר שֶׁל עוֹלָם הַבָּא — לְשׁוֹן זִכָּרוֹן, שֶׁאֵינוֹ יוֹלֵד. מִדְּמַפֵּיק רַבִּי יְהוּדָה כִּנּוֹר בִּנְבֶל עָשׂוֹר, אִלְמָא כִּנּוֹר הֵיינוּ נֵבֶל. **דנפיש קליה כי** נֵבֶל — וְנֵבֶל עָשׂוּי כְּמִפּוּחַ שֶׁל נְפָחִים, וּמוֹצִיא קוֹל עַל יְדֵי רוּחַ. **ופועדי** — עִוְּרֵי. **לויים** — עִבּוּ קְלֵייהוּ, **קטנים** — קְטִין קְלֵייהוּ, דַּק קוֹלָם. **מקטטי** — כְּלוֹמַר, מְקַטְּנִין וְעוֹשִׂים קוֹלָם דַּק דַּק וְיָפֶה, וּמְצַעֲרִין הַלּוֹיִם שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְבַסֵּם קוֹלָם כְּמוֹתָן.

הדרן עלך אין נערכין

משנה **להקל. נאה שבישראל** — שׁוֹה מָאָה מָנֶה, אֵין נוֹתֵן אֶלָּא חֲמִשִּׁים סֶלַע. **להחמיר** — שֶׁהַמְעָרִיךְ הַכָּעוּר שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֲפִילּוּ אֵינוֹ שׁוֹה אֶלָּא חֲמִשָּׁה סְלָעִים — נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סְלָעִים מִן עֶשְׂרִים עַד בֶּן שִׁשִּׁים. **בשדה אחוזה** — בְּמַקְדִּישׁ שָׂדֶה אֲחוּזָה. **שהעריך** — שֶׁאָמַר: "עֶרֶךְ פְּלוֹנִי עָלַי". **גמרא** **בגוי לא** — שֶׁאִם אָמַר יִשְׂרָאֵל "עֶרֶךְ גּוֹי פְּלוֹנִי עָלַי" — לֹא אָמַר כְּלוּם, דְּגוֹי אֵינוֹ נוֹעֵרְךְ. **נערך אבל לא מעריך** — טַעֲמָא מִפְּרַשׁ בְּפֶרֶק קַמָּא (ערכין ה,ב).

מילתא

מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָמַשְׁמַע לָן, כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיֹּאמַר "כָּמָה נָאֶה גּוֹי זֶה". - וְלִיתְנֵי: אֶת הַנָּאֶה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל וְאֶת הַכָּעוּר שֶׁבַּגּוֹיִם! - בְּחַד אוּמָּה קָמַיְירֵי, בְּתְרֵי אוּמָּה לֹא מַיְירֵי. - וְלָא? וְהָא קָתָנֵי: הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּכֹּהֲנָה וְאֶת הַקְּטַנָּה שֶׁבְּיִשְׂרְאֵל! - הָתָם חַד אוּמָּה הוּא, אֶלָּא מִקְדִּישׁ הוּא דְּקִדְּישִׁי כֹּהֲנִים טְפֵי. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: אַיְידֵי דְּקָא בָּעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא שֶׁדֶּה אֲחוּזָה, דְּבִישְׂרְאֵל הוּא דְּמַשְׁכַּחַתְּ לָהּ, בְּגוֹי לָא מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ, דְּלָאו בְּנֵי אֲחוּזָה נִינְהוּ - מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי לָהּ "בְּיִשְׂרְאֵל". **משנה** בְּשֶׂדֶה אֲחוּזָה לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, כֵּיצַד? אֶחָד הַמַּקְדִּישׁ בְּחוֹלַת הַמָּחוֹז וְאֶחָד הַמַּקְדִּישׁ בְּפַרְדֵּיסוֹת סָבַסְטִי - נוֹתֵן זֶרַע חוֹמֶר שְׂעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף, וּבְשֶׂדֶה מִקְנָה - נוֹתֵן אֶת שָׁווּיוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֶחָד שֶׂדֶה מִקְנָה וְאֶחָד שֶׂדֶה אֲחוּזָה; מַה בֵּין שֶׂדֶה אֲחוּזָה לִשְׂדֶה מִקְנָה? שֶׁבִּשְׂדֶה אֲחוּזָה הוּא נוֹתֵן חוֹמֶשׁ, וּבִשְׂדֶה מִקְנָה אֵינוֹ נוֹתֵן חוֹמֶשׁ.

גמרא אָמַר רַב הוּנָא: הִקְדִּישׁ שָׂדֶה מְלֵיאָה אִילָנוֹת, כְּשֶׁהוּא פּוֹדֶן - פּוֹדֶה אִילָנוֹת בְּשָׁווּין, וְחוֹזֵר וּפוֹדֶה קַרְקַע בֵּית זֶרַע חוֹמֶר שְׂעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. אַלְמָא קָסָבַר רַב הוּנָא: אָדָם מַקְדִּישׁ - בְּעַיִן יָפָה מַקְדִּישׁ. אִיתִּיבֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַב הוּנָא: אֶחָד הַמַּקְדִּישׁ בְּחוֹלַת הַמָּחוֹז וְאֶחָד הַמַּקְדִּישׁ בְּפַרְדֵּיסוֹת סָבַסְטִי - נוֹתֵן בֵּית זֶרַע חוֹמֶר שְׂעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף! אָמַר לֵיהּ: רְאוּיָה לְפַרְדֵּיסוֹת קָאָמִינָא. אִיתִּיבֵיהּ: "בֵּית זֶרַע" - אֵין לִי אֶלָּא בֵּית זֶרַע, שְׂדֵה גְּפָנִים וּשְׂדֵה קָנִים וּשְׂדֵה אִילָנוֹת מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שְׂדֵה", מִכָּל מָקוֹם! אָמַר לֵיהּ: הָכָא נַמִּי פּוֹדֶה וְחוֹזֵר וּפוֹדֶה. אִיתִּיבֵיהּ: הִקְדִּישׁ שִׁלְשָׁה אִילָנוֹת מִמַּטָּע עֲשָׂרָה לְבֵית סְאָה - הֲרֵי זֶה הִקְדִּישׁ אֶת הַקַּרְקַע וְאֶת הָאִילָנוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם, כְּשֶׁהוּא פּוֹדֶה - פּוֹדֶה בֵּית זֶרַע חוֹמֶר שְׂעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. פְּחוֹת מִכֵּן אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, אוֹ שֶׁהִקְדִּישָׁן בָּזֶה אַחַר זֶה - הֲרֵי זֶה לֹא הִקְדִּישׁ לֹא אֶת הַקַּרְקַע וְלֹא אֶת הָאִילָנוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ הִקְדִּישׁ אִילָנוֹתָיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ קַרְקַע, כְּשֶׁהוּא פּוֹדֶה - פּוֹדֶה אֶת הָאִילָנוֹת בְּשָׁוְויהֶן, וְחוֹזֵר וּפוֹדֶה קַרְקַע בֵּית זֶרַע חוֹמֶר שְׂעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף! וְכִי תֵּימָא: הָכָא נַמִּי פּוֹדֶה וְחוֹזֵר וּפוֹדֶה, הָא מִדְּסֵיפָא פּוֹדֶה וְחוֹזֵר וּפוֹדֶה - מִכְּלָל דִּרֵישָׁא לָא! אֶלָּא הָא מַנִּי? רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: מַקְדִּישׁ - בְּעַיִן רָעָה מַקְדִּישׁ, דְּתַנְיָא: הַמַּקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה - הִקְדִּישׁ אֶת בּוּלָהּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא הִקְדִּישׁ אֶלָּא חֲרוּב הַמּוּרְכָּב וּסְדַן הַשִּׁקְמָה. - אִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵימָא סֵיפָא: וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ הִקְדִּישׁ אִילָנוֹתָיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ קַרְקַע, כְּשֶׁהוּא פּוֹדֶה - פּוֹדֶה אֶת הָאִילָנוֹת בְּשָׁוְויהֶן, וְחוֹזֵר וּפוֹדֶה קַרְקַע בֵּית זֶרַע חוֹמֶר שְׂעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף; וְאִי רַבִּי שִׁמְעוֹן - לֵיזִיל בָּתַר פִּדְיוֹן וְלִיפְרְקוּ אַגַּב אַרְעֵייהוּ, דְּהָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָזֵיל בָּתַר פִּדְיוֹן! דְּתַנְיָא: מְנַיִן לְלוֹקֵחַ שֶׂדֶה מֵאָבִיו וְהִקְדִּישָׁהּ וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיו, מְנַיִן שֶׁתְּהֵא לְפָנָיו כְּשֶׂדֶה אֲחוּזָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ" - שֶׂדֶה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת שְׂדֵה אֲחוּזָה, יָצְתָה זוֹ שֶׁרְאוּיָה לִהְיוֹת שְׂדֵה אֲחוּזָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מְנַיִן לַלּוֹקֵחַ שֶׂדֶה מֵאָבִיו וּמֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ, מְנַיִן שֶׁתְּהֵא לְפָנָיו כְּשֶׂדֶה אֲחוּזָה?

תלמוד

מילתא אגב אורחיה קא משמע לן — דלא תנא "את הנאה שבגוים" לפי שאסור להזכיר שם גוי על גוי, כדרב יהודה, דכתיב (דברים ז): "לא תחנם" — לא תתן להם חן. **והא קתני** — גבי אונס ומפתה. **את הקטנה שבישראל ואת הגדולה שבכהונה** — אלמא בתרתי אומי קא מיירי! **בגוי לא משכחת לה** — דין שדה אחוזה, שיהא פודהו בחמשים שקל כסף, אלא בשויו, דלאו בני אחוזה בארץ ישראל נינהו. משנה **אחד המקדיש שדה בחולת המחוז** — סביבות עיר, שאינה חשובה כל כך מפני מדרס הרגלים. חולת — סביבות, כמו: מחול הכרם (כלאים פ"ד מ"א). (לישנא אחרינא) מחוז — עיר. לישנא אחרינא: מחוז — שם מקום שלא היו שדותיו חשובין. **פרדיסות סבסטי** — כרמים של אותו מקום, ומעולים הם מאוד. **נותן** — מי שפודה אותם, בין בעלים בין אדם אחר, בבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף, אם תחלת היובל היה. ואם לא — מגרע לפי השנים שעברו סלע ופונדיון לשנה, כדכתיב קרא. **אחד שדה אחוזה כו'** — דכולהו מיפרקי בחמשים שקלים. **שדה אחוזה** — אם בעלים פודין אותה מוסיפין חומש על החמישים, כדכתיב (ויקרא כז): "ואם גאל יגאל את השדה המקדיש" וגו'. **ובשדה מקנה אין נותן חומש** — כדמפרש בגמרא. **גמ' בעין יפה מקדיש** — אילנות לבד וקרקע לבד, ולא שיפדה אילנות אגב קרקע. **פרדיסות** — היינו כרמים נטועים. ולקתני: חמשים שקל, אלמא נפדין אילנות אגב קרקע. **ראויה** — ואינה נטועה. **אין לי** — נפדה בחמשים שקלים אלא בית זרע שראוי לזריעה. **פודה** — האילנות בשויהן, וחוזר ופודה קרקע. ו"שדה מכל מקום" דקאמר לא קאי אלא אקרקע. **הקדיש שלשה אילנות** — נטועין ומפוזרין בסדרן. ממטע עשרה לבית סאה — שאם היו עשרה מפוזרין כדרך אלו היו מחזיקין בית סאה — זו היא דין נטיעת אילנות, וכל קרקע שביניהם צריך להם. לפיכך אם הקדישו — הרי זה הקדיש קרקע שביניהם, וכל אילנות קטנים שביניהם. **פחות מיכן** — אם נטועין בפחות ממטע עשרה לבית סאה, או ביותר מיכן — אין זה סדר נטיעת אילנות, ולא הקדיש אלא אילנות, ובשהוא פודן — פודה בשויהן. **זה אחר זה** — לא קנה הקדש קרקע, שאין קנין קרקע אלא לשלשה אילנות, כדאמר בבבא בתרא [פא,א]. **ולא עוד** — ולא אלו בלבד נפדין בשויהן, שאין בעמהן הקדש קרקע כלל. **אלא אפילו הקדיש האילנות** — שאינן נטועים כסדר. **ואחר כך הקדיש קרקע** — דאיכא למימר ליפרקו אגב ארעייהו, אפילו הכי, הואיל ולא קדשו יחד — פודה אילנות בשויהן, והקרקע נפדית בית זרע חמשים שקלים. **תיובתא לרב הונא** — מרישא, דהיכא דהקדישן יחד נפדין אגב קרקע. **הקדיש את בולה** — כל אשר בתוכה. **רבי שמעון אומר לא הקדיש** — אילנות שבה. **אלא חרוב המורכב וסדן השקמה** — שהם זקנים וגדולים מאד, ויונקים משדה הקדש טפי משאר אילנות. והכי מפורש בבבא בתרא [עא,ב]. סדן [השקמה] — דדרך שקמין לקוץ אותם כדי שיגדלו בעובי, וקודם שנקצץ קרי ליה "בתולת שקמה", ולאחר קציצה קרי ליה "סדן השקמה", הכי תניא במסכת נדה (ח,ב). **ליזיל בתר פדיון** — והואיל ובשעת פדיון יש קרקע עם האילנות. **ליפרקו אגב ארעייהו** — ואף על גב דבשעת הקדש הקדישן בפני עצמם. **והקדישה ואחר כך מת אביו** — אף על גב דבשעת הקדש הואי שדה מקנה, הואיל ולאחר שמת אביו הוי שדה אחוזה. **מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה** — ונפדית בחמשים שקלים, ולא בשויה.

תלמוד

בגוי לא משכחת — משום דלאו בני אחוזה נינהו. ואף על גב דאמרינן (קדושין יז,ב): גוי יורש אביו דבר תורה, מכל מקום לא היה להם אחוזה בארץ. ודין זה לא שייך כי אם בארץ ישראל, דמצוה היא התלויה בארץ, וגוי אין לו נחלה בארץ.

הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה — והנך אילנות בנטיעות איירי, דאילו גדולים — בשלשה [אילנות] לבית סאה סגי.

פחות מכאן או יתר על כן לא הקדיש את הקרקעות — ממטע עשרה לבית סאה מגיע לכל אילן ואילן מאתים וחמשים אמות. ותימה: דבפרק "המוכר [את] הספינה" (בבא בתרא פב,א) תניא: הקונה שלשה אילנות והם מארבע אמות עד שש עשרה — קנה תחתיהן וביניהן וצידיהן כמלא אורה וסלו. אלמא לא חשבינן להו כרצופין כשאין בין זה לזה כי אם שמונה אמות על שמונה אמות בריבוע, דהיינו ששים וארבע אמות לכל אחד, ואית ליה קרקע בהכי. והכא אמרינן דפחות ממאתים וחמשים אמות לא הקדיש הקרקע! ואומר רבינו יצחק: דיש חילוק בין מוכר למקדיש, במוכר לא בעינן כולי האי. מיהו, תימה: דהכא אמרינן דיתר על כן אין לו קרקע, וגבי מוכר אמרינן: עד שש עשרה אמות על שש עשרה אמות, דהיינו מאתים חמשים ושש, ולא חשבינן להו כמפוזרים יותר מדאי, ויש להו קרקע! וצריך לומר: דהני שש עשרה אמות דגבי מכירה מיירי בעיגולא, והריבוע יתר על העיגול רביע, נמצא דגבי מכירה לא בעינן כולי האי כמו מקדיש. והקשה רבינו שמואל בבבא בתרא מהא דתניא בתוספתא דאין חילוק בין מוכר למקדיש לדין זה לקנות קרקע! ותירץ: דתנאי היא. מיהו, תימה: דרבי שמעון אית ליה התם דשמונה אמות בין זה לזה לא חשיב יותר מדאי, אף לענין הקדש. וברייתא דהכא במטע עשרה לבית סאה מוקי לה הכא בסמוך כרבי שמעון! ויש לומר: דלא מוקי כרבי שמעון כי אם מדין דמקדיש בעין רעה מקדיש, אבל מדין שיעור נטיעת האילנות — לא הוי כרבי שמעון.

איבעיא

איבעיא להו לרבנן אית להו גזרה שוה ומפקין ליה לחומש או דלמא כו' — קשה לרבינו אלחנן: אמאי לא נילף מינהון גזרה שוה? נהי דבנין אב לא ילפינן מינייהו — מכל מקום גזרה שוה נילף מינייהו! ונראה לרבי: מדאיצטריך למיכתב חומש גבי מקדיש שדה אחוזה וגבי מקדיש את ביתו, ומצינו למילף חד מחבריה בגזרה שוה ולא ילפינן, אלא כתב חומש לכל חד וחד — שמע מינה, שני כתובין הבאים כאחד, ולא ילפינן מינייהו בעלמא אפילו בגזרה שוה.

במועד אין בתם לא לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא כו' — אסיפא דסיפא קאי, דקתני: חבל בזה ובזה משלם נזק שלם. אבל לא מצי למימר דקאי אהמית העבד ולא אהמית בן חורין. דבהא לא פליג רבי עקיבא, דתם אינו משלם לא כופר ולא שלשים של עבד, כדאיתא בבבא קמא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (מב,ב). **יאמרו** בת מלכים חמשים בת הדיוט חמשים — יש תימה קצת, דבמשנה תנן: אחד הגדולה שבכהונה ואחד הקטנה שבישראל נותן חמשים, ומאי שנא דהכא מזכיר בגמרא הגדולה בת מלכים, ובמשנה תנא גדולה שבכהונה?

תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אֲחוּזָתוֹ", שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שְׂדֵה אֲחוּזָה, יָצְתָה זוֹ שֶׁהִיא שְׂדֵה אֲחוּזָה; אִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אֲפִילּוּ הִקְדִּישָׁהּ וְאַחַר כָּךְ מֵת אָב - שְׂדֵה אֲחוּזָה הָוְיָא, מַאי טַעְמָא? אִי מִשּׁוּם קְרָא - קְרָא לְבְרַבִּי מֵאִיר הוּא דְּאָתָא! אֶלָּא לָאו מִשּׁוּם דְּאָזֵיל בָּתַר פְּדָיוֹן! אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן קְרָא אַשְׁכָּחוּ וּדְרוּשׁ: אִם כֵּן, לְכְתּוֹב רַחֲמָנָא "אִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא אֲחֻזָּתוֹ", מַאי "מִשְּׂדֵה"? שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת שְׂדֵה אֲחוּזָה. אָמַר רַב חִסְדָּא: הִקְדִּישׁ טְרָשִׁין - פּוֹדֶה בְּשָׁוְוין, מַאי טַעְמָא? בֵּית זֶרַע אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָנֵי לָאו בְּנֵי זְרִיעָה נִינְהוּ; לֹא גְּאָלָן - יוֹצְאִין בַּיּוֹבֵל, מַאי טַעְמָא? "שָׂדֶה" אָמַר רַחֲמָנָא, כָּל דְּהוּ. מָכַר טְרָשִׁין - נִגְאָלִין פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים, מַאי טַעְמָא? "מִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהַאי לָאו בְּנֵי תְּבוּאָה נִינְהוּ; לֹא גְּאָלָן - חוֹזֶרֶת לַבְּעָלִים בַּיּוֹבֵל, מַאי טַעְמָא? "וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהַאי נַמִּי אֲחוּזָה הִיא. הִקְדִּישׁ אִילָנוֹת - פּוֹדֶה בְּשָׁוְוין, מַאי טַעְמָא? בֵּית זֶרַע אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא אִילָנוֹת; לֹא גְּאָלָן - אֵין יוֹצְאִין לַכֹּהֲנִים בַּיּוֹבֵל, "וְהָיָה הַשָּׂדֶה" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא אִילָנוֹת. מָכַר אִילָנוֹת - אֵין גְּאָלָן פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים, מַאי טַעְמָא? "שְׁנֵי תְּבוּאוֹת" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָנֵי בְּנֵי תְּבוּאוֹת נִינְהוּ; לֹא גְּאָלָן - אֵין חוֹזֶרֶת לַבְּעָלִים בַּיּוֹבֵל, מַאי טַעְמָא? "וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא אִילָנוֹת. אָמַר מָר: הִקְדִּישׁ אִילָנוֹת - פּוֹדֶה בְּשָׁוְוין. אַמַּאי? וְלִיקְדְּשׁוּ אַגַּב אַרְעָא וְלִיפְרְקוּהּ אַגַּב אַרְעָא! וְכִי תֵּימָא: אִילָנוֹת אֲקַדִּישׁ, אַרְעָא לָא אֲקַדִּישׁ - וְהָאָמְרִי נְהַרְדְּעֵי: מַאן דְּמִזְּבֵּן לֵיהּ דִּקְלָא לַחֲבְרֵיהּ, קָנֵי לֵיהּ מִשִּׁיפּוֹלָא וְעַד תְּהוֹמָא! - לָאו מִי אִיתְמַר עֲלָהּ: בְּבָא מְחַמַּת טַעֲנָה! "שְׂדֵה מִקְנָה נוֹתֵן שָׁוְוִי". תָּנוּ רַבָּנָן: "בְּמִכְסַת" - מַה בָּא לְלַמֵּד? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "זֶרַע חֹמֶר שְׂעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כָּסֶף", יָכוֹל אַף שְׂדֵה מִקְנָה כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִכְסַת". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן "וְחִשַּׁב" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "וְחִשַּׁב", מַה לְּהַלָּן דָּבָר קָצוּב - אַף כָּאן דָּבָר קָצוּב. אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבָּנַן אִית לְהוּ גְּזֵירָה שָׁוָה וּמַפְקִין לֵיהּ לְחוֹמֶשׁ, אוֹ דִלְמָא לֵית לְהוּ גְּזֵירָה שָׁוָה וְלֵית לְהוּ לְחוֹמֶשׁ? אָמַר רָבָא: מִסְתַּבְּרָא לֵית לְהוּ גְּזֵירָה שָׁוָה; מִדְּנַלְפֵי רַחֲמָנָא חוֹמֶשׁ גַּבֵּי שְׂדֵה אֲחוּזָה וְגַבֵּי מַקְדִּישׁ בֵּיתוֹ - הָווּ לֵיהּ שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. וּלְמַאן דְּאָמַר מְלַמְּדִין, מִדְּנַלְפֵי רַחֲמָנָא חוֹמֶשׁ בְּמַעֲשֵׂר בְּבְהֵמָה טְהוֹרָה וּבִבְהֵמָה טְמֵאָה, הָווּ לֵיהּ טוּבָא וְאֵין מְלַמְּדִין. תַּנְיָא דְּוֻותֵּיהּ דְּרַבָּא, וְלָא מְסַתְּעֵימָה; תַּנְיָא: "בְּמִכְסַת הָעֲרֵכְךָ" - הִקִּישׁוֹ הַכָּתוּב לָעֲרָכִין, מַה עֲרָכִין אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ, אַף שְׂדֵה מִקְנָה אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ. **משנה** בְּשׁוֹר הַמּוּעָד שֶׁהֵמִית אֶת הָעֶבֶד לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, כֵּיצַד? אֶחָד שֶׁהֵמִית אֶת הַנָּאֶה שֶׁבָּעֲבָדִים וְאֶת הַבָּעוּר שֶׁבָּעֲבָדִים - נוֹתֵן שְׁלֹשִׁים סֶלַע. הֵמִית בֶּן חוֹרִין - נוֹתֵן שָׁוְוִי. חָבַל בּוֹ וּבָזֶה - נוֹתֵן נֵזֶק שָׁלֵם. **גמרא** בְּמוּעָד אִין, בְּתָם לָא; לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּתַנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אַף תָּם שֶׁחָבַל בְּאָדָם - מְשַׁלֵּם בְּמוּעָד נֵזֶק שָׁלֵם? - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי עֲקִיבָא, הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ תָּם נַמִּי, וְאַיְידֵי דְּקָא בָּעֵי לְמִתְנָא סֵיפָא: הֵמִית עֶבֶד הֵמִית בֶּן חוֹרִין, דִּבְמוּעָד הוּא דְּמַשְׁכַּחְתְּ לָהּ, בְּתָם לָא מַשְׁכַּחְתְּ לָהּ - מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי מוּעָד. **משנה** בְּאוֹנֵס וּבְמַפֵּתָה לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, כֵּיצַד? אֶחָד שֶׁאָנַס וּפִיתָּה אֶת גְּדוֹלָה שֶׁבַּכְּהוּנָּה וְאֶת הַקְּטַנָּה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל - נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סְלָעִים, וְהַבּוֹשֶׁת וְהַפְּגָם - הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּישׁ וְהַמְתְבַּיֵּישׁ. **גמרא** אַמַּאי? אֵימָא: חֲמִשִּׁים סְלָעִים אָמַר רַחֲמָנָא מִכָּל מִילֵּי! אָמַר רַב זְעִירָא, יֹאמְרוּ: בַּעַל בַּת מְלָכִים חֲמִשִּׁים, בַּעַל בַּת הֶדְיוֹטוֹת חֲמִשִּׁים? אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אִי הָכִי, גַּבֵּי עֶבֶד נַמִּי יֹאמְרוּ: עֶבֶד נוֹקֵב מַרְגָּלִית שְׁלֹשִׁים, עֶבֶד עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מֵאָה שְׁלֹשִׁים! אֶלָּא אָמַר רַב זְעִירָא:

תלמוד לומר וכו' — שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יש לה דין שדה מקנה לפדות בשוויה, יצתה זו כו'. **ואחר כך הקדישה** — דבשעת הקדש הויא שדה אחוזה. אבל הקדישה ואחר כך מת אביו — אינה אלא כשדה מקנה. (עד כאן שייך לעמוד א). **אי משום קרא** — ד"אשר לא משדה אחוזתו" — דלמא לאו למעוטי הקדישה ואחר כך מת אביו, אלא למעוטי מת אביו ואחר כך הקדישה, וכדדריש ליה רבי מאיר. **כתר פדיון** — וכיון דבשעת פדיון מת אביו — הויא לה שדה אחוזה. **אם כן** — דלכדרבי מאיר הוא דאתא, לכתוב רחמנא וכו'. **פודן בשויהן** — ואף על גב דאחוזה נינהו. **לא גאלם** — ומכרם גזבר לאחר. **יוצאין לכהנים ביובל** — כדכתיב (ויקרא כז): "ואם לא יגאל" וגו', וכתיב: "והיה השדה בצאתו ביובל" וגו'. **שדה אמר רחמנא** — "והיה השדה בצאתו ביובל" וגו' (שם). **פחות משתי שנים** — ואף על גב דמוכר קרקע לחבירו אין רשאי לגאול עד שתהא שתי שנים ביד הלוקח, כדכתיב (שם כה): "במספר שני תבואות" וגו'. **לא גאלם אין יוצאין לכהנים ביובל** — אם מכרם גזבר לאחר. **ליפרקו אנב ארעייהו** — מקום מושב האילן, ולהדרו לבעלים אגב ארעייהו, אם מכרן והגיע היובל! ואמאי אמר: מכר אילנות ולא גאלם — אין חוזרין לבעלים ביובל? **משיפולא** — מקום מושב האילן, עד תהומו. **מחמת טענה** — שטוענו שהזכיר לו שם קרקע. **שדה מקנה** — כתיב (ויקרא כז): "וחשב לו הכהן את מכסת הערכך". **לפי שנאמר** — בגאולת שדה אחוזה זרע חומר שעורים. **תלמוד לומר מכסת** — מנין דמיו, דהיינו שָׁוְוִין. **נאמר כאן** — בשדה מקנה. ולהלן — בשדה אחוזה. **דבר קצוב** — חמשים כסף. מי אית להו הך גזירה שוה — ד"וחשב", ומפקי ליה לחומש למילף חומש אשדה מקנה משדה אחוזה. **חומש בשדה אחוזה** — ובמקדיש בית בפרשת "בחקתי". וחומש דבהמה טמאה וטהורה ומעשר שני נמי התם כתיב. **תניא כוותיה דרבא** — דאין חומש בשדה מקנה. **ולא מטעמיה** — דאילו טעמא דרבא — מדגלי חומש בכל הנך דוכתי, וטעמא דברייתא — מדהיקישו לערכין, לאדם שהעריך עצמו או חבירו. **משנה המית בן חורין נותן שויו** — דכתיב במועד (שמות כא): "אם כופר יושת עליו" וגו'. ותניא בבבא קמא (מ,א): "ונתן פדיון נפשו" — דמי ניזק. **חבל בזה ובזה** — בין בעבד בין בבן חורין, ולא המיתו — משלם נזק שלם. **גמרא במועד אין בתם לא** — אסיפא קאי, דקתני: חבל בזה ובזה כו'. דרישא פשיטא לן דקנס, דעבד לא שייך בתם, דכתיב בתם: "ובעל השור נקי", ואמרינן בבבא קמא בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (מב,א): נקי מדמי עבד. וקתני נמי: המית בן חורין — נותן שויו. ודמי כופר לא שייך בתם, דהתם נמי אמרינן: נקי מחצי כופר. **אף תם שחבל באדם וכו'** — בבבא קמא בפרק "המניח את הכד" (לג,א): שני שוורים תמים שחבלו זה בזה כו', רבי עקיבא אומר: אף תם שחבל באדם — משלם במותר נזק שלם. והיינו במותר: אם חבל גם האדם בשור, ושמו בית דין חבלה שבאדם יותר על חבלה שבשור — בעל השור משלם אותו מותר נזק שלם. אלמא תם שחבל באדם משלם נזק שלם! **איידי דבעי למיתני סיפא המית עבד המית בן חורין כו'** — משום הכי נקט ברישא מועד. והאי דקאמר סיפא — לאו סיפא ממש, אלא סיפא דרישא היא, דמועד — ברישא קתני לה. **משנה פנם** — מפרש בכתובות (מ,א): שמין אותה כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה, להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו. **גמרא מכל מילי** — ובושת ופגם לא ליתיב ליה. **בעל בת הדיוטות כו'** — בתמיה. אבל השתא, כי יהיב בושת — יש חילוק בין בת מלכים לבת הדיוטות.

אילו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה — תחילה, ואחר כך בא עליה זה כדרכה, דאכתי הואי בתולה ואית לה קנס, [ויאמרו]: זה שבעל פגומה, דליכא בושת כולי האי — יהיב חמשים סלעים, ואילו בעל בתולה שלימה — לא יהיב נמי אלא חמשים? אבל השתא גבי בושת איכא חילוק, דיהיב דמי בושת לשלימה טפי מפגומה. **מוכה שחין** — דהוי פגום, דומיא דנבעלה שלא כדרכה. **תחת אשר ענה** — רישיה דקרא: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף" וגו' (דברים כב), דמשמע: הני חמשים כסף יתן בשביל קנס העינוי. ומדאיצטריך למכתב הכי — מכלל דמיחייב מילי אחרנייתא, כגון בושת ופגם, דלאו קנסא דעינוי נינהו, דבלאו עינוי נמי איכא בושת. ופגם — היינו נזק, ששוה פחות מבתחילה. **משנה נמצא האומר בפיו חמור** — דנותן מאה סלע, והעושה מעשה דאונס בתולה — לא יהיב אלא חמשים. **נזר דין** — שלא ליכנס לארץ. **זה עשר פעמים** — גבי מרגלים כתיב, דמשמע: על זה נתחתם. **גמרא ממאי** — דאומר בפיו חמור? דמשמע דמשום לשון הרע בלבד קא יהיב להו? דלמא משום הכי חמיר האי לשון הרע — דגרים לה ביה קטלא! **על שם רע** — משום לשון הרע בלבד. **במלאת ספקו יצר לו** — כשתמלא סאתו בעונות הרבה — אז יצר לו, תבא עליו צרה. **על זה נתחתם** — ולאו משום צירוף דאחריני. **בעל הבית** — הקדוש ברוך הוא. **על דבת הארץ** — שהוציאו, קאמר דמתו. **ממרים** — מורדים. **שנותן לו רבו מתנה** — פרנסה לדגים. **אחד ומחצה** — דבפרעה כתיב (שמות יד): "שש מאות רכב", ובסיסרא כתיב (שופטים ד): "תשע מאות רכב".

[שייך לעמוד הקודם] **הוו** להו שני כתובין הבאין כאחד — ואם תאמר: מה ענין זה לשני כתובין הבאין כאחד? כיון דגבי שדה מקנה איכא גזרה שוה למילף חומש משדה אחוזה, וגבי מקדיש בית ליכא גזרה שוה! ושמא הכא דכתיב "והעריך" גבי מקדיש בית, כמאן דכתיב "וחשב". או שמא יש לומר: "וחשב" אין זו גזרה שוה גמורה, אף על גב דקרי ליה הספר גזרה שוה. והכי נמי אשכחן בפרק קמא דבבא קמא (ו,ב) גבי נאמר שדה למעלה ונאמר שדה למטה, קרי ליה התם גזרה שוה. ואומר רבינו יצחק דאינו גזרה שוה גמורה. או שמא יש לומר: משום דכתיב "קודש" גבי מקדיש שדה אחוזה, וכתיב נמי "קודש" [גבי] מקדיש בית ו"קודש" "קודש" גזרה שוה גמורה היא, משום הכי קרי ליה שני כתובין הבאים כאחד. [שייך לעמוד הקודם] **בושת** הכל לפי המבייש והמתבייש — ופגם מפרש בכתובות (מ,ב): אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשפחה בתולה יותר מבעולה, להשיאה לעבדו שעשה לו קורת רוח.

אילו באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה — פירש רש"י: אחד בא עליה תחילה שלא כדרכה, ואחד בא עליה כדרכה, דאכתי היא בתולה ויש לה קנס. ויאמרו: זה שבעל פגומה, דליכא בושת כולי האי — יהיב חמשים סלעים, ואילו בעל בתולה שלימה דעלמא — לא יהיב נמי אלא חמשים. ורש"י פירש בפרק "בן סורר ומורה" (סנהדרין עג,ב) גבי האי דאמר: לא משלם עד גמר ביאה, ופירש רש"י שם: שהוא מוציא בתולים. משמע דבעינן השרת בתולים להתחייב קנס. ואינו כן, דהא איתא בפרק קמא דקדושין (ט,ב): באו עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה, פירוש: כגון שבאו עליה שלא כדרכה, רבי אומר: אומר אני הראשון בסקילה, וכולהו בחנק. ואמר רבי זירא עלה: מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי! לפיכך פירש רבינו יצחק: יאמרו בעל פגומה חמשים זהובים — אותו שבעל אחריו כדרכה, [בעל שלימה חמשים זהובים — אותו שבעל ראשון שלא כדרכה, דאז היתה שלימה. מיהו, לכל הפירושים צריך לומר דאותו שבעל שלא כדרכה היה ראשון. ובספרים כתוב "אותו שבעל כדרכה", ולפירוש רבינו יצחק קצת קשה, דהוה מצי למימר: "באו עליה שנים שלא כדרכה"].

כשם שאנו עולין מצד זה (אמרו) כך מצרים עולין מצד אחר — יש לתמוה: איך היו ישראל באותו הדור כל כך מקטני אמנה, שסברו שכך יעשה הקדוש ברוך הוא נסים למצרים להעבירם מארצם לארץ ישראל? ואומר רבי בשם אביו רבי שמואל, שישראל לא עברו הים לרחבו מצד זה לזה, שאם כן היו ממהרים ללכת אל ארץ ישראל. אלא רצועה אחת עברו בים לאורך הים, עד שפנו למדבר לצד אחד, כי לא היו יכולין ללכת מכל צד אם לא יעברו הים. ומצרים היו להם מימינם ומשמאלם, לפיכך עברו הים רצועה אחת עד שפנו למדבר מצד אחד. וזה כשם שאנו עולין מצד זה ובאנו למדבר — כך מצרים עולין מצד אחר מן המדבר וירדפו אחרינו וישיגו, כי סבורים שלא יעברו המצריים בים, אלא יבאו מצד אחר. ובהכי ניחא הא דכתיב (במדבר לג): "ויסעו ממרה וגו' ויחנו על ים סוף", ואם עברו רוחב הים עד עבר הים מצד אחר — היאך פגעו עוד בים, וכי חזרו לאחוריהם? אלא שמע מינה: לאחר שנסעו באורך הים ויצאו כמו כן לאורך הים לדרום מצרים, שמצרים כמו כן לרוח דרומית של ארץ ישראל קרוב לסוף דרומית לצד מערב. ונילוס מפסיק בין מצרים ובין ארץ ישראל, והים מצד דרומית של ארץ מצרים ממזרח למערב. ונסעו לחוף הים מצפון הים שהוא דרומית של מצרים, ואחר כך יצאו לאחר שהלכו כחצי גורן עגולה, ויצאו בצד צפוני שלהם, שהיא דרומית של ארץ אדום ומזרחית של ארץ מצרים. ואחר כך הלכו קצת ימים עד מרה, ואחר כך היו עדיין אצל הים. וכשהוצרכו ליכנס לארץ ישראל לא הוצרכו לעבור הים, אלא סיבבו ארץ אדום וארץ מואב, שהוא בדרומית של ארץ ישראל ומזרחית של ארץ מצרים. **אחד** ומחצה שבהם — במצרים כתיב (שמות יד): "שש מאות רכב בחור", ובסיסרא כתיב (שופטים ד): "תשע מאות רכב". ואף על גב דכתיב (שמות יד) "כל רכב מצרים" — לא קא חשיב אלא השרים, של ארץ מצרים היה נתלה אחר השש מאות רכב, ומלכים של סיסרא היו תלוים אחר התשע מאות רכב ברזל, ואם חיל אנשים בזה יותר מבזה — אינו חושש.

אִילּוּ בָּאוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם, אֶחָד שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְאֶחָד כְּדַרְכָּהּ, יֹאמְרוּ: בָּעַל פְּגוּמָה - חֲמִשִּׁים, בָּעַל שְׁלֵמָה - חֲמִשִּׁים! אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אִי הָכִי, גַּבֵּי עֶבֶד נָמֵי יֹאמְרוּ: עֶבֶד בָּרִיא - שְׁלֹשִׁים, עֶבֶד מוּכֶּה שְׁחִין - שְׁלֹשִׁים! אֶלָּא אֲמַר אַבָּיֵי, אָמַר קְרָא: "תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה" - מִכְּלָל דְּאִיכָּא בּוּשְׁתָּ וּפְגָם. רָבָא אָמַר, דְּאָמַר קְרָא: "וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ" וגו' - הֲנָאַת שְׁכִיבָה חֲמִשִּׁים, מִכְּלָל דְּאִיכָּא מִילְּתָא אַחֲרִיתֵי, וּמַאי נִיהוּ? בּוּשְׁתָּ וּפְגָם. **מַתְנִי'** בְּמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל לְהַקֵּל וּלְהַחְמִיר, בֵּיצַד? אֶחָד שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל גְּדוֹלָה שֶׁבַּכְּהוּנָּה וְעַל קְטַנָּה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל - נוֹתֵן מֵאָה סֶלַע. נִמְצָא הָאוֹמֵר בְּפִיו חָמוּר מִן הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה, שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁלֹּא נִתְחַתֵּם גְּזַר דִּין עַל אֲבוֹתֵינוּ בְּמִדְבָּר אֶלָּא עַל לָשׁוֹן הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְנַסּוּ אוֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים" וגו'. **גְּמָ'** מִמַּאי? דִּלְמָא מִשּׁוּם דְּקָא גָּרִים לָהּ קְטָלָא, דִּכְתִיב: "וְאִם אֶמֶת הָיָה הַדָּבָר וגו' וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָה" וגו'! אֲמַר רָבָא, אָמַר קְרָא: "כִּי הוֹצִיא שֵׁם רַע" - עַל שֵׁם רַע שֶׁהוֹצִיא. "וְכֵן מָצִינוּ שֶׁלֹּא נִתְחַתֵּם גְּזַר דִּין" וכו'. מַאי? דִּלְמָא דְּאַפַּתִּי לֵיהּ מִלֵּא סְאָתָן, דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא: אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִפְרָע מִן הָאָדָם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סְאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּמְלֹאת סְפְקוֹ יֵצֶר לוֹ"! אֲמַר רֵישׁ לָקִישׁ, אָמַר קְרָא: "וַיְנַסּוּ אוֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים" - עַל זֶה נִתְחַתֵּם גְּזַר דִּין. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּרָטָא: בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחַ שֶׁל לָשׁוֹן הָרַע, מְנָלָן? מִמְּרַגְּלִים, וּמַה הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע עַל עֵצִים וַאֲבָנִים כָּךְ, הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבֵירוֹ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! - מַמַּאי? דִּלְמָא מִשּׁוּם דְּרַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא: דָּבָר גָּדוֹל דִּבְּרוּ מְרַגְּלִים בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, דִּכְתִיב: "כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ", אַל תִּיקְרֵי "כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ", אֶלָּא: "מִמֶּנּוּ" - כְּבֵיכוֹל, בַּעַל הַבַּיִת אֵין יָכוֹל לְהוֹצִיא כֵּלָיו מִשָּׁם! אֶלָּא אָמַר רַבָּה אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, אָמַר קְרָא: "וַיָּמוּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ רָעָה" - עַל דִּבַּת הָאָרֶץ שֶׁהוֹצִיאוּ. תַּנְיָא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עָשָׂר נִסְיוֹנוֹת נִיסּוּ אֲבוֹתֵינוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שְׁנַיִם בַּיָּם, וּשְׁנַיִם בַּמַּיִם, שְׁנַיִם בַּמָּן, שְׁנַיִם בַּשְּׂלָיו, אַחַת בָּע�ֶגֶל, וְאַחַת בְּמִדְבָּר פָּארָן. שְׁנַיִם בַּיָּם - אַחַת בַּיְרִידָה וְאַחַת בָּעֲלִיָּיה. בַּיְרִידָה - דִּכְתִיב: "הַמִּבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם". בַּעֲלִיָּיה - כִּדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר מְקַטְנֵי אֲמָנָה הָיוּ; כִּדְרָבָה בַּר מָרִי. דְּאָמַר רָבָה בַּר מָרִי, מַאי דִּכְתִיב: "וַיָּמֵרוּ עַל יָם בְּיַם סוּף וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ"? מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מַמְרִים בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְאוֹמְרִים: כְּשֵׁם שֶׁאָנוּ עוֹלִים מִצַּד זֶה, כָּךְ מִצְרִים עוֹלִים מִצַּד אַחֵר. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשֵׂר שֶׁל יָם: פְּלוֹט אוֹתָם לַיַּבָּשָׁה! אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שֶׁתּוֹבֵעַ אֶת רַבּוֹ? אָמַר לוֹ: אֲנִי נוֹתֵן לְךָ אֶחָד וּמֶחֱצָה שֶׁבָּהֶם. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שֶׁתּוֹבֵעַ אֶת רַבּוֹ? אָמַר לוֹ: נַחַל קִישׁוֹן יִהְיֶה עָרֵב. מִיָּד פָּלְטָן לַיַּבָּשָׁה, דִּכְתִיב: "וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל" וגו'. שְׁנַיִם בַּמַּיִם - בְּמָרָה וּבְרִפְידִים. בְּמָרָה - דִּכְתִיב: "וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת", וּכְתִיב: "וַיָּלֶן הָעָם עַל מֹשֶׁה"; בִּרְפִידִים - דִּכְתִיב: "וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִים וְאֵין מַיִם לִשְׁתּוֹת", וּכְתִיב: "וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה". שְׁנַיִם בַּמָּן - דִּכְתִיב:

[שייך לעמוד הקודם] **אל** תקרי ממנו אלא ממנו — פירוש: אל תקרי "ממנו" רפי, אלא "ממנו" דגש. ואינו כן, שכל "ממנו". שבתורה דגושין, ואינו מחליף כלל זה בזה! וכן מצינו בסיפרי: "ולא נס ליחה" אין כתיב כאן, אלא: ולא נס ליחה. **התאוו** תאוה — פירש רש"י: התאוו יותר, משמע שלא פסק להם השליו, רש"י. והרב רבינו יוסף קרא פירש: שפסק להם השליו ראשון, והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה, לפי שלא היה להם שליו וירד להם שליו שני. **ואמר** ריש לקיש מאי דכתיב זאת תהיה תורת המצורע תורת מוציא שם רע — "אמר" גרסינן, ולא גרסינן "ואמר", דהא ריש לקיש לא אמר כלל לעיל.

לישנא תליתאי — פירש רש"י: לשון שלישי של רכיל מגלה סוד. ואני מצאתי כתוב: לישנא תליתאי — שהקיפה הקדוש ברוך הוא אחת של עצם ואחת של בשר, והוא שלישי בתוכם.

[מכאן שייך לעמוד הבא] **כל** מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא — פירוש: כגון כהאי גונא ד"נורא בי פלוני", דאיכא למישמע דלא אמרה משום לישנא בישא. אבל אם הוא אמר דבר קנטור על חבירו — אפילו היה אומרה בפניו אית ביה משום לישנא בישא.

אבנט מכפר על הרהור הלב — אהיכא דאיתא. ואבנט הוא כמו חגור של שש ארוכה מאד. ואיתא נמי במדרש שהיה הכהן מקיפו סביביו שתי פעמים כנגד לב של אדם.

ובחזקתו

"אַל תֵּצְאוּ" וְיָצְאוּ, "אַל תּוֹתִירוּ" וַיּוֹתִירוּ. שְׁנַיִם - בִּשְׂלָיו רִאשׁוֹן, וּבִשְׂלָיו שֵׁנִי; בִּשְׂלָיו רִאשׁוֹן - "בְּשִׁבְתְּכֶם עַל סִיר הַבָּשָׂר"; בִּשְׂלָיו שֵׁנִי - "וְהָאַסַפְסֻף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ". בָּעֵגֶל - כִּדְאִיתֵיהּ. בְּמִדְבָּר פָּארָן - כִּדְאִיתֵיהּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִימְרָא, מַאי דִּכְתִיב: "מַה יִּתֵּן לְךָ וּמַה יֹּסִיף לָךְ לָשׁוֹן רְמִיָּה"? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַלָּשׁוֹן: כָּל אֵבָרָיו שֶׁל אָדָם זְקוּפִים וְאַתָּה מוּטָּל, כָּל אֵבָרָיו שֶׁל אָדָם מִבַּחוּץ וְאַתָּה מִבִּפְנִים, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהִקַּפְתִּי לְךָ שְׁתֵּי חוֹמוֹת, אַחַת שֶׁל עֶצֶם וְאַחַת שֶׁל בָּשָׂר, מַה יִּתֵּן לְךָ וּמַה יֹּסִיף לָךְ לָשׁוֹן רְמִיָּה? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִימְרָא: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע - כְּאִילּוּ כָּפַר בַּעִיקָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר אָמְרוּ לִלְשֹׁנֵנוּ נַגְבִּיר שְׂפָתֵינוּ אִתָּנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ". וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִימְרָא: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע - נְגָעִים בָּאִים עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית", וּכְתִיב הָתָם: "לִצְמִיתֻת", וּמְתַרְגְּמִינַן: לַחֲלוּטִין, וּתְנַן: אֵין בֵּין מְצוֹרָע מוּסְגָּר לִמְצוֹרָע מוּחְלָט אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב: "זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְצוֹרָע"? זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרָתוֹ שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב: "אִם יִשֹּׁךְ הַנָּחָשׁ בְּלֹא לָחַשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן"? לֶעָתִיד לָבֹא מִתְקַבְּצוֹת כָּל הַחַיּוֹת וּבָאוֹת אֵצֶל נָחָשׁ, וְאוֹמְרוֹת: אֲרִי דּוֹרֵס וְאוֹכֵל, זְאֵב טוֹרֵף וְאוֹכֵל, אַתָּה - מַה הֲנָאָה יֵשׁ לְךָ? אוֹמֵר לָהֶם: וְכִי מַה יִּתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן? וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע - מַגְדִּיל עֲוֹנוֹת עַד לַשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "שַׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ". אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע - רָאוּי לְסוֹקְלוֹ בְּאֶבֶן, כְּתִיב הָכָא: "אוֹתוֹ אַצְמִית", וּכְתִיב הָתָם: "צָמְתוּ בַבּוֹר חַיַּי וַיַּדּוּ אֶבֶן בִּי". וְאָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע - אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית גְּבַהּ עֵינַיִם וּרְחַב לֵבָב אֹתוֹ לֹא אוּכָל", אַל תִּיקְרֵי "אוֹתוֹ לֹא אוּכָל" אֶלָּא: "אִתּוֹ לֹא אוּכָל". וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ עַל גַּסֵּי הָרוּחַ. אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע - אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַגֵּיהִנָּם: אֲנִי עָלָיו מִלְמַעְלָה וְאַתָּה עָלָיו מִלְּמַטָּה נְדוּנֶנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר "חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחֲלֵי רְתָמִים", אֵין חֵץ אֶלָּא לָשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם מִרְמָה דִבֵּר", וְאֵין גִבּוֹר אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' כַּגִּבּוֹר יֵצֵא", גַּחֲלֵי רְתָמִים הַיְינוּ גֵּיהִנָּם. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַה תַּקָּנָתוֹ שֶׁל מְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרַע? אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא - יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מַרְפֵּא לָשׁוֹן עֵץ חַיִּים", וְאֵין לָשׁוֹן אֶלָּא לָשׁוֹן הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם", וְאֵין עֵץ אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ"; וְאִם עַם הָאָרֶץ הוּא - יַשְׁפִּיל דַּעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְסֶלֶף בָּהּ שֶׁבֶר רוּחַ". רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר: סִיפֵּר - אֵין לוֹ תַּקָּנָה, שֶׁכְּבָר כְּרָתוֹ דָּוִד בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַכְרֵת ה' כָּל שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֹלוֹת", אֶלָּא מַה תַּקָּנָתוֹ שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי לָשׁוֹן הָרַע? אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא - יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, וְאִם עַם הָאָרֶץ הוּא - יַשְׁפִּיל דַּעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְסֶלֶף בָּהּ שֶׁבֶר רוּחַ". תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרַע - מַגְדִּיל עֲוֹנוֹת כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֲבֵירוֹת, עֲבוֹדָה זָרָה וְגִילּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים; כְּתִיב הָכָא: "לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֹלוֹת", וּכְתִיב בַּעֲבוֹדָה זָרָה: "אָנָּא חָטָא הָעַם הַזֶּה חֲטָאָה גְּדֹלָה", בְּגִילּוּי עֲרָיוֹת כְּתִיב: "וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת", בִּשְׁפִיכוּת דָּמִים כְּתִיב: "גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא". - "גְּדוֹלוֹת", אֵימָא תַּרְתֵּי! - הֵי מִינַּיְיהוּ מַפְּקָא? בְּמַעֲרְבָא אָמְרִי: לָשׁוֹן תְּלִיתָאֵי קָטֵיל תְּלִיתָאֵי, הוֹרֵג לַמְסַפְּרוֹ וְלַמְקַבְּלוֹ וְלָאוֹמְרוֹ. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב: "מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן", וְכִי יֵשׁ יַד לַלָּשׁוֹן? לוֹמַר לְךָ: מַה יַּד מְמִיתָה, אַף לָשׁוֹן מְמִיתָה. אִי מַה יַּד אֵינָה מְמִיתָה אֶלָּא בְּסָמוּךְ לָהּ, אַף לָשׁוֹן אֵינָה מְמִיתָה אֶלָּא בְּסָמוּךְ לָהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם". אִי מַה חֵץ עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים אַמָּה, אַף לָשׁוֹן עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים אַמָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שַׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ". וְכִי מֵאַחַר דִּכְתִיב "שַׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם", "חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם" לָמָּה לִי? - הָא קָמַשְׁמַע לָן, דְּקָטֵיל כְּחֵץ. וְכִי מֵאַחַר דִּכְתִיב: "חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם", "מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן" לָמָּה לִי? - לְכִדְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא: דְּבָעֵי חַיִּים - בְּלִישָּׁנֵיהּ, דְּבָעֵי מִיתָה - בְּלִישָּׁנֵיהּ. הֵיכִי דָּמֵי לִישָּׁנָא בִּישָׁא? רָבָא אֲמַר: כְּגוֹן דְּאָמַר "אִיכָּא נוּרָא בֵּי פְּלָנְיָא". אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: מַאי קָא עָבֵיד? גִּלּוּיֵי מִילְּתָא בְּעָלְמָא הוּא! אֶלָּא דְּמַפֵּיק בְּלִישָּׁנָא בִּישָׁא, דְּאָמַר: "הֵיכָא מִשְׁתַּכַּח נוּרָא אֶלָּא בֵּי פְּלָנְיָא". אֲמַר רַבָּה: כָּל מִילְּתָא דְּמִיתְאַמְרָא בְּאַפֵּי מָרָהּ - לֵית בָּהּ מִשּׁוּם לִישָּׁנָא בִּישָׁא. אֲמַר לֵיהּ: כָּל שֶׁכֵּן, חוּצְפָּא וְלִישָּׁנָא בִּישָׁא! אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא כְּרַבִּי יוֹסֵי סְבִירָא לִי, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִיָּמַי לֹא אָמַרְתִּי דָּבָר וְחָזַרְתִּי לַאֲחוֹרַי. אָמַר

רבה

אל תצאו — בשבת ללקוט. **בשליו ראשון** — כשהתחיל המן לירד היה שליו יורד עמו, כדכתיב (שמות טז): "ויהי בערב ותעל השליו וגו' ובבקר היתה שכבת הטל" וגו', ולאחר זמן מרובה התאוו יותר. **במדבר פארן** — מעשה מרגלים. **של עצם** — שינים. **מה יתן לך ומה יוסיף לך** — עוד הקדוש ברוך הוא שמירה, שלא תספר לשון הרע. **האומרים ללשוננו נגביר** — כמי שאומר "מי אדון לנו", דכופרים בעיקר. **למצורע מוחלט** — אלמא "אצמית" דמתרגם לשון חליטה — היינו צרעת. **אותו לא אוכל** — בהאי קרא לעיל כתיב: "מלשני בסתר רעהו". **על גסי הרוח** — להא דרב חסדא, דבהאי קרא ד"אותו לא אוכל" כתיב נמי: "גבה עינים". **נדוננו** — גרסינן. **וסלף בה** — מי שסולף בה, וחפץ לסלקה, שלא תהא בו עוד — ישבור רוחו. **כרתו** — לשון כרת. **הי מינייהו מפקא** — הא בכולהו כתיב "גדולות", הלכך כולהו אתו. **לישנא תליתאי** — זה לשון הרכיל, שהיא שלישית בין אדם לחבירו לגלות לו סוד. **לאומרו** — לרכיל עצמו. שמתוך מריבה שנופלת בין השנים הורגין זה את זה, והורגין גואלי הדם את הרכיל שההרג בא על ידו. **דבעי מיית בלישניה** — יעסוק בדברי שטות ונבלה. **דבעי חיי בלישניה** — יעסוק בתורה. **נורא בי פלניא** — דמשמע: עשיר הוא, וכל שעה מצוי אש בביתו לבשל תבשילין. **גלויי מילתא בעלמא הוא** — הואיל ואינו אומרה בלשון הרע, אלא מגלה לאותן שמבקשין אור: לכו לבית פלוני. **דמיתאמרא באפי מרה** — שהמרגל אומרה בפני האומר עליו. **וחזרתי לאחורי** — לראות מי יעמוד אחורי, שאף בפני הבעלים אני אומרה. אלמא, לאו לישנא בישא חשיבא. לישנא אחרינא: שאם באו הבעלים ואמרו: למה אמרת כן — לא חזרתי בי לאמר לא אמרתי, אלא בפניהם הודיתי.

דמיתאמרא

דמיתאמרא באפי תלתא — שהבעלים אמרוה בפני שלשה, המגלה אותה אינו לשון הרע. שזה גילה תחלה דעתו שאם מגלה אותו אינו חושש, דמידע ידע דסופה להגלות, דחברך חברא אית ליה, וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שיודע. **מברך רעהו בקול גדול וגו'** קללה **תחשב** לו — אותה ברכה קללה היא לו לחבירו. **ושמעין אינשי** — אלמי שהוא עשיר, ואזלי ואנסי ליה לממוניה. לישנא אחרינא: אנסי ליה — שמתאכסנין אצלו אורחין עד שמכלין ממונו. **בא לידי רעתו** — שכשהוא מספר בטובתו יותר מדאי, הוא עצמו אומר: חוץ ממדה רעה זו שבו. או אחרים שומעין שזה משבחו, ואומרים: הלא מדת כך וכך בידו! **צרות העין** — שצרה עינו באחרים, ואינו מהנה שכיניו מכליו על ידי שאלה. **אותו אצמית** — ואוקימנא לעיל דהיינו נגעים. **אל יכרת מבית יואב** — מפני שהרג את אבנר. **הואל** — השבע ששלחך אלישע, וקח ככרים. **ובחזקתו גבה לבו וגו'** — בעוזיהו משתעי. **שייחד ביתו** — כלי תשמישו, שלא השאילם לאחרים. למה נסמכה כו' — בפרשת "ואתה תצווה" נסמכה ענין המילואים לבגדי כהונה. **ויטבלו את הכתנת בדם** — רמז היה להם שטבילת כפרת דמים עולה על ידי כתנת. **אין אפוד ותרפים** — בזמן שאין אפוד — הוי עון תרפים. **שבקול** — פעמוני המעיל נשמעין על מעשה קול, לשון הרע. ואת אמרת נגעים אתו על עליה! **אהנו מעשיו** — שנתקוטטו על ידו. ואי קשיא: אמאי לא מותיב ליה משפיכות דמים וגילוי עריות, דקאמר לעיל נגעים באין עליהם, והכא תניא דבגדי כהונה מכפרין? תריץ: דהא דתני בגדי כהונה מכפרין — לאו עליה דידיה, אלא על האחרים, שעל ידו נענשין. דבשפיכות דמים כתיב (במדבר לה): "כי הדם הוא יחניף" וגו', ובגילוי עריות כתיב (ויקרא יח): "ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה", אבל לשון הרע לא אשכחן דמיענשי ביה אחרינו. **שכחשאי** — קטורת נעשית בהיכל בחשאי, כדתניא בפרק "הרואה לו" במסכת יומא (מד,א): פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה. לשון הרע בחשאי הוא. **קשיא שפיכות דמים וכו'** — דקאמרינן לעיל: בגדי כהונה מכפרין על אחרים, וקא חזינן דעגלה ערופה מכפרת על אחרים. דעל ההורג אינה מכפרת, דקיימא לן בסוטה (מו,ב) שאם נתערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג, מנין שהוא נהרג — תלמוד לומר: "ולארץ לא יכופר" וגו'. **קשיא לשון הרע** — דלעיל דקתני דבגדי כהונה מכפרין. **לא ידיע מאן קטליה** — עגלה מכפרת. **בר קטלא הוא** — וכל כמה דלא מיקטל לא מיכפרי אחרינו, דכתיב (במדבר לה): "ולארץ לא יכופר" וגו'.

בצינעא — דמעשה חשאי קטרת מכפרת. בפרהסיא

ובחזקתו גבה לבו וגו' — גבי עוזיה כתוב בדברי הימים כתיב (דברי הימים א ה): "ויוחנן הוליד [את] עזריה (הכהן) [הוא] אשר כיהן (בתוך) בבית אשר בנה (המלך) שלמה [בירושלים]". וצריך עיון: למה כתיב עליו "אשר כיהן" יותר מן האחרים? שהוא מונה שם כל כהנים גדולים אשר שמשו בבית ראשון, והרי מונה לפניו כמה כהנים ולמה כתיב אשר כיהן גבי (עוזיה) [עזריה] יותר מן האחרים? ויש לומר: לפי שהוא הכניס עצמו להתווכח על הכהונה כשבא עוזיה, יותר מן האחרים.

הא דאהנו מעשיו — פירש רש"י: שנתקוטטו על ידו. ואי קשיא: אמאי לא מותיב ליה משפיכות דמים וגילוי עריות, דקאמר לעיל: נגעים באין עליהם, והכא תניא דבגדי כהונה מכפרים! תריץ: דהא דתני: בגדי כהונה מכפרים — לאו עליה דידיה, אלא על אחרים. דעל ידי שפיכות דמים נענשים העולם, דכתיב (במדבר לה): "כי הדם הוא יחניף", ובגילוי עריות כתיב: "ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה", אבל לשון הרע לא אשכחן דאיענשי ביה אחרינו, לשון רש"י. ולא נהירא, שהרי במסכת שבועות (לט,א) אומר דעל כל העבירות אחרים נענשים עליהם אם יש בידם למחות, ואי אין בידם למחות — אפילו גילוי עריות ושפיכות דמים נמי לא! ואומר רבינו יצחק: דמשפיכות דמים לא קשיא מידי, לפי שיש עליה מיתת בית דין, ובגדי כהונה מכפרין על המיתה, אבל נגעים מיהא באין עליו. עוד יש מפרש: דהאי דמשני התלמוד "הא דאהנו מעשיו הא דלא אהנו מעשיו" קאי נמי אשפיכות דמים וגילוי עריות. והכי פירושו: אהנו מעשיו — היינו כשהרג ממש, ועליו אין בגדי כהונה מכפרים, אלא נגעים באין עליו. לא אהנו מעשיו, כגון שלא הרג ממש אלא שהלבין פני חבירו ברבים, דקיימא לן (בבא מציעא נח,ב) כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים — ועל זה בגדי כהונה מכפרים. וכן גילוי עריות ממש אהנו מעשיו, ולא אהנו מעשיו — זהו כי הא דאמרינן (שבת נה,ב): מתוך ששהו קיניהן מעלה עליהם כאילו שכבום.

[שייך לעמוד הבא] **חם** ליה דליכסוף זרעיה דרב על ידאי — וזהו ענוה שלא לשמה, שהניחו לביישו משום כבוד אביו.

ענוה

רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: כָּל מִילְתָא דְּמִיתְאֲמְרָא בְּאַפֵּי תְּלָתָא, לֵית בָּהּ מְשׁוּם לִישָׁנָא בִּישָׁא; מַאי טַעְמָא? חַבְרָךְ - חַבְרָא אִית לֵיהּ, וְחַבְרָא דְּחַבְרָךְ - חַבְרָא אִית לֵיהּ. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר, מַאי דִּכְתִיב: "מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם קְלָלָה תֵּחָשֵׁב לוֹ"? כְּגוֹן דְּמִיקְלַע לְאוּשְׁפִּיזָא וְטָרְחוּ קַמֵּיהּ שַׁפִּיר, לְמָחָר נָפֵיק יָתֵיב בִּשׁוּקָא וְאָמַר: "רַחֲמָנָא נִיבָרְכֵיהּ לְפָלָנְיָא דְּהָכִי טָרַח קַמַּאי", וְשָׁמְעִין אֵינָשֵׁי וְאָזְלִין וְאָנְסִין לֵיהּ. תָּנֵי רַב דִּימִי אֲחוּהּ דְּרַב סָפְרָא: לְעוֹלָם אַל יְסַפֵּר אָדָם בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ - בָּא לִידֵי רָעָתוֹ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: רַב דִּימִי אֲחוּהּ דְּרַב סָפְרָא חָלַשׁ, עַל רַב סָפְרָא לְשַׁיּוּלֵי בֵּיהּ, אֲמַר לְהוּ: תֵּיתֵי לִי דְּקָיְימִי כָּל דְּאָמַר רַבָּנָן. אֲמַר לֵיהּ: הָא מִי מְקַיְּימַת - לְעוֹלָם אַל יְסַפֵּר אָדָם בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ - בָּא לִידֵי גְּנוּתוֹ? אֲמַר לְהוּ: לָא שְׁמִיעָא לִי, וְאִי הֲוָה שְׁמִיעָא לִי - קָיְימָתָה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים נִגְעִים בָּאִין: עַל לָשׁוֹן הָרַע, וְעַל שְׁפִיכוּת דָּמִים, וְעַל שְׁבוּעַת שָׁוְא, וְעַל גִּילּוּי עֲרָיוֹת, וְעַל גַּסּוּת הָרוּחַ, וְעַל הַגֵּזֶל, וְעַל צָרוּת הָעַיִן. עַל לָשׁוֹן הָרַע - דִּכְתִיב: "מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית"; עַל שְׁפִיכוּת דָּמִים - דִּכְתִיב: "וְאַל יְבֶרֶת מִבֵּית יוֹאָב זָב וּמְצֹרָע" וגו'; וְעַל שְׁבוּעַת שָׁוְא - דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר נַעֲמָן הוֹאֶל קַח בִּכָּרִים", וּכְתִיב: "וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בְּךָ" וגו'; וְעַל גִּילּוּי עֲרָיוֹת - דִּכְתִיב: "וַיִּנַּע ה' אֶת פַּרְעֹה נְגָעִים" וגו'; וְעַל גַּסּוּת הָרוּחַ - דִּכְתִיב: "יִבְטַח בְּחִזְקִיָּהוּ נָבָה לִבּוֹ עַד לְהַשְׁחִית וַיִּמְעֹל בַּה' אֱלֹהָיו", "וְהַצָּרַעַת זָרְחָה בְמִצְחוֹ"; וְעַל הַגֵּזֶל - דִּכְתִיב: "וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת", תָּנָא: הוּא פּוֹנֵם מָמוֹן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ - יָבֹא הַכֹּהֵן וִיפַזֵּר מָמוֹנוֹ; וְעַל צָרוּת הָעַיִן - דִּכְתִיב: "וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת", וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מִי שֶׁמְּיוּחָד בֵּיתוֹ לוֹ. אִינִי? וְהָא אָמַר רַבִּי עֲנָנִי בַּר שָׁשׁוֹן: לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת בִּגְדֵי כְהוּנָּה לְפָרָשַׁת קָרְבָּנוֹת? לוֹמַר לְךָ: מַה קָּרְבָּנוֹת מְכַפְּרִין - אַף בִּגְדֵי כְהוּנָּה מְכַפְּרִין; כְּתוֹנֶת מְכַפֶּרֶת עַל שְׁפִיכוּת דָּמִים - דִּכְתִיב: "וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתֹנֶת בַּדָּם"; מִכְנָסַיִם מְכַפְּרִים עַל גִּילּוּי עֲרָיוֹת - דִּכְתִיב: "וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי בָד לְכַסּוֹת בְּשַׂר עֶרְוָה"; מִצְנֶפֶת מְכַפֶּרֶת עַל גַּסּוּת הָרוּחַ - כִּדְרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: יָבֹא דָּבָר שֶׁגְּבוֹהַּ וְיכַפֵּר עַל מַעֲשֶׂה גּוֹבַהּ; אַבְנֵט מְכַפֶּרֶת עַל הַרְהוּר הַלֵּב - אַהֵיכָא דְּאִיתֵיהּ, דִּכְתִיב: "וְהָיָה עַל לֵב אַהֲרֹן"; חוֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל הַדִּינִין - דִּכְתִיב: "וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט"; אֵפוֹד מְכַפֵּר עַל עֲבוֹדָה זָרָה - דִּכְתִיב: "אֵין אֵפוֹד וּתְרָפִים"; מְעִיל מְכַפֵּר עַל לָשׁוֹן הָרַע - אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: יָבֹא דָּבָר שֶׁבְּקוֹל וִיכַפֵּר עַל מַעֲשֶׂה הַקּוֹל; צִיץ מְכַפֵּר עַל מַעֲשֶׂה עֲזִי פָּנִים - כְּתִיב הָכָא: "וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן", וּכְתִיב הָתָם: "וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ"! - לָא קַשְׁיָא: הָא - דַּאֲהַנוּ מַעֲשָׂיו, הָא - דְּלָא אֲהַנוּ מַעֲשָׂיו, אִי אֲהַנוּ מַעֲשָׂיו - אָתוּ נְגָעִים עֲלֵיהּ, אִי לָא אֲהַנוּ מַעֲשָׂיו - מְעִיל מְכַפֵּר. - וְהָאָמַר רַבִּי סִימוֹן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שְׁנֵי דְּבָרִים לֹא מְצִינוּ לָהֶם בַּקָּרְבָּנוֹת כַּפָּרָה, בְּדָבָר אַחֵר מְצִינוּ לָהֶם כַּפָּרָה - שְׁפִיכוּת דָּמִים וְלָשׁוֹן הָרַע; שְׁפִיכוּת דָּמִים - בְּעֶגְלָה עֲרוּפָה, וְלָשׁוֹן הָרַע - בַּקְּטֹרֶת, דְּתַנְיָא רַבִּי חֲנִינָא: לְמַדְנוּ לַקְּטֹרֶת שֶׁמְּכַפֶּרֶת, דִּכְתִיב: "וְיִתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וְיכַפֵּר עַל הָעָם", וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: עַל מָה קְטֹרֶת מְכַפֶּרֶת? עַל לָשׁוֹן הָרַע, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: יָבֹא דָּבָר שֶׁבַּחֲשַׁאי וִיכַפֵּר עַל מַעֲשֶׂה חֲשַׁאי. קַשְׁיָא שְׁפִיכוּת דָּמִים אַשְׁפִּיכוּת דָּמִים, קַשְׁיָא לָשׁוֹן הָרַע אַלָּשׁוֹן הָרַע! - שְׁפִיכוּת דָּמִים אַשְׁפִּיכוּת דָּמִים לָא קַשְׁיָא: הָא - דִּידִיעַ מַאן קְטַלֵיהּ, הָא - דְּלָא יְדִיעַ מַאן קְטַלֵיהּ. - דִּידִיעַ מַאן קְטַלֵיהּ, בַּר קְטָלָא הוּא! - בְּמֵזִיד וְלָא אַתְרוּ בֵיהּ. לָשׁוֹן הָרַע אַלָּשׁוֹן הָרַע לָא קַשְׁיָא: הָא בְּצִינְעָא,

וענוה שלא לשמה — שעושה עצמו עניו, ואינו רוצה להוכיחו. ואותה ענוה לא לשם שמים היא, אלא שלא ישנאנו. ויש מפרשים: ענוה שלא לשמה — פירוש: משום גאוה, או שיאמרו: אדם עניו הוא ומשפיל עצמו ושותק בחירופו ועלבונו, ולא לשם שמים אלא לקנות שם. אבל בקונטרס שפירש ענוה שלא לשמה, שמונע תוכחה מן הצריכים — לא ישר אלי, דהוה רשע גמור. **ומאן** דאמר עד נזיפה הא כתיב הכאה וקללה — ואם תאמר: למאן דאמר נמי קללה, הא כתיב הכאה! ויש לומר: שמא כדמשני, אגב חביבותא דיונתן. אי נמי, לא דריש ליה קרא ד"ויטל שאול", כיון דליתיה בהאי קרא ד"ויחר אף שאול", אלא קרא אחרינא הוא. **הכי** גרסינן: דאמר מר אימיה מדן ואבוה מנפתלי דבדברי הימים (ב ב) כתיב: ואמו מבני דן. **לעולם** אל ישנה אדם מאומנות אביו ומאומנות אבותיו — ומייתי ראיה שאמו היתה מבני דן, ולקח לו אומנות אבותיו.

הדרן עלך יש בערכין

הָא - בְּפַרְהֶסְיָא. בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נָדָב מֵרַבִּי חֲנִינָא, וְאָמְרִי לָהּ רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נָדָב חֲתָנֵיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא מֵרַבִּי חֲנִינָא, וְאָמְרִי לָהּ מֵרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַה נִּשְׁתַּנָּה מְצוֹרָע שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה: "בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ"? - הוּא הִבְדִּיל בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ, לְפִיכָךְ אָמְרָה תּוֹרָה: "בָּדָד יֵשֵׁב" וגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֵּן לֵוִי: מַה נִּשְׁתַּנָּה מְצוֹרָע שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה: יָבִיא שְׁתֵּי צִיפֳּרִים לְטָהֲרָתוֹ? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה פָּטִיט, לְפִיכָךְ אָמְרָה תּוֹרָה: יָבִיא קָרְבָּן פָּטִיט. תָּנוּ רַבָּנַן: "לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ" - יָכוֹל לֹא יַכֶּנּוּ, לֹא יִסְטְרֶנּוּ, וְלֹא יְקַלְקְלֶנּוּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בִּלְבָבֶךָ" - שִׂנְאָה שֶׁבַּלֵּב הַכָּתוּב מְדַבֵּר. מִנַּיִן לָרוֹאֶה בַּחֲבֵירוֹ דָּבָר מְגוּנֶּה שֶׁחַיָּיב לְהוֹכִיחוֹ - שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ"; הוֹכִיחוֹ וְלֹא קִבֵּל, מִנַּיִן שֶׁיַּחֲזוֹר וְיוֹכִיחֶנּוּ - תַּלְמוּד לוֹמַר: "תּוֹכִיחַ", מִכָּל מָקוֹם; יָכוֹל אֲפִילּוּ מִשְׁתַּנִּים פָּנָיו? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא". תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: תְּמֵיהַנִי אֲנִי אִם יֵשׁ בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁמְּקַבֵּל תּוֹכָחָה, אִם אָמַר לוֹ: "טוֹל קֵיסָם מִבֵּין עֵינֶיךָ" - אָמַר לוֹ: "טוֹל קוֹרָה מִבֵּין עֵינֶיךָ". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: תְּמֵיהַנִי אִם יֵשׁ בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁיּוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: מֵעִיד אֲנִי עָלַי שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁהַרְבֵּה פְּעָמִים לָקָה עֲקִיבָא עַל יָדִי, שֶׁהָיִיתִי קוֹבֵל עָלָיו לִפְנֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהוֹסַפְתִּי בּוֹ אַהֲבָה, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "אַל תּוֹכַח לֵץ פֶּן יִשְׂנָאֶךָּ הוֹכֵחַ לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָּ". בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: תּוֹכָחָה לִשְׁמָהּ וַעֲנָוָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הֵי מִינַּיְיהוּ עֲדִיפָא? אֲמַר לֵיהּ: וְלָא מוֹדֵית דַּעֲנָוָה לִשְׁמָהּ עֲדִיפָא, דְּאָמַר מָר: עֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכּוּלָּם? שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ נַמִי עֲדִיפָא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. הֵיכִי דָּמֵי תּוֹכָחָה לִשְׁמָהּ וַעֲנָוָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ? כִּי הָא דְּרַב הוּנָא וְחִיָּיא בַּר רַב הָווּ יָתְבִי קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אֲמַר לֵיהּ חִיָּיא בַּר רַב: חֲזֵי מָר דְּקָא מְצַעֵר לִי! קַבֵּיל עֲלֵיהּ דְּתוּ לָא מְצַעֵר לֵיהּ. בָּתַר דְּנָפֵיק, אֲמַר לֵיהּ: הָכִי וְהָכִי קָא עָבֵיד. אֲמַר לֵיהּ: אַמַּאי לָא אֲמַרְתְּ לֵיהּ בְּאַנְפֵּיהּ? אֲמַר לֵיהּ: חַס לִי דְּלִיכְסוֹף זַרְעֵיהּ דְּרַב עַל יְדַאי. עַד הֵיכָן תּוֹכָחָה? רַב אָמַר: עַד הַכָּאָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: עַד קְלָלָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: עַד נְזִיפָה. כְּתַנָּאֵי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַד הַכָּאָה, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: עַד קְלָלָה, בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: עַד נְזִיפָה. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וּשְׁלָשְׁתָּן מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ: "וַיִּחַר אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת", וּכְתִיב: "וַיָּטֶל שָׁאוּל אֶת הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ"; לְמַאן דְּאָמַר עַד הַכָּאָה - דִּכְתִיב: "לְהַכּוֹתוֹ", וּלְמַאן דְּאָמַר עַד קְלָלָה - דִּכְתִיב: "לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ", וּלְמַאן דְּאָמַר עַד נְזִיפָה - דִּכְתִיב: "וַיִּחַר אַף שָׁאוּל". וּלְמַאן דְּאָמַר נְזִיפָה, הָכְתִיב הַכָּאָה וּקְלָלָה! - שָׁאנֵי הָתָם, דַּאֲגַב חֲבִיבוּתָא יְתֵירָא דַּהֲוָה בֵּיהּ לִיהוֹנָתָן בְּדָוִד, מְסַר נַפְשֵׁיהּ טְפֵי. עַד הֵיכָן לֹא יְשַׁנֶּה אָדָם בָּאַכְסַנְיָא שֶׁלּוֹ? רַב אָמַר: עַד הַכָּאָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: עַד שֶׁיִּפְשְׁלוּ לוֹ כֵּלָיו לַאֲחוֹרָיו. בְּהַכָּאָה דִּידֵיהּ - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי, בְּהַפְשָׁלַת כֵּלָיו לַאֲחוֹרָיו - כּוּלֵּי עָלְמָא נַמִי לָא פְּלִיגִי, כִּי פְּלִיגִי - בְּהַכָּאָה דִּדְבֵיתְהוּ, מָר סָבַר: כֵּיוָן דִּלְדִידֵיהּ לָא מְצַעֵר לֵיהּ, מַאי נַפְקָא לֵיהּ מִינָּהּ? וּמָר סָבַר: אָתֵי לְאִיטְרוּדֵי. וְכָל כָּךְ לָמָּה? דְּאָמַר מָר: אַכְסְנַאי פּוֹגֵם וְנִפְגַּם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְשַׁנֶּה אָדָם בָּאַכְסַנְיָא שֶׁלּוֹ מִן הַתּוֹרָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אָהֳלוֹ בַּתְּחִלָּה". רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, מֵהָכָא: "וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו". מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ אַכְסְנַאי דְּאַקְרַאי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְשַׁנֶּה אָדָם מֵאוּמָנוּתוֹ וּמֵאוּמָנוּת אֲבוֹתָיו? שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת חִירָם מִצֹּר, בֶּן אִשָּׁה אַלְמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ צֹרִי חֹרֵשׁ נְחוֹשֶׁת", וְאָמַר מָר: אִימֵּיהּ מִבֵּית דָּן, וּכְתִיב: "וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָּן". עַד הֵיכָן תַּכְלִית יִסּוּרִין? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל שֶׁאָרְגוּ לוֹ בֶּגֶד לִלְבּוֹשׁ וְאֵין מִתְקַבֵּל עָלָיו. מַתְקִיף לָהּ רָבָא זְעֵירָא, וְאִיתֵימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: גְּדוֹלָה מִזּוֹ אָמְרוּ, אֲפִילּוּ נִתְכַּוְּונוּ לִמְזוֹג בְּחַמִּין וּמָזְגוּ לוֹ בְּצוֹנֵן, בְּצוֹנֵן וּמָזְגוּ לוֹ בְּחַמִּין, וְאַתְּ אָמְרַתְּ כּוּלֵּי הַאי? מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא אָמַר: אֲפִילּוּ נֶהְפַּךְ לוֹ חֲלוּקוֹ. רָבָא, וְאִיתֵימָא רַב חִסְדָּא, וְאִיתֵימָא רַבִּי יִצְחָק, וְאָמְרִי לָהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: אֲפִילּוּ הוֹשִׁיט יָדוֹ לַכִּיס לִיטּוֹל שָׁלֹשׁ וְעָלוּ בְּיָדוֹ שְׁתַּיִם. דַּוְוקָא שָׁלֹשׁ וְעָלוּ בְּיָדוֹ שְׁתַּיִם, אֲבָל שְׁתַּיִם וְעָלוּ בְּיָדוֹ שָׁלֹשׁ - לָא, דְּלֵיכָּא טִירְחָא לְמִישְׁדַיְיהוּ. וְכָל כָּךְ לָמָּה? - דְּתַנְיָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כָּל שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יוֹם בְּלֹא יִסּוּרִין - קִיבֵּל עוֹלָמוֹ. בְּמַעְרְבָא אָמְרִי:

בפרהסיא — דאמעשה קול הוא מעיל מכפר. **הוא הבדיל** — שעל לשון הרע באו נגעים עליו. **פטיט** — לשון קול היוצא בחשאי, ובלעז פולי"ר. **יביא קרבן פטיט** — שהצפרים צועקין בכל שעה. **יכול לא יכנו** — על דבר תוכחה. **יסטרנו** — כלאחר יד. **ופניו משתנין** — שיוכיחנו ברבים, להלבין פניו. **קיסם** — כלומר, עון קטן שבידך, זה יכול לומר לו: טול אתה עון גדול שבידך. הלכך אין יכולין להוכיח, שכולן חוטאים. **שיודע להוכיח** — דרך כבוד, שלא יהו פניו משתנין. **קובל עליו** — כשהייתי רואה בו דבר גנאי. **תוכחה לשמה** — לשם שמים. **וענוה שלא לשמה** — שעושה עצמו עניו, שאינו רוצה להוכיחו. ואותה ענוה שלא לשם שמים הוא, אלא שלא ישנאנו. **דאמר מר** — במסכת עבודה זרה בפרק קמא (כ,ב): ענוה גדולה מכולן, דכתיב "יען משח אותי לבשר ענוים". לבשר חסידים לא נאמר. **אמר ליה רבי חייא** — לשמואל: חזי מר דקא מצער לן רב הונא, שמכה וחובט אותי. **כי נפק** — חייא בר רב, אמר ליה רב הונא לשמואל: להכי מצערנא ליה, דהכי והכי עביד, דברים מגונים. והיינו ענוה שלא לשמה, דלא אמר ליה בפניו, ושלא בפניו סיפר בגנותו. **עד היכן** — אדם חייב להוכיח את חבירו. **עד הכאה** — עד שיקצוף זה ויכה את המוכיח. **עד קללה** — שיקלל את המוכיח. יהונתן הוכיח לשאול עד שקצף שאול. **שיכה** — בעל הבית את האכסנאי, או את אשתו. **עד שיפשיל** — בעל הבית כלי האכסנאי לאחוריו להשליכם מן הבית. **בהפשלה ובהכאה** — דאכסנאי גופיה, כולי עלמא לא פליגי, דתו לא מצי קאי. **שמואל סבר** — כיון דלדידיה אינו מכה, מאי נפקא ליה מיניה? הלכך עד הפשלה. **לאטרודי** — להתקוטט. **וכל כך למה** — לו לסבול. **אכסנאי** — המשנה מאכסניא שלו. **פוגם** — בעל הבית. **ונפגם** — הוא עצמו. דאמרי אינשי: כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד. **למסעיו** — בדרך שהיה רגיל לחנות ממסע למסע, שלא שינה בית מלוניו. **דאקראי** — כגון אכסנאי שבדרך שלן שם במקרה בעלמא, ששקעה לו שם חמה. למאן דאמר מאהלו — לא חשיב אלא אכסניא קבועה, ומאן דאמר מ"מסעיו" — חשיב אפילו דאקראי. **תכלית יסורין** — סוף מדת יסורין, כלומר, יסורין שאין פחותין מהן. **ואינו מתקבל עליו** — שאינו למדתו כהגון, וצער הוא לו. **למזוג** — כוס של יין במים חמין. **נהפך לו חלוקו** — שלא לבשה כסדר, וצריך להופכה ולפושטה. **שלש ועלו בידו שתים** — איכא טירחא למיהדר ולמשקל שלישית. **וכל כך למה** — כלומר, למאי הילכתא הוו יסורין? **קיבל עולמו** — כל מנוחתו לעתיד. ואי עבר עליה חד מהנך — הרי הוא יסורין.

פורענות

פורענות מזדמנת לו — למי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין. **מפני התוכחה** — שהיה מוכיח להם מעשיהם. **מאי דכתיב זה דור דורשיו** — דמקיש דור לדורשיו. **למעליותא** — לענין חסידות. **מאי שנא דכתיב** — ביהויקים וצדקיהו "בראשית"? לפי שביקש הקדוש ברוך הוא להפוך מעשה בראשית בימיהם. **תוקפא** — כעס. **ניחותא** — נוח לרצות.

הדרן עלך יש בערכין

משנה השג יד בנודר — תורת דין השג יד, שהעני נידון בערכין לפי השג ידו, כדכתיב: "ואם מך הוא מערכך" — בתר נודר אזלינן, ולא בתר נידר, כדמפרש לקמן. **והשנים בנידר** — כדמפרש לקמן: ילד שהעריך זקן — נותן ערך זקן, דלא אזלינן בתר שנים דידיה דנודר, דהא לא אמר: "ערכי עלי", אלא: "ערך פלוני עלי", וערך זקן מבן ששים ומעלה פחות מערך ילד. **והערכין בנערך** — קצב הערך דזכר ונקבה בתר נערך אזיל, ולא בתר מעריך, כדמפרש לקמן: איש שהעריך אשה, דאמר: "ערך פלונית עלי" — נותן ערך הנערך. **בזמן הערך** — כדמפרש לקמן, שאם העריך עצמו פחות מבן עשרים, דהוי ערך קטן, וקודם נתינתו נעשה בן עשרים — אינו נותן אלא כשעה שהעריך תחילה. **אומר אני אף בערכין כן** — אילו מתרמי בערכין דומיא דקרבנות — הוי כקרבנות. דהא דאמרת בערכין אינן כקרבנות — משום דלא דמו אהדדי, דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג ידו — משום דאין העשיר חייב כלום, ולא דמי למצורע. וזה שאמר על העשיר — לא נתכוון אלא לפי מדת שנותיו של העשיר, שפחותין או יתירין על שנותיו שלו, הלכך נידון בהשג יד, דהא לא פירש כלום, אלא ערך מדת [שנותיו של] העשיר קיבל עליו, ודין ערך נידון בהשג יד. **אבל עשיר שאמר ערכי עלי** — דהוי חייב ערך שלם, דומיא דמצורע עשיר, ושמע עני וכו'.

גמרא וקפריך: **השג יד במעריך הוא** — ולא בנודר, שהאומר: "דמי עלי" — אין נידון בהשג יד, אלא הכל יתן כשיוכל, דאמרינן בפרק "האומר משקלי עלי" (ערכין כ,א): חומר בנדרים מבערכין, שהנדרים אין נידונים בהשג יד! ומשני: **כדכתיב על פי אשר תשיג ונו'** — כלומר, האי דקרי למעריך הכא "נודר" — דלישנא דקרא נקט. **השנים בנערך ולא בנידר** — דהאומר: "דמי פלוני עלי" — אין נידון לפי מדת שנים, אלא כפי שאותו פלוני נמכר בשוק. **ואף על גב דמדירו עשיר** — בתמיה. מדירו היינו זה שאמר: "קרבן מצורע עלי". **דלמא עליה דמצורע חם רחמנא** — אדלות, אבל אמדירו לא, ואף על גב דהוי עני! **מאי אבל בקרבנות אינו כן** — הא בקרבנות נמי אזלת בתר נודר!

ומשני:

פּוּרְעָנוּת מְזַדַּמֶּנֶת לוֹ. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: אִלְמָלֵא בָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּדִין - אֵין יְכוֹלִין לַעֲמוֹד מִפְּנֵי תּוֹכָחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי ה' אֵת כָּל צִדְקוֹת ה' אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת אֲבוֹתֵיכֶם". "זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁיו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה" - פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה וְרַבָּנָן, חַד אָמַר: דּוֹר לְפִי פָּרְנָם, וְחַד אָמַר: פָּרְנָם לְפִי דּוֹרוֹ. לְמַאי הִלְכְתָא? אִילֵימָא לְמַעֲלְיוּתָא, דְּמָר סָבַר: אִי מַעֲלֵי דָּרָא - מַעֲלֵי פָּרְנָם, וּמָר סָבַר: אִי מַעֲלֵי פָּרְנָם - מַעֲלֵי דָּרָא? הָא אִיכָּא צִדְקִיָּה דַּהֲוָה מַעֲלֵי וְדָרֵיהּ לָא הֲוָה מַעֲלֵי, וְהָא יְהוֹיָקִים דְּלָא הֲוָה מַעֲלֵי וְדָרֵיהּ הֲוָה מַעֲלֵי! דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, מַאי דִּכְתִיב: "בְּרֵאשִׁית מַמְלְכוּת יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה"? בִּיקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר אֶת הָעוֹלָם לְתוֹהוּ וָבֹהוּ בִּשְׁבִיל יְהוֹיָקִים, כֵּיוָן שֶׁנִּסְתַּכֵּל בְּדוֹרוֹ נִתְיַיְשְׁבָה דַּעְתּוֹ; בִּיקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר אֶת הָעוֹלָם לְתוֹהוּ וָבֹהוּ מִפְּנֵי דּוֹרוֹ שֶׁל צִדְקִיָּהוּ, כֵּיוָן שֶׁנִּסְתַּכֵּל בְּצִדְקִיָּהוּ נִתְיַיְשְׁבָה דַּעְתּוֹ! אֶלָּא לְעָנְיַן תּוֹקְפָא וְנִיחוּתָא קָאָמְרִינַן.

הדרן עלך יש בערכין

הַשֵּׂג יַד בַּנּוֹדֵר, וְהַשָּׁנִים בַּנִּידָּר, וְהָעֲרָכִין בַּנֶּעֱרָךְ, וְהָעֲרָךְ בְּזִמַּן הָעֲרֶךְ. הֶשֵּׂג יַד בַּנּוֹדֵר, כֵּיצַד? עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָשִׁיר - נוֹתֵן עֶרֶךְ עָנִי, וְעָשִׁיר שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָנִי - נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר. אֲבָל בַּקָּרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵּן, הֲרֵי שֶׁאָמַר "קָרְבָּנוֹ שֶׁל מְצוֹרָע זֶה עָלַי", הָיָה מְצוֹרָע עָנִי - מֵבִיא קָרְבַּן עָנִי, עָשִׁיר - מֵבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר. רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי: אַף בַּעֲרָכִין כֵּן, וְכִי מִפְּנֵי מָה עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָשִׁיר נוֹתֵן עֶרֶךְ עָנִי - שֶׁאֵין הֶעָשִׁיר חַיָּיב כְּלוּם. אֲבָל עָשִׁיר שֶׁאָמַר: "עֶרְכִּי עָלַי", וְשָׁמַע עָנִי וְאָמַר: "מַה שֶּׁאָמַר זֶה עָלַי" - נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר. **גמרא** הֶשֵּׂג יַד בְּמַעֲרִיךְ הוּא! - כְּדִכְתִיב: "אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנּוֹדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן". הַשָּׁנִים בַּנִּידָּר? בַּנֶּעֱרָךְ הוּא! - אַיְידֵי דְּאָמַר: "הֶשֵּׂג יַד בַּנּוֹדֵר" - אָמַר נַמִי: "הַשָּׁנִים בַּנִּידָּר". "הֶשֵּׂג יַד בַּנּוֹדֵר, כֵּיצַד? עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָשִׁיר - נוֹתֵן עֶרֶךְ עָנִי". מַאי טַעְמָא? דְּאָמַר קְרָא: "אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנּוֹדֵר" - בַּנּוֹדֵר תְּלָה רַחֲמָנָא. "אֲבָל בַּקָּרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵּן, הֲרֵי שֶׁאָמַר "קָרְבָּנוֹ שֶׁל מְצוֹרָע זֶה עָלַי", הָיָה מְצוֹרָע עָנִי - מֵבִיא קָרְבַּן עָנִי". וְאַף עַל גַּב דְּמַדִּירוֹ עָשִׁיר? "וְאִם דַּל הוּא" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלָא דַּל הוּא! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כְּשֶׁהָיָה מַדִּירוֹ עָנִי. - וְדִלְמָא עֲלֵיהּ דִּידֵיהּ חַם רַחֲמָנָא, אַמַּדִּירוֹ לָא, דְּהָכְתִיב: "הוּא"! אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: "וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת" - לְרַבּוֹת אֶת הַנּוֹדֵר. - אֲבָל מַדִּירוֹ עָשִׁיר, הָכִי נַמִי דְּמַיְיתֵי בַּעֲשִׁירוּת? אִם כֵּן, מַאי "אֲבָל בְּקָרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵּן"?

השג יד בנודר והשנים בנידר והערכין בנערך — תימה: אמאי לא ערבינהו בהדי הדדי, וליתני: השנים והערכין בנערך! ועוד תימה, אמאי לא תני: זכר נותן ערך נקבה, ולא איצטריך לקמן לומר "הערכין בנערך" כו'! **כיצד** עני שהעריך את העשיר כו' — (פירש רש"י) [פירשתי] לעיל (ז,ב) פרק "אין נערכין פחות" כו'.

השג יד בנודר במעריך הוא — פירוש: במעריך דוקא, לא בנודר, כדקאמרינן לקמן ב"האומר משקלי" (כ,א): חומר בנדרים מבערכין, שהנדרים חלים על הבהמה ועוף ואין נידונין בהשג יד, מה שאין כן בערכין (והוא למעוטי מצורע עשיר). **השג** יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני — מפי הרב רבינו מנחם מיאונ"ש: כגון עשיר שאמר: "ערכי עלי" ושמע עני ואמר: "זה עלי" — נותן ערך עני. אבל בקרבנות אינו כן, הרי שאמר: "קרבן של מצורע זה עלי" כו'. אהא פליג רבי, ואומר: עשיר שאמר "ערכי עלי", ושמע עני ואומר "מה שאמר זה עלי" — נותן ערך עשיר, כמו בקרבנות. וכן משמע פירוש דמתניתין. אבל מדירו עשיר מאי הכי נמי דמייתי בעשירות אי הכי מאי אבל בקרבנות אינו כן — והלא בקרבנות כמו כן הדין, שאם אמר עשיר "קרבנות של מצורע עני זה עלי" — מביא קרבן עשיר, ואם כן מאי חילוק יש בקרבנות לערכין? ומשני: אחדא, פירוש: אמצורע עשיר ומדירו עני. דאילו גבי מצורע, אם אמר עני: "קרבן של מצורע עשיר זה עלי" — נותן ערך עשיר, דלא אזלינן בתר הנודר. ובערכין אזלינן בתר הנודר, דאילו אמר עשיר: "ערכי עלי", ושמע עני [ואמר]: "מה שאמר זה עלי" — נותן ערך עני, דאזלינן בתר הנודר. ומשום הכי איצטריך "הוא" למעוטי גביה, דלא אזלינן בתר נודר כמו בערכין. ולרבי דאמר: ערכין וקרבן שוין בדין זה, אם כן לא איצטריך "הוא" למעוטי מצורע עשיר שמדירו עני, דנותן ערך עשיר — שהרי גבי ערכין כן הדין. אלא איצטריך "הוא" למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר, דסלקא דעתך דהואיל ורבי בתר חיובא דגברא אזיל — הכי נמי ניזיל בתר חיובא דגברא ונייתי קרבן עני, קא משמע לן דלא. אבל לרבנן לא איצטריך "הוא" למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר, דהואיל דבערכין אזלינן בתר נודר — פשיטא דבמצורע נמי אזלינן בתר נודר, ולא איצטריך "הוא" להכי, כדפירשתי, וכן פירש רש"י. וכי דייקינן בסוגיא דשמעתין כן הוא. אבל צריך עיון: לרבי, דמדמה אמר העשיר "ערכי עלי" לקרבנות דמצורע עשיר, דעני הנודר בעי לאיתויי קרבן עשיר — והיינו דוקא כשאמר העני: "הרי עלי קרבנות מצורע זה לפוטרו". ואם אמר כן בערכין מאי טעמא דרבנן? כיון שאמר הרי "מה שאמר זה עלי לפוטרו", אם כן נדר בהדיא חמשים סלעים, ואיך נפטר בערך עני? לפי

לפי שמצינו בערכין — תימה: בלאו הני טעמא דמצינו בערכין הוה לן למימר גבי מצורע, דעני שאמר: "קרבן מצורע עלי". נותן ערך עני, מריבויא ד"אין ידו משגת" לרבות את הנודר, כדדריש לעיל; ויש לומר: דמכל מקום אי לא אשכחן בערכין כהאי גונא — לא הוה לן למידרש עני שהעריך את העשיר מריבויא דקרא "אם אין ידו משגת". **הכא** נמי בתר חיובא דגברא [אזלינן] קא משמע לן — והקשה רבינו אלחנן: כיון דאמרינן נמי אליבא דרבי: מצורע עני שמדירו עשיר — אזלינן בתר חיובא דגברא, אי לאו מיעוטא דקרא, אם כן בערכין נמי נימא כן, דאם אמר עני: "ערכי עלי" ושמע עשיר ואמר: "מה שאמר זה עלי" — נותן ערך עני, כיון דאין לנו מקרא למעט, דלא אזלינן בתר חיובא דגברא התם! ותירץ רבינו אלחנן: דשאני גבי מצורע, דאית לן למימר דאזלינן בתר חיובא דגברא אי לאו קרא דממעט ליה, כיון שאינו נודר אלא קרבן המצורע דוקא. אבל גבי ערכין, דאמר העשיר: "מה שאמר זה העני עלי" — פשיטא [דלא] אזלינן בתר חיובא דגברא, שהרי אם לא היה העני חייב כלום, אלא שאמר העשיר: "ערך פלוני עלי" — היה נותן ערך עשיר, וכל שכן אם נתחייב (קרבן) אין לנו לגרעו לעשיר ליתן ערך עני.

רבי יהודה סבר דבר המכשירו ומאי ניהו אשם — ואם תאמר: האמר לקמן פרק "האומר משקלי עלי" (בא,א) (ובפרק שלישי דנזיר) (יט): כשם שחטאתו ואשמו מעכבת — כך עולתו מעכבת, חטאת ועולה, הא לא מכשיר כי אם אשם! ויש לומר: דהא ודאי כולהו מעכבי לאכול בקדשים, דהא בחטאת שייכא ביה כפרה יותר מאשם. שהרי אשם אין כל עיקרו אלא להכשיר את המצורע, שהוא מזין עליו [ועל] הבהונות מדם האשם. לכך קרי ליה דבר המכשירו.

אבל בקרבנות [כו'] אפילו מת — אין לפרש: הא בערכין אם מעריכו הכהן כשהוא עני — ימתין עד שימות אביו שהיה עשיר, ויתן ערך עשיר. דהא אמר בתוספתא דערכין: עני שהעריך עצמו — אין אומרים לו יעשה מלאכה ויביא ערך עשיר, אלא מוטב שיביא ערך עני ואל יביא ערך עשיר לאחר זמן. אלמא משמע שאין ממתינין. אלא הכי פירושו: אפילו מת אביו, שהיה גוסס, כדמוקי לה בגמרא, דקרבן מצורע אם היה אביו גוסס בשעת הבאת חטאת וקודם שהספיק להביא קרבנות מת אביו — אין להקדש בהם כלום! ויש לומר: דקאי אמילתיה דרבי יהודה, דאמר: עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר. אבל בקרבנות, מת אביו, כגון שהיה גוסס כדמוקי ליה, כגון שהיה מתחלה עשיר והעני, ועתה קרוב הוא להיות עשיר מירושת אביו

ומשנה: **חדא אמצורע עני ומדירו עני וחדא למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני** — כלומר, ודאי חדא מהנך מילי דמתניתין, דהיינו הך דקתני: אם היה מצורע עני מביא קרבן עני — ודאי במדירו עני קמיירי, וכדאוקימנא. ומאידך מילתא נפקא לן דבקרבנות אינו כן, דקתני: אם היה מצורע עשיר — מביא קרבן עשיר ואף על גב דמדירו עני. והיינו למעוטי מדיר מדין ערכין, דלא אזלינן בתר נודר. **סלקא דעתך אמינא כו'** — כלומר, ואיצטריך לאשמועינן "אבל בקרבנות אינו כן" לאשמועינן דהיכא דמצורע עשיר ומדירו עני מביא קרבן עשיר. דסלקא דעתך אמינא: הואיל ואיתרבי נודר מ"ואין ידו משגת", דחד רחמנא עליה כי הוי איהו עני ומצורע עני — אתרבי נמי אפילו היכא דמצורע עשיר, הואיל והוא עני, קא משמע לן. לי נראה, ועיקר, דהכי גרסינן: אם כן מאי אבל בקרבנות אינו כן אחדא אמצורע עשיר ומדירו עני סלקא דעתך אמינא כו'. ואני שמעתיה כמות שהיא כתובה בספרים ופירושה כמו שפירשתיה, ואין כן שיטת התלמוד. **יכול אף זה כן** — עני שאמר: "קרבן מצורע עשיר זה עלי". **אם דל הוא** — חס רחמנא עליה, ולא על מדירו. **ולרבי דאמר אף בערכין כן** — דאי הוי עשיר מחוייב ערך, ואמר עני: "מה שאמר זה עלי" — נותן ערך עשיר, אלמא בתר חיובא דגברא דנערך אזלינן היכא דהוא חייב כלום, דומיא דמצורע. והא דמצורע עשיר ומדירו עני לא צריכא למעוטי, דמערכין נפקא לן דמייתי בעשירות. **למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר** — דמייתי בעשירות. ולרבנן לא איצטריך למעוטי, דהואיל דבערכין אזלינן בתר נודר — במצורע נמי אזלינן בתר נודר. אבל לרבי איצטריך להכי.

משנה היה עני והעשיר — קודם נתינה, או עשיר והעני קודם נתינה — נותן ערך עשיר. **אבל בקרבנות אינו כן** — שאם היה מצורע עשיר והעני, או עני והעשיר — הכל הולך אחר הבאת קרבנותיו. כדאמר בברייתא בגמרא: מצורע שהביא קרבנותיו כו', טעמא דאיקבע בקרא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, אבל מדברי כולן נלמד דבתר הבאת קרבנותיו אזלינן. **אפילו מת אביו כו'** — אערכין קאי, ומלתא באפי נפשיה היא. אפילו מת אביו של מעריך זה בשעה שהכהן מעריכו, והניח לו ריבוא מנה או ספינתו כו', ובגמרא מפרש לה.

גמרא עשיר והעני אשר תשיג יד הנודר — דמשמע: בתר שעת נדר אזלינן. **שהביא קרבנותיו** — קצת קרבנותיו. **הכל הולך אחר חטאת** — אם הביא חטאת בהמה בעשירות — מביא נמי עולת בהמה, ואם הביא חטאת העוף בעניות, אף על פי שהעשיר — מביא נמי עולה בעניות. **אחר צפורין** — שתי צפורין חיות שהוא מביא לצורך הזאה קודם תגלחת, אם בשעה שהזו עליו הוי עני — מביא בעניות קרבנותיו, ואם באותה שעה היה עשיר — מביא כל קרבנותיו בעשירות. **מקרא אחד דרשו** — דגזירת הכתוב היא. **דבר המכפר** — דהכי כתיב במצורע עני (ויקרא יד): "וכפר עליו הכהן", וסמיך ליה האי קרא ד"זאת תורת אשר בו נגע צרעת", דמשמע: אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה — יהא לו תורה זו של דלות, ואף על פי שהשיגה ידו אחר כך. **דבר המכשיר** — דהכי משמע: אשר לא תשיג ידו בשעת טהרה תהא לו תורת עניות. וטהרה זהו אשם, המכשירו לבא במקדש ולאכול בקדשים, שמדם האשם הוא נותן על בהונות ותנוך אזנים. **צפרין** — גורמין לו טהרה, שכל זמן שאינו מביא צפרין אינו יכול לגלח. **לרבי כדאית ליה כו'** — כדדרשינן לעיל. **סומא פסול לעדות** — דבעינן "או ראה".

חֲדָא אַמְצוֹרָע עָנִי וּמַדִּירוֹ עָנִי, וַחֲדָא לְמַעוּטֵי מְצוֹרָע עָשִׁיר וּמַדִּירוֹ עָנִי; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: הוֹאִיל וְאִיתַּרְבוּ אִיתַּרְבּוּ, קָא מַשְׁמַע לָן: לְפִי שֶׁמָּצִינוּ בַּעֲרָכִין עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָשִׁיר נוֹתֵן עֶרֶךְ עָנִי, יָכוֹל אַף זֶה כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִם דַּל הוּא". וּלְרַבִּי דְּאָמַר: אוֹמֵר אֲנִי אַף בַּעֲרָכִין כֵּן, אִלְמָא אָמַר: בָּתַר חִיּוּבָא דְּגַבְרָא אָזְלִינַן, וְהָא לָא צְרִיכָא קְרָא לְמַעוּטֵי, "הוּא" לְמַעוּטֵי מַאי? - לְמַעוּטֵי מְצוֹרָע עָנִי וּמַדִּירוֹ עָשִׁיר; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי בָּתַר חִיּוּבָא דְּגַבְרָא אָזְלִינַן, קָא מַשְׁמַע לָן. **מִשְׁנָה** הָיָה עָנִי וְהֶעֱשִׁיר, עָשִׁיר וְהֶעֱנִי - נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עָנִי וְהֶעֱשִׁיר וְחָזַר וְהֶעֱנִי - נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר. אֲבָל בַּקָּרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵּן. אֲפִילּוּ מֵת אָבִיו וְהִנִּיחַ לוֹ רִיבּוֹא, אוֹ סְפִינָתוֹ בַּיָּם וּבָאָה לוֹ בְּרִבּוֹאוֹת - אֵין לַהֶקְדֵּשׁ בְּהֶ כְּלוּם. **גְּמָרָא** עָנִי וְהֶעֱשִׁיר - "אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר", עָשִׁיר וְהֶעֱנִי - "עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג". "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ עָנִי וְהֶעֱשִׁיר וְחָזַר וְהֶעֱנִי - נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר". מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אָמַר קְרָא: "וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ", עַד שֶׁיְּהֵא בְּמָכוּתוֹ מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ. - אֶלָּא מֵעַתָּה, "וְאִם דַּל הוּא", הָכִי נַמִּי עַד שֶׁיְּהֵא בְּדַלּוּתוֹ מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ! וְכִי תֵּימָא הָכִי נַמִּי - וְהָתַנְיָן: מְצוֹרָע שֶׁהֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו, עָנִי וְהֶעֱשִׁיר, עָשִׁיר וְהֶעֱנִי - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר חַטָּאת, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר אָשָׁם; וְתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר צִפֳּרִים! - הָא אִתְּמַר עֲלָהּ: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וּשְׁלָשְׁתָּן מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ: "אֲשֶׁר לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ", רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: דָּבָר הַמְכַפֵּר, מַאי נִיהוּ - חַטָּאת; וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: דָּבָר הַמַּכְשִׁיר, וּמַאי נִיהוּ - אָשָׁם; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר: הַגּוֹרֵם לוֹ טָהֳרָה, וּמַאי נִיהוּ - צִיפֳּרִים. - וְאֶלָּא "הוּא" לָמָּה לִי? - לְרַבִּי כְּדְאִית לֵיהּ, וּלְרַבָּנַן כְּדְאִית לְהוּ. - אֶלָּא מֵעַתָּה, "וְהוּא עַד" - עַד שֶׁיְּהֵא כָּשֵׁר מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ! וְכִי תֵּימָא הָכִי נַמִּי - וְהָא תַּנְיָא: הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה חָתָנוֹ, פִּקֵּחַ וְנִתְחָרֵשׁ, פָּתוּחַ וְנִסְתַּמְּא, שָׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה - חֲרֵי זֶה פָּסוּל; אֲבָל הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה חָתָנוֹ, וְנַעֲשָׂה חָתָנוֹ, וְאַחַר

ואחר כך מתה בתו — קודם שבא לבית דין להעיד. **סיאה** = סיעה. **יכול יהו חייבין** — העדים קרבן שבועת העדות אם לא העידוהו? **והרי לא ייחד עדיו** — שהרי השביע את כולן. **יכול אפילו אמר כל מי** — שיודע עדות אני משביע לא יהו חייבין. **תלמוד לומר והוא עד והרי ייחד עדיו** — שהרי לא השביע אלא עדיו. **עשיר הוא** — ואמאי אין להקדש כלום בהן? **מניח** — שעדיין לא מת אביו, אבל עתיד הוא להניח לו. **פשיטא** — דהא לית ליה! **כשהיה אביו גומס** — בשעה שהכהן מעריכו. **כשהיתה ספינתו מוחכרת ביד אחרים** — ואין לו בתוכה כלום, אלא שכרה. והיינו ריבוא דקתני במתניתין. **הא מני רבי אליעזר היא** — דאמר לקמן בפרק "שום היתומים" (כג,ב) גבי ערכין: אם היה חמר — נותן לו הכהן חמורו, ואינו נוטלה להקדש. **צמדו** — צמד בקר, דהיא פרנסתו. **משנה ילד** — מבן עשרים ועד בן ששים, דהוי ערכו חמשים שקלים. **הערכין בנערך** — ולא אזלינן בקצב הערך בתר מערך. **גמרא אתה היקשתה דמים לערכין** — בפרק קמא (ערכין ד,ב), דאמרינן: "נדר בערכך נפשות", "נדר" — היינו דמים, "בערכך" — היינו ערכין, היקישן הכתוב להני תרי מילי. **מרגלית לקלים** — דאזלינן במרגלית בתר קלים. דכתיב בערכין: "ונתן את הערכך ביום ההוא", ודרשינן לקמן (ערכין כד,א) שלא ישהה מרגלית לקלים; עני שהעריך עצמו ובא כהן להעריכו ויש לו מרגלית שוה שלשים סלעים — אין אומרים: אם משהין אותה עד שיעלוה לכרך, שיש שם עשיר והוא יקננה בחמשים סלעים, הילכך חמשים סלעים יש לו, ויתן ערך שלם. אין אומרים כן, ואין להקדש אלא מקומו ושעתו. והכי נמי בדמים, אם אמר: "דמי מרגלית זו עלי" — אין שמין אותה לפי מכר הכרכים, אלא לפי מכר אותה שעה ואותו מקום. **ולידון ככבודו** — שאם העריך דבר שהנשמה תלויה בו, כגון שאמר: "ערך ראשי עלי" — נותן ערך שלם, דכתיב גבי ערכין: "בערכך נפשות", דבתר נפש אזלינן. **שיתן כשעת נתינה** — דבדמים פשיטא לן דיהיב כשעת נתינה ולא כשעת נדר. דהא כעבד בשוק שמין אותו, ואם אמר: "דמי עלי" בתשרי, ובניסן בא לבית דין — מי יודע מה היה שוה בשעת נדר? ושעת נתינה היינו שעה שהוא בא לבית דין. **תלמוד לומר כערכך יקום** — דמשמע: ערכין בשעת ערך, שאם הערין עצמו בן ששים ונעשה יותר על ששים — נותן ערך גדול ולא ערך זקן. **משנה יום שלשים כלמטה** — ואם אמר: "ערך פלוני קטן עלי", ואותו קטן היה באותו יום בן שלשים — הוי כלמטה, ולא אמר כלום, ואין ערך לפחות מבן חדש, דהכי כתיב: "ואם מבן חדש" וגו'. **ומעלה** — משמע ששלמה שנת ששים, ואז הוא נידון בזקן, אבל בשנת ששים נידון בילד. **הן אם עשינו** — בתמיה: כלומר, וכי כן הוא? אם עשינו שנת ששים כלמטה להחמיר, דערך גדול יש לו לפחות מבן ששים חמשים סלעים, וליותר על בן ששים אין ערך אלא חמשה עשר סלעים. **להקל** — דערך [יותר] על בן עשרים יותר גדול הוא מפחות מבן עשרים, וכן בבן חמש דכתיב בקראי. **רבי אליעזר אומר** — לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה, עד שתשלם כל השנה וחדש ויום אחד משנה האחרת. **גמרא איבא למפרך** — כדפרכינן במתניתין. **שנה יתירי כתיבי** — דמצי למכתב "ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים", ואנא ידענא דעשרים נמי (כ') בשנים משתעי, "שנה" למה לי? ובן ששים. **לימא מתניתין** — דמצריך קרא למילף שנת עשרים כלמטה, דלא כרבי. דאי כרבי — האמר: "עד" ועד בכלל, וכיון דכתיב "מבן חמש שנים ועד בן עשרים" ממילא ידענא דשנת עשרים בכלל, והיינו כלמטה. **יכול מיום הראשון ואילך** — יהא מוזהר על חמץ, ולא ראשון בכלל? כענין

וְאַחַר כָּךְ מֻתָּה בִּתּוֹ, פִּקֵּחַ וְנִתְחָרֵשׁ וְחָזַר וְנִתְפַּקֵּחַ, פָּתוּחַ וְנִסְתַּתֵּם וְאַחַר כָּךְ נִתְפַּתֵּחַ, שָׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה וְחָזַר וְנִשְׁתַּפָּה - כָּשֵׁר. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁתְּחִילָתוֹ וְסוֹפוֹ בְּכַשְׁרוּת - כָּשֵׁר! - שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: "אוֹ רָאָה... אִם לֹא יַגִּיד", בִּרְאִייָה וְהַגָּדָה תְּלָה רַחֲמָנָא מִילְּתָא, וְהָא אִיכָּא. - וְאֶלָּא "וְהוּא" לָמָּה לִי? - לְכִדְתַנְיָא: רָאָה סִיאָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין וְעֵדָיו בֵּינֵיהֶן, וְאָמַר: "מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם אִם יוֹדְעִים אַתֶּם לִי עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי", יָכוֹל יִהוּ חַיָּבִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהוּא עֵד", וַהֲרֵי לֹא יִיחֵד עֵדָיו; יָכוֹל אֲפִילּוּ אָמַר "כָּל מִי"? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהוּא עֵד", וַהֲרֵי יִיחֵד עֵדָיו. "אֶבָל בַּקָּרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵּן" וכו'. אָבִיו מֵת וְהִנִּיחַ לוֹ רִיבּוֹא. עָשִׁיר הוּא! אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אֵימָא: מַנִּיחַ לוֹ רִיבּוֹא. - פְּשִׁיטָא! - כְּשֶׁהָיָה אָבִיו גּוֹמֵס, מַהוּ דְּתֵימָא: רוֹב גּוֹמְסִין לְמִיתָה, קָא מַשְׁמַע לָן. סְפִינָתוֹ בַּיָּם וּבָאָה לוֹ בְּרִיבּוֹאוֹת, עָשִׁיר הוּא! אָמַר רַב חִסְדָּא: כְּשֶׁהָיְתָה מוּחְכֶּרֶת וּמוּשְׁכֶּרֶת בְּיַד אֲחֵרִים. - וְהָאֵיכָּא שְׁכִירוּת! - שְׁכִירוּת אֵינָהּ מַשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא לְבַסּוֹף. - וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם סְפִינָה! - הָא מַנִּי? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא; דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיָה אִיפָּר - נוֹתֵן לוֹ צִמְדּוֹ, וְחָמֹר - נוֹתֵן לוֹ חֲמוֹרוֹ. **משנה** הַשָּׁנִים בַּנִּידָּר, כֵּיצַד? יֶלֶד שֶׁהֶעֱרִיךְ זָקֵן - נוֹתֵן עֶרְכּוֹ זָקֵן, וְזָקֵן שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הַיֶּלֶד - נוֹתֵן עֶרְכּוֹ יֶלֶד. הָעֲרָכִין בַּנֶּעֱרָךְ, כֵּיצַד? אִישׁ שֶׁהֶעֱרִיךְ הָאִשָּׁה - נוֹתֵן עֶרְכּוֹ אִשָּׁה, וְאִשָּׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה אִישׁ - נוֹתֶנֶת עֶרְכּוֹ אִישׁ. וְהָעֲרָכִין בִּזְמַן הָעֵרֶךְ, כֵּיצַד? הֵעֲרִיכוֹ פָּחוֹת מִבֶּן חָמֵשׁ וְנַעֲשָׂה יָתֵר עַל בֶּן חָמֵשׁ, פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים וְנַעֲשָׂה יָתֵר עַל בֶּן עֶשְׂרִים - נוֹתֵן בִּזְמַן הָעֵרֶךְ. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן: אַתָּה הִקַּשְׁתָּ דָּמִים לַעֲרָכִין, מַרְגָּלִית לְקַלִּים וְלִידּוֹן בְּכְבוֹדוֹ, יָכוֹל נָקִישׁ עֲרָכִין לְדָמִים שֶׁיְּהֵא כְּשָׁעַת נְתִינָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כְּעֶרְכְּךָ בֵּן יָקוּם" - אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא בִּזְמַן הָעֵרֶךְ. **משנה** יוֹם שְׁלֹשִׁים - כְּלַמָּטָּה הַיְמֵנָּה, שְׁנַת חָמֵשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים - כְּלַמָּטָּה מֵהֶם. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה", הֲרֵי אָנוּ לְמֵדִים בִּכְווֹלָן מִשְׁנַת שִׁשִּׁים, מַה שְּׁנַת שִׁשִּׁים כְּלַמָּטָּה הַיְמֵנָּה - אַף שְׁנַת חָמֵשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים כְּלַמָּטָּה הַיְמֵנָּה. הֵן? אִם עָשָׂה שְׁנַת שִׁשִּׁים כְּלַמָּטָּה מִמֶּנָּה לְהַחְמִיר, נַעֲשֶׂה שְׁנַת חָמֵשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים כְּלַמָּטָּה מִמֶּנּוּ לְהָקֵל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שָׁנָה" "שָׁנָה" לִגְזֵירָה שָׁוָה, מַה שָּׁנָה הָאֲמוּרָה בְּשִׁשִּׁים שְׁנַת שִׁשִּׁים כְּלַמָּטָּה - אַף שָׁנָה הָאֲמוּרָה מִשְׁנַת חָמֵשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים כְּלַמָּטָּה מִמֶּנּוּ, בֵּין לְהָקֵל וּבֵין לְהַחְמִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּהוּ יְתֵירוֹת עַל הַשָּׁנִים חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד. **גמרא** מוּפְנֶה, דְּאִי לָא מוּפְנֶה - אֵיפָא לְמִיפְרַךְ בִּדְפָרְכִינַן, "שָׁנָה" "שָׁנָה" יְתֵירֵי כְּתִיבִי. לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי, דְּאִי רַבִּי, הָאָמַר: עַד וְעַד בִּכְלָל! דְּתַנְיָא: "מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְעַד יוֹם הַשְּׁבִעִי" - יָכוֹל רִאשׁוֹן וְלֹא רִאשׁוֹן בִּכְלָל, שְׁבִיעִי וְלֹא שְׁבִיעִי בִּכְלָל, כענין

אביו אפילו הכי אין להקדש בהן כלום. ופריך בגמרא: פשיטא דאין להקדש בהן כלום, כיון שלא היה לו אותו ממון מעולם! **עד** שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו (ונעשה חתנו) ואחר כך מתה בתו כשר — מיירי בשאין בנים לבתו, כיון דמוקמינן ליה הכא כרבי יהודה. דאית ליה לרבי יהודה (סנהדרין כז,ב) היה חתנו ומתה בתו, אם יש לה בנים הימנו — הרי זה קרוב, אבל אם אין לו בנים — אין זה קרוב. **ואלא** והוא למה לי לרבי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו — וקשיא לרבי: מאי דרשי רבנן (הכא הוא) "ואם מך הוא מערכך"? ושמא יש דרשא בשום מקום מהאי "הוא" דהכא ודרשינן ליה. **לא** צריכא שהיה אביו גוסס כו' — פירש בקונטרס: אבל בערכין — בדעת הכהן תליא רחמנא, ואי חזי דאביו גוסס — אינו מעריכו עד שימות אביו. ולא נהירא, דלקמן אמרינן: אין בהקדש אלא מקומו ושעתו. ובסמוך נמי מייתי לה: אתה הקשת דמים לערכין, ומרגלית לקלים פירוש: עני שהעריך עצמו, ויש לו מרגלית שאינה שוה עכשיו כי אם עשרים סלעים — אין אומרים: נמתין עד שיבא יום השוק ותעלה לחמשים סלעים, אלא שמין אותה כמו שהיא עכשיו ולא יתן כי אם עשרים סלעים. ואם כן, למה אנו צריכין להמתין עד שימות אביו? לכן נראה לרבינו יצחק: דלא קאי "אבל בקרבנות אינו כן" א"מת אביו", אלא אהא דלעיל קאי, וסוף מילתא דרבי יהודה היא. והא דמפרש אחר כך: אפילו מת אביו והניח לו כו' — מילתא באפי נפשה היא, וקרבנות וערכין שוין בו.

שיתן כשעת נתינה — פירש רש"י: דבדמים פשיטא ליה דיהיב כשעת נתינה ולא כשעת הנדר, דהא כעבד בשוק שמין אותו, ואם אמר: "דמי עלי" בתשרי, ובניסן בא לבית דין — מי יודע מה היה שוה בשעת הנדר? ושעת נתינה היינו [שעה] שהוא בא לבית דין, לשון רש"י. ותימה: מאי סברא הוא זה? דלמה יש לנו לומר שהיה שוה יותר מעכשיו? ואם אנו רואים שהוא חלש עכשיו, ואז היה גבור — אז ידענו בודאי שהיה שוה יותר ונפסיד ההקדש, מאחר שאנו רואים שהיה שוה יותר סלע לכל הפחות! לכך אומר רבינו יצחק: דאין זו סברא, אלא שום ראיה מקרא יש בו. ועוד דתנן לקמן פרק "האומר משקלי" (כ,א): מת הנידר — לא יתנו היורשים, לפי שאין דמים למתים. ואם היה הטעם מסברא, דאזלינן בתר נתינה — התם לא שייך למימר הך סברא, שהרי ידענו שהיה שוה בחייו סלע לכל הפחות, ואם כן מפני מה אנו פוטרים היורשים מכל וכל? אלא ודאי שום קרא יש בו. **יכול** ראשון ולא ראשון בכלל שביעי ולא שביעי בכלל — ואם תאמר: היאך אפשר לומר כן? והכתיב (שמות יג): "שבעת ימים תאכל מצות"! ויש לומר: דלחיוב כרת קאמר, דכרת בהאי קרא כתיב, דכתיב: "כי כל אוכל מחמצת ונכרתה מיום הראשון עד יום השביעי", משום הכי מייתי תלמוד לומר "עד יום האחד ועשרים בערב", והאי קרא כרת נמי כתיב ביה. ואי

ואי בעית אימא לכל מראה עיני הכהן — ואינו יכול לראות בראש מפני השער וברגל בין אצבע לאצבע. ואם תאמר: הכא משמע דפרח בכולו לא שייך ברגל, וב"איזהו מקומן" (זבחים מט,ב) לא משמע כך. דאיכא התם, רבי נתן בן אבטולמוס אמר: מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת בבגדים, ונאמר קרחת וגבחת באדם, מה להלן פרחה בכולו טהור — אף כאן פרחה בכולו טהור. והתם מנלן? דכתיב: "מראשו ועד רגליו", מה להלן כולו הפך טהור, פירוש ברגל — אף כאן, פירוש: בראשו, כולו הפך טהור. [משמע] דפריחה שייך שפיר ברגל, דילוף ראש מרגל. **ופדויו** מבן חדש ומעלה — וחפשנו אחר מקרא זה ולא מצאנוהו, כי אם: "ופדויו מבן חדש תפדה". ושמא דריש הכי: מדכתיב "ופדויו מבן חדש", דמשמע: מבן חדש ומעלה, מדלא כתיב "בן חדש". **שנתו** שלו ולא שנתו של עולם — הקשה הרב שמואל בן הרב אלחנן: למה לי קרא? תיפוק ליה מסברא! דאי לא תימא הכי היאך נמצא תמידין כשרין לראש השנה? שאם נולד קודם ראש השנה, מיד כשנכנס ראש השנה בן שתי שנים הוא, ואנו כבש בן שנה בעינן לתמידין. ואם הוא נולד יום ראש השנה — מחוסר זמן הוא! ויש מפרשים: דאין אנו מתחילין מנין שנתו כי אם מיום הרצאה, כדאמרינן גבי בכור: "לפני ה' תאכלנו שנה בשנה", ואמרינן (ראש השנה ו,ב) דאין אנו מונין אלא מיום הרצאה — הכי נמי אמרינן הכא. ואינו כן, דלא אמרינן דין זה כי אם לענין בל תאחר, אבל לענין מניין שניו — לא. דהא אמרינן בפרק שני דזבחים (כה,ב) דשעות פוסלות בקדשים. פירוש: אם שחט כבש [ביום] השלמת שנתו, קודם שהגיע מעת לעת דלידתו, ולא הספיק לזרוק הדם עד שעבר מעת לעת לשעת לידתו — פסול. ואי אזלינן ביה אחר הרצאה — לא תמצא דין זה, שהרי לעולם הוא בן שנתו. אלא שמע מינה דאזלינן אחר הלידה ממש, אם כן הדרא קושיא לדוכתיה. ואומר מורי הרב רבינו שמואל: דשפיר (איצטרכו תרי קראי) [איצטריך קרא], דאי לאו הכי לא אמרינן ביה מעת לעת, כדאיתא לקמן בפרק בתרא (לא,א). **במספר** שני תבואות פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים — ואם תאמר: היכי דרשינן מהאי קרא הכי? ואימא ארבע תבואות, לפי ש"שני" משמע שנים, ו"תבואות" משמע שנים — הרי כאן ארבע! ויש לומר: דדריש מ"מספר", דמשמע שני תבואות, והוה ליה למכתב "תבואה", משמע שתבואה אחת יש עדיין. וקשה לרבינו יצחק: שאפילו אנו מונין לשנות העולם נמצא שלש תבואות בשתי שנים, כגון שמכר לו בשני בתשרי שדה מליאה פירות, שכשיבא תשרי של שנים הבאים — קצר כבר פירותיו מעשרים ותשעה באלול! ויש לומר: דשכיח טפי שלשה תבואות בשתי שנים שאנו מונין מעת לעת, יותר משאנו מונין לבריאת עולם.

ובשביעית נמי יעבוד — הקשה הרב רבינו יצחק בן יום טוב: דהא לא שמעינן מהכא אלא מעת לעת של שנה אחרונה, אבל מעת לעת של שאר שנים מנלן? אימא דשלשים יום שלפני ראש השנה חשיבי שנה! והשיב לו רבינו שמואל בן מאיר: דקרא "ובשביעית" גלי לן אשנה אחרונה, והוא הדין לשאר שנים, דאזלינן בהו מעת לעת, דומיא דהנך דכתיבי.

בעניין שנאמר מראשו ועד רגליו — דפשיטא לן, כדמפרש לקמן: מראשו — ולא ראשו בכלל. **תלמוד לומר עד יום האחד ועשרים לחדש בערב** — אלמא יום ראשון בכלל, כדכתיב ברישא דקרא: "בערב תאכלו מצות", ושביעי נמי בכלל — מסיפיה דקרא, כדכתיב: "בערב". **שקולי משקלי קראי** — שקולין הן המדרשות, לפי מדרשו של רבי יש להבריען כלמטה ויש להכריען כלמעלה, כדכתיב: "מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך" וגו', ואמרינן: "עד" ועד בכלל — הרי בן חמש כלמטה. והדר כתיב: "ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים" וגו', ולרבי "מבן חמש" ובן חמש בכלל, דהאמר מיום הראשון הראשון בכלל — הרי שנת חמש כלמעלה. הלכך, אי לאו גזרה שוה לא קמה לן הכרעה להיכא. **מבן חמש תו למה לי** — הכי הוה ליה למיכתב: ועד בן עשרים שנה והיה ערכך וגו', ועד בן ששים שנה והיה ערכך וגו'. **שאני סימנין הנופו מסימנין דראשו** — דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער צהוב, ובנגע שבמקום בשר נידון בשיער לבן ובפסיון. **לכל מראה** — ואינו יכול לראות בראש מפני השיער, וברגל בין אצבע לאצבע. **ונאמר** להלן — גבי לוים: "חדש ומעלה", מה להלן חדש ויום אחד, כדכתיב "מבן חדש ומעלה", דכבר נכנס בה חדש האחר — אף כאן חדש ויום אחד. **מה התם חד יומא** — מה "מעלה" דכתיב גבי חדש לא הוי אלא חד יומא, אף "מעלה" דהכא גבי שנים לא הוי אלא חד יומא. **גזרה שוה מאי אהני לי** — בלא גזרה שוה ידענא דחד יומא בעינן, דהא "ומעלה" כתיב. **שנה האמורה בקדשים** — כגון (במדבר כח) "כבשים בני שנה". **שתי שנים שבשדה אחוזה** — (שהוא) שהמוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול עד שתהא שתי שנים ביד הלוקח, דכתיב (ויקרא כה): "במספר שני תבואות ימכר לך", ומיעוט שנים שתים. **ושבבן ושבבת** — שנים האמורים בבן ובבת, ולקמן מפרש להו. **מעת לעת** — אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה, ולא אזלינן בתר מנין עולם, דכי מטי תשרי ניחשוב ליה שתא. **שני תבואות** — כיון דכתיב "שני" שני תבואות במשמע, "תבואות" למה לי? אלא מלמד שכל תבואה שימצא באותן שתי שנים יאכל, ואפילו שלש. כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה — ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום, ואם קדם וקצר — הרי שאכל שלש תבואות. וכשיפדנה מוכר יחשוב שנים מיום שמכרה עד היובל, אם היו עשר שנים והוא מכרה בעשרה מנים — נמצא שמכרה לכל שנה במנה, שהרי ביובל היתה עתידה לחזור. הלכך, כשהוא פודה עכשיו נותן שמנה מנים לשמנה שנים הנותרים, וזה אכל שלש תבואות שוות כמה מנים בשתי שנים. ואילו הוה אזלינן בתר מנין עולם, מתשרי הבאה בשנה האחרת הוה פריק ליה, ולא הוה אכיל אלא שתי תבואות. **לערכין** — דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים וששים בתר מנין עולם. **לפרקין דיוצא דופן** — במסכת נדה (מה,ב): בן שתים עשרה שנה — נדריו נבדקין, בן שלש עשרה — נדריו קיימין. בת אחת עשרה — נדריה נבדקין, בת שתים עשרה — נדריה קיימין. וכן הרבה שנות בן ובת שנינו שם. וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שנולדו. **האמר רב** — התם במסכת נדה (מז,ב). **הלכתא כבולה פירקין** — ד"יוצא דופן" מעת לעת. **מאי טעמא לא אמר ליוצא דופן** — הואיל וסבירא ליה נמי התם מעת לעת. **אמר לך** — אפילו הכי הכא לא קתני להו. דומיא דהנך שנה דקדשים ודעבד עברי קתני, דכתיבי באורייתא, והנהו שנים דיוצא דופן — כולהו דרבנן.

כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו", רֹאשׁוֹ - וְלֹא רֹאשׁוֹ בְּכָלָל, רַגְלָיו - וְלֹא רַגְלָיו בְּכָלָל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב". רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, "רִאשׁוֹן" - וְרִאשׁוֹן בְּכְלָל, "שְׁבִיעִי" - וּשְׁבִיעִי בְּכְלָל! - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי, שַׁקּוֹלֵי מְשַׁקְּלֵי קְרָאֵי, מִכְּדֵי כְּתִיב: "מִבֶּן חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים", תּוּ "מִבֶּן חָמֵשׁ וְעַד בֶּן עֶשְׂרִים" לָמָּה לִי? הֵילְכָךְ אִישְׁתַּקְלוּ לְהוּ. אָמַר מָר: רֹאשׁוֹ - וְלֹא רֹאשׁוֹ בְּכְלָל, רַגְלָיו - וְלֹא רַגְלָיו בְּכְלָל. מְנָלַן? - אֵיבָּעֵית אֵימָא: שָׁאנֵי סִימָנִים דִּגּוּפוֹ מִסִּימָנִים דִּרְאשׁוֹ; אֵיבָּעֵית אֵימָא: "לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן". "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּהוּ יְתֵירוֹת עַל הַשָּׁנִים חוֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד". תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן "לְמַעֲלָה" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "חֹדֶשׁ וָמַעְלָה", מַה לְּהַלָּן מִבֶּן חוֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד - אַף כָּאן מִבֶּן חוֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד. - וְאֵימָא: כִּי הָתָם, מַה הָתָם חַד יוֹמָא - אַף כָּאן חַד יוֹמָא! - אִם כֵּן, גְּזֵירָה שָׁוָה מַאי אַהֲנִי. תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁנָה הָאֲמוּרָה בְּקָדָשִׁים, שָׁנָה הָאֲמוּרָה בִּבְתֵּי עָרֵי חוֹמָה, שִׁתֵּי שָׁנִים שֶׁשִּׁבְשְׁדֵה אֲחוּזָה, וְשֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁשִּׁבְּעֶבֶד עִבְרִי, וְכֵן שֶׁבַּבֵּן וְשֶׁבַּבַּת - כּוּלָּן מֵעֵת לְעֵת. שָׁנָה הָאֲמוּרָה בְּקָדָשִׁים, מְנָלַן? אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אָמַר קְרָא: "בֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ" - שְׁנָתוֹ שֶׁלּוֹ וְלֹא שֶׁל מִנְיַן עוֹלָם. שָׁנָה הָאֲמוּרָה בִּבְתֵּי עָרֵי חוֹמָה - דִּכְתִיב: "עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ", מִמְכָּרוֹ שֶׁלּוֹ וְלֹא שָׁנָה לְמִנְיַן עוֹלָם. שִׁתֵּי שָׁנִים שֶׁשִּׁבְשְׁדֵה אֲחוּזָה - דִּכְתִיב: "בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכֹּר לָךְ", פְּעָמִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל שָׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בִּשְׁתֵּי שָׁנִים. שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁבְּעֶבֶד עִבְרִי - דִּכְתִיב: "שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִיעִית", זִימְנִין דְּבַשְּׁבִיעִית נָמֵי יַעֲבוֹד. וְשֶׁבַּבֵּן וְשֶׁבַּבַּת כּוּלָּן מֵעֵת לָעֵת, לְמַאי הִילְכְתָא? אֲמַר רַב גִּיחֵל אָמַר רַב: לַעֲרָכִין. רַב יוֹסֵף אָמַר: לְפִרְקִין דְּ"יוֹצֵא דּוֹפָן". אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מִי פָּלְגִיתּוּ? אָמַר לֵיהּ: לָא, אָנָא אָמַרִי חָדָא, וְהוּא אָמַר חָדָא. הַכִּי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ פְּלִיגִי, מַאן דְּאָמַר לַעֲרָכִין לָא אָמַר לְ"יוֹצֵא דּוֹפָן"? וְהָאָמַר רַב: הֵילְכְתָא בִּבְוּלָּה פִּירְקָא מֵעֵת לָעֵת! וְאֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר לַעֲרָכִין, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר לְ"יוֹצֵא דּוֹפָן"? - דְּיוּמְיָא דִּדְנָךְ, מַה הָנָךְ דִּכְתִיבָא, אַף הָנָךְ דִּכְתִיבָא. - וְאִידָךְ? אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דִּכְתִיבָא, הַאי "שֶׁבַּבֵּן וְשֶׁבַּבַּת",

[מא.]

אָמְרִין לֵיהּ: ׳שָׂרֵי, וַאֲנַן שָׂרַיי׳! שְׁרוֹן אִלֵּין וְאִלֵּין. מִן דְּנַפְקוּן, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְהָהוּא מִינָיָא: ׳הָא מָה דְּאַתְּ חַכַּם׳? אָמַר: ׳נְחוּת לְיַמָּא׳! מִן דְּנָחֲתִין לְיַמָּא, אָמַר הָהוּא מִינָיָא מַה דְּאָמַר וְאִתְבְּזַע יַמָּא. אֲמַר לוֹן: ׳וְלָא כֵן עֲבַד מֹשֶׁה רַבְּכוֹן בְּיַמָּא׳? אָמְרִין לֵיהּ: ׳לֵית אַתְּ מוֹדֶה לָן דְּהַלִּיךְ מֹשֶׁה רַבָּן בְּגַוֵּיהּ׳? אֲמַר לוֹן: ׳אִין׳. אָמְרִין לֵיהּ: ׳וְהַלֵּיךְ בְּגַוֵּיהּ׳! הַלֵּךְ בְּגַוֵּיהּ. גְּזַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל שָׂרָה דְּיַמָּא וּבַלְעֵיהּ.

דָּלְמָא: רַבִּי לִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל סַלְקוּן לְרוֹמִי. עַלּוֹן לְחַד אֲתַר, וְאַשְׁכְּחִין מְיָינוֹקָיָא עָבְדִין גַּבְשׁוּשִׁין וְאָמְרִין: הָכִין בְּנֵי אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל עָבְדִין וְאָמְרִין הָהֵן תְּרוּמָה וְהָהֵן מַעֲשֵׂר. אָמְרִין: מִסְתַּבְּרָא דְּאִית הָכָא יְהוּדָאִין! עַלּוֹן לְחַד אֲתַר וְאִקַּבְּלוּן בְּחַד. כַּד יַתְבוּן לְמֵיכַל, וַהֲוָה כָּל תַּבְשִׁיל דַּהֲוָה עָלִיל קֳמֵיהוֹן, אִי לָא הֲוֹון מַעֲלִין לֵהּ בְּחַד קִיטוֹן, לָא הֲווֹ מַיְתֵי לֵהּ קֳמֵיהוֹן, וְחַשׁוּן דְּלָמָא דְּאִנּוּן אָכְלִין ׳זִבְחֵי מֵתִים׳. אָמְרִין לֵיהּ: ׳מָה עִסְקָךְ דְּכָל תַּבְשִׁיל דְּאַתְּ מַיְתֵי קֳמֵינַן, אֵין לֵית אַתְּ מַעִיל לְהָן קִיטוֹנָא, לֵית אַתְּ מַיְתֵי לוֹן קֳמֵינַן׳? אֲמַר לוֹן: ׳חַד אַבָּא גְּבַר סָב אִית לִי, וּגְזַר עַל נַפְשֵׁיהּ דְּלָא נָפַק מִן הָדָא קִיטוֹנָא כְּלוּם, עַד דְּיֶחֱמֵי לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל׳. אָמְרִין לֵיהּ: עוּל וֶאֱמוֹר לֵהּ ׳פּוֹק הָכָא לְגַבֵּיהוֹן דְּאִנּוּן הָכָא׳! נְפַק לְגַבּוֹן.

אָמְרִין לֵיהּ: ׳מָה עִסְקָךְ׳? אֲמַר לוֹן: ׳צַלּוֹן עַל בְּרִי דְּלָא מוֹלִיד׳. אָמַר רַבִּי לִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: ׳מָה יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חַנַנְיָה, חֲמֵי מַה דְּאַתְּ עָבֵיד׳! אֲמַר לוֹן: ׳אַיְתוֹן לִי זֶרַע דְּכִיתָן׳. וְאַיְתוֹן לֵהּ זֶרַע דְּכִיתָן. אִתְחֲמִי לֵהּ זֶרַע לֵהּ עַל גַּבֵּי טָבְלָה, אִתְחֲמִי מְרַבֵּץ לֵיהּ, אִתְחֲמֵי דְּסִלַּק, אִתְחֲמִי מְתַלֵּשׁ בַּהּ, עַד דְּאַסֵּק חֲדָא אִיתָא בְּקַלְעִיתָא דְּשַׁעֲרָה. אָמַר לַהּ: ׳שְׁרַיי מַה דַּעֲבַדְתִּין׳! אָמְרָה לֵיהּ: ׳לֵי נָא שָׂרְיָה׳. אֲמַר לַהּ: ׳דְּלָא כֵן, אֲנָא מְפַרְסֵם לִיךְ׳! אָמְרָה לֵיהּ: ׳לֵי נָא יָכְלָה, דְּאִנּוּן מְטַלְקִין בְּיַמָּא׳. וּגְזַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל שָׂרָא דְּיַמָּא וּפַלְטוֹן, וְצַלּוֹן עֲלוֹי וּזְכָה לְמֵיקָמָה לְרַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. אָמְרוּ: ׳אִלּוּ לֹא עָלִינוּ לְכָאן אֶלָּא לְהַעֲמִיד הַצַּדִּיק הַזֶּה, דַּיֵּנוּ!׳

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חַנַנְיָה: ׳יָכִיל אֲנָא נָסִיב קָרְיִין וַאֲבַטִּיחִין, וְעָבִיד לוֹן אַיָּילִין טַבְיָן, וְהַיְדְנוּן עָבְדִין אַיָּילִין וְטַבְיָן׳. אָמַר רַבִּי יַנַּאי: מְהַלֵּךְ הֲוִינָא בַּהֲדָא אִסְרָטָא דְּצִפּוֹרִי, וַחֲזִית חַד מִינַיי נָסִיב צְרִיר וּזְרַק לֵיהּ לְרוֹמָא, וַהֲוָה נָחַת וּמִתְעַבִּיד עֵגֶל. וְלֹא כֵן אָמַר רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בַּר זִמְרָא: אִם מִתְכַּנְּסִין הֵן כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם, אֵינָן יְכוֹלִין לִבְרֹאת יַתּוּשׁ אֶחָד וְלִזְרֹק בּוֹ נְשָׁמָה! נֵימַר: לָא נַסְבַּהּ הוּא מִינָיָא חַד צְרוֹר וְזָרְקֵיהּ לְרוֹמָא וּנְחַת וְאִתְעֲבִיד חַד עֵגֶל, אֶלָּא לְסָרֵיהּ קָרָא, וּגְנַב לֵיהּ עֵגֶל מִן בַּקּוּרְתָּא וְאַיְתֵי לֵיהּ.

אָמַר רַבִּי חִינָּנָא בְּרַבִּי חַנַנְיָה: מְטַיֵּל הֲוִינָא בְּאִילֵּין גּוּפְתָּא דְּצִפּוֹרִין, וַחֲמִית חַד מִינַיי נָסַב חֲדָא גּוּלְגְּלָא, וּזְרַק לְרוֹמָא וְהִיא נָחֲתָא וּמִתְעַבְדָא עֵגֶל. אֲתִית וַאֲמַרִת לְאַבָּא, אֲמַר לִי: אֵין אָכְלַתְּ מִנַּהּ מַעֲשֶׂה הוּא, וְאֵין לָא אֲחִיזַת עֵינַיִם הוּא.

בֶּאֱמֶת לֹא לָקַח הַמִּין הַהוּא צְרוֹר אֶחָד וְזָרַק כְּלַפֵּי מַעְלָה וּבָרָא עֵגֶל אֶחָד, אֶלָּא קָרָא לְשֵׁד שֶׁגָּנַב עֵבוּרוֹ עֵגֶל מִן הָעֵדֶר וְהֵבִיא לוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פָּרָשִׁיוֹת הָיָה רַבִּי לִיעֶזֶר דּוֹרֵשׁ בְּפָרָשַׁת מְכַשֵּׁפָה, וּמִכֻּלָּם לֹא שָׁמַעְתִּי אֶלָּא שְׁנֵי דְבָרִים. שְׁנַיִם לוֹקְטִין קְשׁוּאִין, אֶחָד לוֹקֵט פְּטוּר וְאֶחָד לוֹקֵט חַיָּב. הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה – חַיָּב, וְהָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם – פְּטוּר. אָמַר רַבִּי דְּרוֹסָא: תְּשַׁע מֵאוֹת פָּרָשִׁיוֹת הָיוּ, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְחִיּוּב, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְפְטוּר, וְשְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְחִיּוּב שֶׁהוּא פְּטוּר.

הַדָּרָן עָלָךְ אַרְבַּע מִיתוֹת

****

פֶּרֶק שְׁמִינִי

הֲלָכָה א: מַתְנִיתִין: בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה; מֵאֵימָתַי הוּא נַעֲשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה? מִשֶּׁיָּבִיא שְׂתֵי שְׂעָרוֹת עַד שֶׁיַּקִּיף זָקָן. הַתַּחְתּוֹן אֲבָל לֹא הָעֶלְיוֹן; אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בְּלָשׁוֹן נְקִיָּה. שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כא, יח): "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן", בֵּן וְלֹא בַת;

[מא:]

בֵּן וְלֹא אִישׁ. הַקָּטָן פָּטוּר, שֶׁלֹּא בָא לִכְלַל הַמִּצְווֹת.

גְּמָרָא: רַבִּי זְעֵירָא רַבִּי אַבָּהוּ, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כְּתִיב (שְׁמוֹת כא, יד): "וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה". מֵאֵימָתַי הוּא נַעֲשֶׂה אִישׁ? מִשֶּׁיָּזִיד. מֵאֵימָתַי הוּא 'מְזִיד'? מִשֶּׁתִּתְפַּשֵּׁט הַכַּף. מָשָׁל: בְּשֵׁל הַזֶּרַע מִבִּפְנִים, הִשְׁחִירָה הַקְּדֵרָה מִבַּחוּץ. אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: תָּנָא רַבִּי שִׁילָא בַּר בִּינָא: "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן", לֹא שֶׁיִּהֵא ה'בֵּן' אָב, מִכֵּיוָן שֶׁהוּא רָאוּי לָבוֹא עַל אִשָּׁה וּלְעַבְּרָהּ הֲיֵי דִּי לֵהּ אָב וְלָא בֵן, וְאָמְרָה הַתּוֹרָה 'בֵּן' וְלֹא אָב. וְאָתְיָא כְּיֵי דְּמַר רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם רַבִּי שַׁבְּתַי: כָּל יָמָיו שֶׁל בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָן אֶלָּא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּלְבַד.

אָמַר רַבִּי יַסָּא: כָּל אִלֵּין מִלַּיָּא לָא מִסְתַּבְּרִין דְּלָא חִלּוּפִין?! תָּנֵי: תֵּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן, מִי הָיָה בְּדִין שֶׁיִּהֵא חַיָּב, הַבֵּן אוֹ הַבַּת? תֵּלֵי אוֹמֵר הַבַּת, וּפְטָרָה הַתּוֹרָה אֶת הַבַּת וְחִיְּבָה אֶת הַבֵּן! מִי הָיָה בְּדִין שֶׁיִּהֵא חַיָּב, קָטָן אוֹ גָּדוֹל? תֵּלֵי אוֹמֵר גָּדוֹל, פְּטָרָה הַתּוֹרָה אֶת הַגָּדוֹל וְחִיְּבָה אֶת הַקָּטָן! מִי הָיָה בְּדִין שֶׁיִּהֵא חַיָּב, הַגּוֹנֵב מִשֶּׁל אֲחֵרִים אוֹ הַגּוֹנֵב מִשֶּׁל אָבִיו וְאִמּוֹ? תֵּלֵי אוֹמֵר הַגּוֹנֵב מִשֶּׁל אֲחֵרִים, פְּטָרָה הַתּוֹרָה הַגּוֹנֵב מִשֶּׁל אֲחֵרִים וְחִיְּבָה הַגּוֹנֵב מִשֶּׁל אָבִיו וְאִמּוֹ! לְלַמֶּדְךָ שֶׁכֻּלָּן אֵינָן אֶלָּא בִּגְזֵרַת מֶלֶךְ.

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: מֵאֵימָתַי הוּא חַיָּב? מִשֶּׁיֹּאכַל תַּרְטֵימָר בָּשָׂר, וְיִשְׁתֶּה חֲצִי לוֹג יַיִן בְּאִיטַלְקִי. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מָנֶה בָּשָׂר וְלוֹג יַיִן. אָכַל בַּחֲבוּרַת מִצְוָה; אָכַל בְּעִבּוּר הַחֹדֶשׁ; אָכַל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם; אָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים; אָכַל דָּבָר שֶׁהוּא מִצְוָה וְדָבָר שֶׁהוּא עֲבֵרָה; אָכַל כָּל מַאֲכָל וְלֹא אָכַל בָּשָׂר, שָׁתָה כָּל מַשְׁקֶה וְלֹא שָׁתָה יַיִן; אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, עַד שֶׁיֹּאכַל בָּשָׂר וְיִשְׁתֶּה יַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כא, כ): "זוֹלֵל וְסֹבֵא". וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר (מִשְׁלֵי כג, כ): "אַל תְּהִי בְסֹבְאֵי יָיִן בְּזוֹלְלֵי בָשָׂר לָמוֹ".

גְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: טַרְטֵימָר חָצִי לִיטְרָא הוּא. אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ מְהֻבְהָב. אֲכָלוֹ חַי - כֻּלּוֹ הוּא. אֲכָלוֹ מְבֻשָּׁל - בַּר נָשׁ הוּא. אֲכָלוֹ הַסּוּקִים, מַהוּ? גִּידִים הָרַכִּים, מָה הֵן? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נִמְנִין עֲלֵיהֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֵין נִמְנִין עֲלֵיהֶן.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי זְעֵירָא אִתְפַּלְגוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּתְנִינַן תַּמָּן: אֵלּוּ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עוֹר זֶה לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאִסּוּר וּלְטֻמְאָה, הָא לִלְקוֹת לֹא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מִשְׁנָה תְּמִימָה שָׁנָה רַבִּי, בֵּין לְאִסּוּר בֵּין לְטֻמְאָה. מְחַלְפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. תַּמָּן הוּא עָבַד לַהּ בָּשָׂר, וְכָא לָא עָבַד לַהּ בָּשָׂר! אָמַר רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי: שָׁנְיָא הִיא תַּמָּן, שֶׁהוּא עוֹר וְסוֹפוֹ לְהֵקָּשׁוֹת. כָּל שֶׁכֵּן מְחַלְפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: וּמַה תַּמָּן שֶׁסּוֹפוֹ לְהֵקָּשׁוֹת הוּא עָבַד לַהּ בָּשָׂר, כָּאן שֶׁאֵין סוֹפוֹ לְהֵקָּשׁוֹת כָּל שֶׁכֵּן?! אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ (שְׁמוֹת יב, ח): "אָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר", לֹא גִּידִים.

אָכַל בַּחֲבוּרַת מִצְוָה; אָכַל בְּעִבּוּר הַחֹדֶשׁ; אָכַל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם. "אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ",

[מב.]

יָצָא זֶה שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אִם הִזְכִּירוּךָ לַבּוּלִי יִהְיֶה יָרֵךְ בַּעַל גְּבוּלְךָ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קוֹבְלִין לָרָשׁוּת לְהִפָּטֵר מִבּוּלִי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לוֹוִין בְּרִבִּית לַחֲבוּרַת מִצְוָה וּלְקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ. רַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה עָלִיל לְכְנִישְׁתָּא בְּצַפְרָא, וּמְלַקֵּט פֵּרוּרִין וְאָכִיל, וְאָמַר: 'יְהֵא חֶלְקִי עִם מַאן דְּקַדַּשׁ יַרְחָא הָכָא רוּמְשִׁית'.

אָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. "אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ" בְּקוֹלָם, יָצָא זֶה אֲפִלּוּ בְּקוֹל אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ.

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: גָּנַב מִשֶּׁל אָבִיו וְאָכַל בִּרְשׁוּת אָבִיו; מִשֶּׁל אֲחֵרִים וְאָכַל בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים; מִשֶּׁל אֲחֵרִים וְאָכַל בִּרְשׁוּת אָבִיו; אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, עַד שֶׁיִּגְנֹב מִשֶּׁל אָבִיו וְיֹאכַל בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּגְנֹב מִשֶּׁל אָבִיו וּמִשֶּׁל אִמּוֹ.

גְּמָרָא: אַזְהָרָה לִגְנֵבָה הָרִאשׁוֹנָה מִנַּיִן? "לֹא תִגְנֹבוּ". אַזְהָרָה לִגְנֵבָה שְׁנִיָּה מִנַּיִן? "לֹא תִגְנֹב".

"לֹא תִגְנֹבוּ" - עַל מְנַת לְמַקֵּט. "לֹא תִגְנֹבוּ" - עַל מְנַת לְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, עַל מְנַת לְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. בֶּן בַּגְבַּג אוֹמֵר: לֹא תִגְנֹב אֶת שֶׁלְּךָ מֵאַחַר הַגַּנָּב, שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה גּוֹנֵב. רַבִּי בָּא רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַב הוֹשַׁעְיָה: אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּגְנֹב מָעוֹת. רַבִּי זְעֵירָה בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּזַלְזֵל מָעוֹת. מַהוּ 'שֶׁיְּזַלְזֵל מָעוֹת'? מָה אֲנַן קָיְמִין? אִם בְּהוּ דְּאָמַר הֵא לָךְ חֲמִשָּׁה וְהַב לִי תְּלָתָא - שָׁטְיָא הוּא! הֵא לָךְ תְּלָתָא וְהַב לִי חֲמִשָּׁה - בַּר נָשׁ הוּא! אֶלָּא כִּי נַן קָיְמִין, בְּהוּ דְּמַר הֵא לָךְ חֲמִשָּׁה וְהַב לִי חֲמִשָּׁה.

הֵי דֵּינוּ גַּנָּב וְהֵי דֵּינוּ גַּזְלָן? אָמַר רַבִּי

הֵילָא: גָּנַב בִּפְנֵי עֵדִים - גַּנָּב. בִּפְנֵי הַבְּעָלִים - גַּזְלָן. רַבִּי זְעֵירָה בָּעֵי: אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לִגְזֵלָה וְלִבְעָלֶיהָ - אֵין זֶה גּוֹזְלָן. וְהֵי דֵּינוּ גּוֹזְלָן עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי זְעֵירָה? רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר סוּסַרְטָא בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ: עַד שֶׁיִּגְזְלֵנוּ בִּפְנֵי עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם.

[מב:]

בְּנִין אָב שֶׁבְּכֻלָּם (שְׁמוּאֵל ב׳ כג, כא): "וַיִּגְזֹל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי וַיַּהַרְגֵהוּ בַּחֲנִיתוֹ".

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: הָיָה אָבִיו רוֹצֶה וְאִמּוֹ אֵינָהּ רוֹצָה; אִמּוֹ רוֹצָה וְאָבִיו אֵינוֹ רוֹצֶה; אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, עַד שֶׁיִּהוּ שְׁנֵיהֶן רוֹצִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לֹא הָיְתָה אִמּוֹ רְאוּיָה לְאָבִיו, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה.

גְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וַאֲפִלּוּ אֵין אִמּוֹ רְאוּיָה לְאָבִיו. וְכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ לְאִמּוֹ, לֹא מִשֶּׁל אָבִיו הֵם? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בוּן: תִּפְתֵּר בְּהוּ דַּהֲוַת נָסְבָה דִּיוּרִין וַעֲבָדַת שֵׁירוּ, וְגָנַב מִנְּהוֹן.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: הָיָה אֶחָד מֵהֶם גִּדֵּם, אוֹ חִגֵּר, אוֹ אִלֵּם, אוֹ סוּמָא, אוֹ חֵרֵשׁ - אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כא, יט): "וְתָפְשׂוּ בוֹ" - וְלֹא גִּדְּמִים; "וְהוֹצִיאוּ" - לֹא חִגְּרִים; "וְאָמְרוּ" - לֹא אִלְּמִים; "בְּנֵנוּ זֶה" - לֹא סוּמִים; "אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ" - וְלֹא חֵרְשִׁים. מַתְרִין בּוֹ בִּפְנֵי שְׁלשָׁה וּמַלְקִין אוֹתוֹ. חָזַר וְקִלְקֵל, נִדּוֹן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלשָׁה, וְאֵינוֹ נִסְקָל עַד שֶׁיִּהוּ שָׁם שְׁלשָׁה הָרִאשׁוֹנִים. שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּנֵנוּ זֶה" - זֶה הוּא שֶׁלָּקָה בִּפְנֵיכֶם.

גְּמָרָא: כְּשֵׁם שֶׁאַתְּ דוֹרֵשׁ בְּאָבִיו וּבְאִמּוֹ, כָּךְ אַתְּ דוֹרֵשׁ בְּזִקְנֵי בֵית דִּין. שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצְאוּ" - פָּרָט לְחִגְּרִים; "וְאָמְרוּ" - פָּרָט לְאִלְּמִים; "יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ" - פָּרָט לְגִדְּמִים; "וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ" - פָּרָט לְסוּמִין. מַגִּיד הַכָּתוּב: כְּשֵׁם שֶׁזִּקְנֵי בֵית דִּין שְׁלֵמִין בְּצֶדֶק, כָּךְ הֵם צְרִיכִין לִהְיוֹת שְׁלֵמִין בְּאֵיבְרֵיהֶן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵת אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים - אֵינוֹ נִסְקָל. וְלָא מַתְנִיתָא הִיא: 'אֵינוֹ נִסְקָל עַד שֶׁיִּהוּ שָׁם שְׁלשָׁה הָרִאשׁוֹנִים'? אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: שְׁלֹא תֹאמַר יֵעָשֶׂה דִּין שֵׁנִי רִאשׁוֹן, לְפִם כֵּן צְרַךְ מַתְנִיתָה.

הֲלָכָה ו: מַתְנִיתִין: בָּרַח עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף זָקָן הַתַּחְתּוֹן - פָּטוּר. וְאִם מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ בָּרַח וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף זָקָן הַתַּחְתּוֹן - חַיָּב.

גְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה: סָח לִי זְעֵירָא מִשֵּׁם אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: שְׁלשָׁה הֵן שֶׁאִם בִּקְּשׁוּ לִמְחֹל - מוֹחֲלִין, וְאֵלּוּ הֵן: סוֹטָה, וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, וְזָקֵן מַמְרֵא עַל פִּי בֵית דִּין. סוֹטָה וְלָא מַתְנִיתָא הִיא - שֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ? סָבְרִין מֵימַר עַד שֶׁלֹּא נִכְתְּבָה הַמְּגִלָּה, אָתָא מֵימַר וַאֲפִלּוּ מִשֶּׁנִּכְתְּבָה הַמְּגִלָּה. וּבְשֶׁלֹּא נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה, אֲבָל אִם נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה - לָא בְּדָא. בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה וְלָא מַתְנִיתָא הִיא - הָיָה אָבִיו רוֹצֶה וְאִמּוֹ אֵינָהּ רוֹצָה, אִמּוֹ רוֹצָה וְאָבִיו אֵינוֹ רוֹצֶה? סָבְרִין מֵימַר עַד שֶׁלֹּא עָמַד בְּדִין, אָתָא מֵימַר לָךְ וַאֲפִלּוּ עָמַד בְּדִין. בְּשֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ, אֲבָל אִם נִגְמַר דִּינוֹ - לָא בְּדָא.

זָקֵן מַמְרֵא,

[מג.]

הָדָא דְתֵימַר שֶׁלֹּא לְהָרְגוֹ, אֲבָל לְהַחְזִירוֹ, לֹא הָיוּ מַחְזִירִין אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ. וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה לִנְצִיבִין, עַל שְׁנַיִם הוֹדָה לִי וְעַל אֶחָד לֹא הוֹדָה לִי. עַל זָקֵן מַמְרֵא לֹא הוֹדָה לִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְבּוּ מַחֲלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל.

מַה טַּעֲמוֹן דְּבֵית שַׁמַּאי? ׳הָבֵא לִי בַּעְלִי וַאֲנִי שׁוֹתָה׳. מַה טַּעֲמוֹן דְּבֵית הִלֵּל? הוֹאִיל וְאֵין כָּאן בַּעַל לְהַשְׁקוֹתָהּ, הֶחֱזִירַתָּהּ הַתּוֹרָה לִסְפֵקָהּ, וּסְפֵקָהּ לְוַדָּאָה.

תַּמָּן תְּנִינַן: הַפּוֹגֶמֶת כְּתֻבָּתָהּ, לֹא תִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. תָּנֵי: הַפּוֹגֶמֶת, לֹא הַפּוֹחֶתֶת. כֵּיצַד? הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם וְהִיא אוֹמֶרֶת מָנֶה, נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. מַה בֵּין הַפּוֹגֶמֶת וּמַה בֵּין הַפּוֹחֶתֶת? אָמַר רַבִּי חֲנִינָה: פּוֹגֶמֶת, בָּא מַשָּׂא וּמַתָּן בֵּינָתַיִם; פּוֹחֶתֶת, לֹא בָא מַשָּׂא וּמַתָּן בֵּינָתַיִם.

רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: כְּמָה דַּת מַר תַּמָּן: וְעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְרוּעָה, לֹא תִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה, וְדִכְוָתָהּ: וְעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְחוּתָה, לֹא תִיפָּחֵת אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בְּשָׁעָה שֶׁעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְרוּעָה, אֵינוֹ מַכְחִישׁ שְׁנַיִם. וּבְשָׁעָה שֶׁמֵּעִיד שֶׁפְּחוּתָה מַכְחִישׁ אֶת שְׁנַיִם.

תָּנֵי: וְהַנִּפְרַעַת שֶׁלֹּא בְפָנָיו, לֹא תִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. וְנִפְרָעִים מֵאָדָם שֶׁלֹּא בְפָנָיו?! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: תִּפָּתֵר בְּשִׁטָּר שֶׁהָרְבִּית אוֹכֶלֶת בּוֹ. וּבֵית דִּין גּוֹבִין רְבִית?! תִּפָּתֵר שֶׁעָרַב לוֹ מִגּוֹי.

תָּנֵי: יוֹרֵשׁ שֶׁפָּגַם אֲבִיו שִׁטַּר חוֹב, הַבֵּן גּוֹבֶה בְּלֹא שְׁבוּעָה. בָּזֶה יָפֶה כֹּחַ הַבֵּן מִכֹּחַ הָאָב, שֶׁהָאָב אֵינוֹ גּוֹבֶה אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר: וְנִשְׁבָּע שְׁבוּעַת יוֹרֵשׁ: שֶׁלֹּא פִיקְּדָנוּ אַבָּא, וְשֶׁלֹּא אָמַר לָנוּ אַבָּא, וְשֶׁלֹּא מָצִינוּ שִׁטָּר בֵּין שִׁטָּרוֹתָיו שֶׁל אַבָּא שֶׁשִּׁטָּר זֶה פָּרוּעַ. הָא אִם נִמְצָא – פָּרוּעַ. רַבִּי הוֹשַׁעְיָה בָּעֵי: מַתְנִיתָא דְּבֵית שַׁמַּאי, דְּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּה וְלֹא שׁוֹתָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: טַעְמוֹן דְּבֵית שַׁמַּאי ׳הָבֵא לִי בַּעְלִי וַאֲנִי שׁוֹתָה׳, בְּרַם הָכָא בְּדִין הָיָה אֲפִלּוּ אָבִיו לֹא יִשְׁבַּע, תַּקָּנָה תִּקְּנוּ בּוֹ שֶׁיִּשָּׁבַע, בּוֹ תִּקְּנוּ וּבְבָנוֹ לֹא תִקְּנוּ. מִכְּיוָן שֶׁמֵּת, הֶעֱמַדְתָּ אֶת בְּנוֹ עַל דִּין תּוֹרָה.

נִתְחַיֵּב אָבִיו שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין וּמֵת, אֵין בְּנוֹ גּוֹבֶה. דְּלָא כֵן, מַה נַּן אָמְרִין – יֵשׁ אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָתוֹ לִבְנוֹ?! אָמַר רַבִּי בָּא: הָכִין אִתְאֲמְרַת: פָּגַם אָבִיו שִׁטָּרוֹ בְּבֵית דִּין וּמֵת, אֵינוֹ גּוֹבֶה. רַב חִסְדָּא בָּעֵי: בִּגְיַן דְּהַלֵּיךְ תַּרְתֵּין פְּסִיעָן הוּא מַפְסִיד? אִלּוּ פָּגְמוֹ חוּץ לְבֵית דִּין אַתְּ מַר גּוֹבֶה, מִפְּנֵי שֶׁפָּגְמוֹ בְּבֵית דִּין, אַתְּ מַר אֵינוֹ גּוֹבֶה?

[מג:]

הֲלָכָה ז: מַתְנִיתִין: בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה נִדּוֹן עַל שֵׁם סוֹפוֹ. אָמְרָה תוֹרָה: יָמוּת זַכַּאי, וְאַל יָמוּת חַיָּב. שֶׁמִּיתָתָן שֶׁל רְשָׁעִים הֲנָיָה לָהֶם וַהֲנָיָה לָעוֹלָם; וְהַצַּדִּיקִים רַע לָהֶם וְרָעָה לָעוֹלָם. יַיִן וְשֵׁנָה לָרְשָׁעִים הֲנָיָה לָהֶן וַהֲנָיָה לָעוֹלָם; וְלַצַּדִּיקִים רַע לָהֶם וְרָעָה לָעוֹלָם. פִּזּוּר לָרְשָׁעִים הֲנָיָה לָהֶם וַהֲנָיָה לָעוֹלָם; וְלַצַּדִּיקִים רַע לָהֶם וְרָעָה לָעוֹלָם. כִּנּוּס לָרְשָׁעִים רַע לָהֶם וְרַע לָעוֹלָם; וְלַצַּדִּיקִים הֲנָיָה לָהֶם וַהֲנָיָה לָעוֹלָם. שֶׁקֶט לָרְשָׁעִים רָעָה לָהֶן וְרָעָה לָעוֹלָם;

וְלַצַּדִּיקִים הֲנָיָה לָהֶן וַהֲנָיָה לָעוֹלָם.

גְּמָרָא: צָפָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁסּוֹף זֶה עָתִיד לִגַּמֵּר נִכְסֵי אָבִיו וְאֶת נִכְסֵי אִמּוֹ, וְיוֹשֵׁב לוֹ בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים וּמְקַפֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת וְהוֹרֵג אֶת הַנְּפָשׁוֹת, וְסוֹפוֹ לִשָּׁכֵחַ אֶת תַּלְמוּדוֹ. וְאָמְרָה תוֹרָה: מוּטָב שֶׁיָּמוּת זַכַּאי וְלֹא יָמוּת חַיָּב. שֶׁמִּיתָתָן שֶׁל רְשָׁעִים הֲנָיָה לָהֶן וַהֲנָאָה לָעוֹלָם; וְלַצַּדִּיקִים רַע לָהֶן וְרַע לָעוֹלָם.

יַיִן וְשֵׁנָה לָרְשָׁעִים הֲנָיָה לָהֶן וַהֲנָיָה לָעוֹלָם; וְלַצַּדִּיקִים רַע לָהֶם וְרַע לָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: וּבִלְבַד יַיִן עִם רֹב שֵׁנָה. אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: יְשֵׁנִים הֵן קִמְעָא, מִפְּנֵי שֶׁתְּהֵא דַּעְתָּן מְיֻשֶּׁבֶת.

הֲלָכָה ח: מַתְנִיתִין: הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת נִדּוֹן עַל שֵׁם סוֹפוֹ. הָיָה בָּא בַּמַּחְתֶּרֶת וְשָׁבַר אֶת הֶחָבִית, אִם יֵשׁ לוֹ דָּמִים – חַיָּב, אֵין לוֹ דָּמִים – פָּטוּר.

גְּמָרָא: תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: זֶה אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה מִקְרָיוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ בַּתּוֹרָה כְּמָשָׁל. "אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ" (שְׁמוֹת כא, יט). "אִם בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב... אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ" (שְׁמוֹת כב, א-ב). וְכִי עָלָיו לְבַדּוֹ הַחַמָּה זוֹרַחַת? וַהֲלֹא עַל כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם זוֹרַחַת הַחַמָּה! אֶלָּא מַה זְּרִיחַת הַחַמָּה מְיֻחֶדֶת שֶׁהוּא שָׁלוֹם לְכָל בָּאֵי הָעוֹלָם, כָּךְ כָּל זְמַן שֶׁאַתְּ יוֹדֵעַ שֶׁאַתְּ שָׁלוֹם מִמֶּנּוּ, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה – הַהוֹרְגוֹ נֶהֱרָג.

פְּעָמִים שֶׁהוּא בָּא לִגְנֹב, פְּעָמִים שֶׁהוּא בָּא לַהֲרֹג. אָמַרְתָּ שֶׁאִם בָּא לִגְנֹב וַדַּאי וַהֲרָגוֹ – הַהוֹרְגוֹ נֶהֱרָג. פְּעָמִים שֶׁהוּא בָּא לַהֲרֹג – אֵינוֹ נֶהֱרָג. מִכָּן אַתְּ דָּן לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ, לוֹמַר: מָה שְׁפִיכַת דָּמִים מְיֻחֶדֶת שֶׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת הָאָרֶץ וּמְסַלֶּקֶת אֶת הַשְּׁכִינָה, וְדוֹחִין בָּהּ אֶת הַסָּפֵק, כָּל שֶׁכֵּן לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁיִּדְחֶה אֶת הַסָּפֵק.

כְּתִיב (שְׁמוֹת כב, א): "אִם בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכָּה וָמֵת אֵין לוֹ דָּמִים". תָּנֵי רַבִּי חִיָּה: בַּמַּחְתֶּרֶת אֵין לוֹ דָּמִים,

[מד.]

חוּץ לַמַּחְתֶּרֶת יֵשׁ לוֹ דָּמִים. תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: אֲפִלּוּ חוּץ לַמַּחְתֶּרֶת אֵין לוֹ דָּמִים, לְפִי שֶׁמָּמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם חָבִיב עָלָיו כְּנַפְשׁוֹ. חָמֵי לֵהּ אָזִיל, בָּעֵי מִיסַּב מָמוֹנֵיהּ מִנֵּיהּ, וְקָאִים עֲלוֹי וְקַטְלֵיהּ.

רַב הוּנָא אָמַר: נָטַל אֶת הַכִּיס וְהָפַךְ אֶת פָּנָיו לָצֵאת וְהָלַךְ לוֹ, וְעָמַד עָלָיו וַהֲרָגוֹ – אֵין הַהוֹרְגוֹ נֶהֱרָג. מַה טַּעֲמָא דְּרַב הוּנָא? "כִּי יֵחַם לְבָבוֹ" (דְּבָרִים יט, ו).

רַב אָמַר: כָּל דְּייֵתִי עֲלַי אֲנָא קָטַל לֵהּ, חוּץ מֵחֲנַנְיָה בֶּן שִׁילָא, דַּאֲנָא יָדַע דְּלָא אָתֵי אֶלָּא מִיסַּב מְגוּסְתָּיָה מִינַי. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִכְּיוָן דְּאַבְרֵי לְבֵיהּ עֲלוֹי לְמֶעְבַּד לֵהּ דָּא מִלְתָּא, אֵין זֶה 'חֲנַנְיָה בֶּן שִׁילָא'.

הֲלָכָה ט: מַתְנִיתִין: אֵלּוּ שֶׁמַּצִּילִין אוֹתָן בְּנַפְשָׁם: הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהוֹרְגוֹ; וְאַחַר הַזָּכוּר; וְאַחַר נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה. אֲבָל הָרוֹדֵף אַחַר הַבְּהֵמָה, וְהַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת, וְהָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה – אֵין מַצִּילִין אוֹתָן בְּנַפְשָׁן.

גְּמָרָא: הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהוֹרְגוֹ, בֵּין בַּבַּיִת בֵּין בַּשָּׂדֶה – מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁוֹ. אֶחָד הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהוֹרְגוֹ וְאֶחָד

הָרוֹדֵף אַחַר כָּל הָעֲרָיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה - מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁוֹ. אֲבָל אִם הָיְתָה אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְנָתִין וּלְמַמְזֵר - אֵין מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁוֹ. נַעֲשָׂה הַמַּעֲשֶׂה - אֵין מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁוֹ. אִם יֵשׁ שָׁם מוֹשִׁיעִים - אֵין מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁוֹ.

רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: אִם אָמְרָה 'הַנַּח לוֹ' - אֵין מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁאִם מְמַחִין הֵן עַל יָדָיו נִמְצְאוּ בָאִין לִידֵי שְׁפִיכוּת דָּמִים.

פְּשִׁיטָא דָּא מִלְתָּא: רוֹצֵחַ שֶׁשִּׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים אוֹ שֶׁהִזִּיק, חַיָּב לְשַׁלֵּם. הָיָה מְשַׁבֵּר עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לָעִיר; רַבִּי זְעִירָא וְרַבִּי הוֹשַׁעְיָה, חַד אָמַר: נוֹתֵן דָּמִים. וְחָרָנָה אָמַר: אֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים. רוֹדֵף שֶׁנַּעֲשָׂה נִרְדָּף, מַהוּ לְהַצִּיל אֶת הָרוֹדֵף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל נִרְדָּף?

גָּדוֹל שֶׁרְדָפוֹ קָטָן, מַהוּ לְהַצִּיל אֶת הַגָּדוֹל בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל קָטָן? הָתִיב רַבִּי יִרְמְיָה: וְהָתְנִינַן: יָצָא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, אֵין נוֹגְעִין בּוֹ, שֶׁאֵין דּוֹחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ! רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בוּן בְּשֵׁם רַב חִסְדָּא:

[מד:]

שְׁנֵיָא הִיא תַּמָּן, שֶׁאֵין אַתְּ יוֹדֵעַ מִי הָרַג אֶת מִי.

תָּנֵי: רַבִּי לְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַהוֹלֵךְ לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה, מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁוֹ. אִם מִפְּנֵי כְּבוֹד בָּשָׂר וָדָם מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנַפְשׁוֹ, לֹא כָל שֶׁכֵּן מִפְּנֵי חַי הָעוֹלָמִים?!

הַדָּרָן עָלָךְ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה

****

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

הֲלָכָה א: מַתְנִיתִין: אֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִין: הַבָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וּבַת כֹּהֵן. יֵשׁ בִּכְלָל אִשָּׁה וּבִתָּהּ: בִּתּוֹ וּבַת בִּתּוֹ וּבַת בְּנוֹ, וּבַת אִשְׁתּוֹ וּבַת בִּתָּהּ וּבַת בְּנָהּ.

גְּמָרָא: תַּמָּן תְּנִינַן: נוֹשְׁאִין עַל הָאֲנוּסָה וְעַל הַמְּפֻתָּה. כֵּינִי מַתְנִיתָא: נוֹשְׁאִין אַחַר הָאֲנוּסָה וְאַחַר הַמְּפֻתָּה. אָנַס אִשָּׁה, מָתַר בְּאִמָּהּ; פִּתָּהּ אִשָּׁה, מָתַר בְּבִתָּהּ. הָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה עַל הַנְּשׂוּאָה - חַיָּב. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דֶּרֶךְ נְשׂוּאִין שָׁנוּ. נָשָׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ אָנַס אֶת אִמָּהּ - חַיָּב. נָשָׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ פִּתָּהּ אֶת בִּתָּהּ - חַיָּב.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר: סוּמְכוֹס וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דְּתַנִּינַן תַּמָּן: שְׁחָטָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת בִּתָּהּ, סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוֹפֵג אֶת שְׁמוֹנִים. תַּמָּן תְּנִינַן: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: הַבָּא עַל חֲמוֹתוֹ חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם חֲמוֹתוֹ וְאֵם חֲמוֹתוֹ וְאִם חָמִיו. אָמְרוּ לוֹ: שְׁלָשְׁתָּן שֵׁם אֶחָד הֵן. רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדֶה סוּמְכוֹס בְּרִאשׁוֹנָה. אַשְׁכַּח תָּנֵי: עוֹד הִיא בְּמַחֲלֹקֶת. מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי? מָה אִשָּׁה וּבִתָּהּ וּבַת בִּתָּהּ בִּשְׁנֵי לָאוִין, אַף אִשָּׁה וּבַת בִּתָּהּ וּבִתָּהּ בִּשְׁנֵי לָאוִין.

[מה.]

מָה טַעְמוֹן דְּרַבָּנִין? מַה בַּת בְּנָהּ וּבַת בִּתָּהּ בִּלְאוֹ אֶחָד, אַף אִשָּׁה וּבִתָּהּ וּבַת בִּתָּהּ וּבַת

בְּנָהּ בְּלָאו אֶחָד.

כְּתִיב (וַיִּקְרָא כ, יד): "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הִיא". בְּכֻלְּהֶם כְּתִיב 'שְׁכִיבָה' וּבָהּ כְּתִיב 'לְקִיחָה', לְלַמֵּד שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל הַשְׁנִיָּה עַד שֶׁתְּהֵא לְקוּחָה לוֹ. אוֹ אֵינוֹ מִתְחַיֵּב עָלֶיהָ אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ נִשּׂוּאִין? לָמַדְנוּ שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּעֲרָיוֹת.

וְהָא כְתִיב (דְּבָרִים כג, א): "לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו"! בָּא לְהוֹדִיעֲךְ שֶׁהָיָה מֻתָּר בָּהּ עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת לְאָבִיו. וְהָכְתִיב (וַיִּקְרָא כ, כא): "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֵשֶׁת אָחִיו"! מָה הוּא בָּא לְהוֹדִיעֲךְ, שֶׁהָיָה מֻתָּר עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת לְאָחִיו. וְתוּבַן עַל־יְדֵי יְבוּם.

וְהָכְתִיב (וַיִּקְרָא יח, יח): "וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח"! בָּא לְהוֹדִיעֲךְ שֶׁהָיָה מֻתָּר עַד שֶׁלֹּא נָשָׂא אֲחוֹתָהּ. וְתוּבַן לְאַחַר מִיתַת אֲחוֹתָהּ.

וְהָכְתִיב (שָׁם כ, יז): "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא". שֶׁלֹּא תֹּאמַר: קַיָּן נָשָׂא אֶת אֲחוֹתוֹ! הֶבֶל נָשָׂא אֶת אֲחוֹתוֹ! חֶסֶד עָשִׂיתִי עִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁיִּבָּנֶה הָעוֹלָם מֵהֶם, "אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה" (תְּהִלִּים פט, ג).

וְהָכְתִיב (שָׁם כא, יד): "אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח"! בָּא לְהוֹדִיעֲךְ שֶׁאִם קִדְּשָׁהּ, תָּפְסוּ בָהּ קִדּוּשִׁין.

רַב הוּנָא אָמַר: עַד כְּדוֹן בַּת בְּתּוֹ לְנִשּׂוּאִין. בַּת בְּתּוֹ מִן הָאָנָסִין? כְּתִיב: "עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ אוֹ בַת בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן". מָה אֲנַן קָיְמִין? אִם לְנִשּׂוּאִין, הֲרֵי כְּבָר אָמוּר. אֶלָּא אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְנִשּׂוּאִין, תְּנֵהוּ עִנְיָן לָאָנָסִין. עַד כַּדּוֹן בַּת בְּתּוֹ. בְּתּוֹ מִנַּיִן? רַב אָמַר: אִם עַל בַּת בְּתּוֹ הוּא מָזְהָר, עַל בְּתּוֹ לֹא כָל שֶׁכֵּן? ! אִם עַל בַּת בְּתּוֹ הוּא עָנוּשׁ כָּרֵת, לֹא כָל שֶׁכֵּן עַל בְּתּוֹ? ! מְנָא לֵיהּ? אַשְׁכַּח תָּנֵי חִזְקִיָּה (וַיִּקְרָא כא, ט): "וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ"? אֶלָּא לְהָבִיא הַבָּא עַל בְּתּוֹ מִן הָאָנָסִין, שֶׁהוּא בִּשְׂרָפָה. רַב חוּנָה שְׁמַע כֵּן מִן הָכָא: "עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה". וּכְתִיב (שָׁם כ, יד): "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הִיא", "זִמָּה" "זִמָּה" לִגְזֵרָה שָׁוָה:

[מה:]

מַה לְמַטָּן שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת, אַף לְמַעְלָן שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת. מַה לְמַטָּן בְּ׳לֹא תַעֲשֶׂה׳, אַף לְמַעְלָן בְּ׳לֹא תַעֲשֶׂה׳. מַה לְמַעְלָן דֶּרֶךְ נִשּׂוּאִין, אַף לְמַטָּן דֶּרֶךְ נִשּׂוּאִין. מַה לְמַעְלָן בִּשְׂרָפָה, אַף לְמַטָּן בִּשְׂרָפָה. מַה לְמַטָּן עָשָׂה בַּת זָכָר כְּבַת נְקֵבָה, אַף לְמַעְלָן נַעֲשֶׂה אִם זָכָר כְּאִם נְקֵבָה.

וּכְרַבִּי מֵאִיר, דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר: גְּזֵרָה שָׁוָה 'בְּמָקוֹם שֶׁבָּא', דּוֹר שְׁלִישִׁי שֶׁלְּמַעְלָן, מִנַּיִן שֶׁהוּא בִּשְׂרָפָה? וּכְרַבָּנִין דְּנוֹן אָמְרִין: גְּזֵרָה שָׁוָה 'כְּאָמוּר בָּהּ', דּוֹר שְׁלִישִׁי לְמַעְלָה, מִנַּיִן שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה? בֵּין כְּרַבָּנִין בֵּין כְּרַבִּי מֵאִיר, דּוֹר שְׁלִישִׁי לְמַעְלָן מִנַּיִן? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִכְּיוָן דִּכְתִיב "זִמָּה" "זִמָּה", כְּמִי שֶׁכֻּלְּהֶם כָּאן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בוּן: עוֹד הוּא אִית לֵהּ אַזְהָרָה מִן תַּמָּן (וַיִּקְרָא יט, כט): "אַל תְּחַלֵּל אֶת בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ".

רַבִּי חַגַּי בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵי: לְמָה לִי נַן

אָמְרִין "בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה" "בַּת בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה"? אֲמַר לֵהּ: וְיֵימַר קְרָיָא: "עֶרְוַת אִשָּׁה וּבַת בִּתָּהּ לֹא תְגַלֶּה", וַאֲנַן אָמְרִין "בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה", "בַּת בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה".

שְׁנַיִם לָאוִין וְכָרֵת אֶחָד, לָאוִין חוֹלְקִין אֶת הַהִכָּרֵת. וּמַה טַעֲמָא? "עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָּךְ וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ" וְגוֹ' (שְׁמוֹת ל, לב). וּכְתִיב (שָׁם, לג): "אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ" וְגוֹ'. הֲדָא אָמְרָה, שְׁנֵי לָאוִין וְכָרֵת אֶחָד, חוֹלְקִין אֶת הַהִכָּרֵת.

[מו.]

בְּעוֹן קָמֵי רַבִּי אַבָּהוּ: הַבָּא עַל אִשָּׁה שֶׁנִּשָּׂא בִּתָּהּ, וּבַת בִּתָּהּ, וּבַת בִּנָּהּ, חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם אִשָּׁה וּבִתָּהּ וּבַת בִּתָּהּ וּבַת בִּנָּהּ? אֲמַר לוֹן (שָׁם יח, יז): "שַׁאֲרָה הִנָּה זִמָּה הִיא", כֻּלְּהֶם מִשּׁוּם זִמָּה.

מַה טַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? "לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו, לֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו" (דְּבָרִים כג, א) – זוֹ אֲנוּסָתוֹ. מָה מְקַיְּמִין רַבָּנִין "כְּנַף"? תַּמָּן אָמְרִין וְלָא יָדְעִין מִן מַה: כָּנָף הַסְּמוּכָה לְאָבִיו. וְלֹא כָּךְ, אֵינוֹ חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָבִיו?! אָמַר רַבִּי הִילָא: לְהַתְרָיָה, שֶׁאִם הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָב – לוֹקֶה, מִשּׁוּם כְּנַף אָב – לוֹקֶה.

מוֹדֶה רַבִּי יוּדָה בְּמַכּוֹת, מוֹדֶה רַבִּי יוּדָה בְּקֶרְבָּן. מוֹדֶה רַבִּי יוּדָה בִּשְׁאָר כָּל הָאֲנָסִים שֶׁהוּא פָּטוּר. מוֹדֶה רַבִּי יוּדָה שֶׁאִם קִדְּשָׁהּ תָּפְשׂוּ בָהּ קִדּוּשִׁין.

רַבִּי חַגַּי בְּעָא קָמֵי רַבִּי יוֹסֵי: מַהוּ שֶׁיְּהֵא הַוָּלָד מַמְזֵר כְּרַבִּי יוּדָה? אֲמַר לֵהּ (דְּבָרִים כג, ב): "לֹא יָבֹא פְצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בִּקְהַל יְיָ" הִפְסִיק הָעִנְיָן. וַיַּפְסִיק הָעִנְיָן לְעִנְיַן אֵשֶׁת אָב? אֵשֶׁת אָב בִּכְלַל כָּל הָעֲרָיוֹת הָיְתָה, וְיָצְאַת מִכְּלָלָהּ לְלַמֵּד עַל כָּל הָעֲרָיוֹת לְמַמְזֵר.

וְתֵצֵא אֲנוּסָה וּתְלַמֵּד עַל כָּל הָאֲנָסִים לֶאֱסֹר? אֵשֶׁת אָב בִּכְלַל כָּל הָעֲרָיוֹת הָיָת, וְיָצְאַת מִכְּלָלָהּ לְלַמֵּד עַל כָּל הָעֲרָיוֹת לְמַמְזֵר. אִית לָךְ מֵימַר הָכָא אֲנוּסָה בִּכְלָל הָיָת וְיָצְאַת מִכְּלָלָהּ לְלַמֵּד עַל כָּל הָאֲנָסִין?! וְתֵצֵא אֵשֶׁת אָב וּתְלַמֵּד עַל אֲנוּסָתָהּ! אֲמַר לֵהּ: אִם אֵשֶׁת אָב הִיא – אֵינָהּ אֲנוּסָה, וְאִם אֲנוּסָה הִיא – אֵינָהּ אֵשֶׁת אָב!

[מו:]

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: וְאֵלּוּ הֵן הַנֶּהֱרָגִין: הָרוֹצֵחַ, וְאַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת. רוֹצֵחַ שֶׁהִכָּה אֶת רֵעֵהוּ בֵּין בְּאֶבֶן בֵּין בְּבַרְזֶל, וְכָבַשׁ עָלָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הָאוּר, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת מִשָּׁם וָמֵת – חַיָּב. דְּחָפוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הָאוּר, וְיָכוֹל הוּא לַעֲלוֹת מִשָּׁם וָמֵת – פָּטוּר. שִׂסָּה בּוֹ אֶת הַכֶּלֶב, שִׂסָּה בּוֹ אֶת הַנָּחָשׁ – פָּטוּר. הִשִּׁיךְ בּוֹ אֶת הַנָּחָשׁ, רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין.

גְּמָרָא: כְּתִיב (בַּמִּדְבָּר לה, יז-יח): "וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ. אוֹ בִכְלִי עֵץ יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ". כְּשֶׁהוּא בָא אֵצֶל הַבַּרְזֶל אֵינוֹ אוֹמֵר לֹא "שֶׁיָּמוּת בּוֹ" וְלֹא "שֶׁלֹּא יָמוּת בּוֹ", אֶלָּא אֲפִלּוּ צִינּוֹרָה קְטַנָּה, דְּהִיא יָכְלָה מֵקִים גּוֹ וּוֹשְׁטָא וּמִיקְטְלִינֵיהּ. וְהוּא שֶׁיְּהֵא בָּאֶבֶן כְּדֵי לַהֲמִיתוֹ, בָּעֵץ כְּדֵי לַהֲמִיתוֹ.

כְּוִינוֹ כְּנֶגֶד הַסּוּס, כְּוִינוֹ כְּנֶגֶד הַחֵץ, כְּוִינוֹ

כְּנֶגֶד הָרִמַּח, הֶעֱמִידוֹ בַּצִּנָּה, הִשְׁקָה אוֹתוֹ מַיִם רָעִים, הֶעֱבִיר אֶת הַתִּקְרָה מֵעָלָיו וְיָרְדוּ עָלָיו גְּשָׁמִים וַהֲרָגוּהוּ, פָּתַק אַמַּת הַמַּיִם עָלָיו וּבָאוּ עָלָיו הַמַּיִם וּשְׁטָפוּהוּ.

מַה טַּעֲמָא דְּרַבִּי יוּדָה? מִפְּנֵי הָאָדָם הַנָּתוּן בֵּין הַנְּקָבִים. מַה טַּעֲמוֹן דְּרַבָּנִין? לְעוֹלָם אֵין הָאָרֹס נָתוּן בֵּין הַנְּקָבִים עַד שֶׁיַּחֲזֹר וְיָקִיא.

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בֵּין בְּאֶבֶן בֵּין בְּאֶגְרוֹף וַאֲמָדוּהוּ לְמִיתָה, הֵקֵל מִמַּה שֶׁהָיָה וּלְאַחַר מִכָּאן הִכְבִּיד וָמֵת - חַיָּב. רַבִּי נְחֶמְיָה פּוֹטֵר, שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר.

גְּמָרָא: כֵּינִי מַתְנִיתָא: רַבִּי נְחֶמְיָה פּוֹטֵר, וַחֲכָמִים מְחַיְּבִין, שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר. רַבָּנִין אָמְרִין: שְׁנֵי אֱמוֹדִין רַבִּים עַל אֶמֶד אֶחָד. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אֶמֶד הָאֶמְצָעִי רַבָּה עַל שְׁנֵיהֶן. מַה טַּעֲמָא דְּרַבִּי נְחֶמְיָה? "אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה", וְכִי עָלְתָה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיְּהֵא זֶה מְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק וְהַלָּה נֶהֱרָג עַל יָדָיו? אֶלָּא אֲפִלּוּ מֵת בַּאֲמִידָה רִאשׁוֹנָה פָּטוּר.

[מז.]

מַה טַּעֲמוֹן דְּרַבָּנִין? "וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב", וְכִי אֵין אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁאִם לֹא יָמוּת "וְנָפַל לְמִשְׁכָּב"? אֶלָּא בְּשֶׁלֹּא אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה. אִם בְּשֶׁלֹּא אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה, בְּדָא כְתִיב: "וְאִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה" - הָא אִם לֹא קָם חַיָּב?! אֶלָּא בְּשֶׁאֲמָדוּהוּ לְמִיתָה.

אִם בְּשֶׁאֲמָדוּהוּ לְמִיתָה, בְּדָא כְתִיב "רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא"? רַבִּי הִילָא בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: חִדּוּשׁ מִקְרָא הוּא שֶׁיִּתֵּן. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: אֹמֶד שֶׁל טָעוּת הָיְתָה. מַה מַּפְקָה מִבֵּינֵיהוֹן? הֵקֵל מִמַּה שֶׁהָיָה, וְאַחַר כָּךְ הִכְבִּיד וּמֵת - חַיָּב. רַבִּי נְחֶמְיָה פּוֹטֵר, שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר. מַאן דְּאָמַר חִדּוּשׁ מִקְרָא הוּא שֶׁיִּתֵּן, נָתַן - נָתַן. לֹא נָתַן, מַהוּ שֶׁיִּתֵּן? מַאן דְּאָמַר אֹמֶד שֶׁל טָעוּת הָיָה, לֹא נָתַן - אֵין אוֹמְרִים לוֹ שֶׁיִּתֵּן. נָתַן, מַהוּ שֶׁיִּטֹּל? מַתְנִיתָא מְסַיְּעָא לְדֵין וּמַתְנִיתָא מְסַיְּעָא לְדֵין. מַתְנִיתָא מְסַיְּעָא לְרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה: אֲמָדוּהוּ לְחַיִּים וּמֵת, מֵאֵימָתַי מוֹנִין לוֹ? מִשֶּׁיַּכְבִּיד. הֲדָא אָמְרָה, אֹמֶד שֶׁל טָעוּת הָיְתָה. וְאֵין תֵּימַר חִדּוּשׁ מִקְרָא הוּא שֶׁיִּתֵּן, יִתֵּן מִשָּׁעָה הָרִאשׁוֹנָה. מַתְנִיתָא מְסַיְּעָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה וְחַיָּה, מֵאֵימָתַי מוֹנִין לוֹ? מִשֶּׁיַּכְבִּיד. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לֵית כְּאן 'מִשֶּׁיַּכְבִּיד', אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁיִּקֵּל. הֲדָא אָמְרָה, חִדּוּשׁ מִקְרָא הוּא שֶׁיִּתֵּן. וְאֵין תֵּימַר אֹמֶד שֶׁל טָעוּת הָיְתָה, אֵינוֹ נוֹתֵן שֶׁמָּא שֶׁיָּמוּת.

הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וְצָבַת, אָמַר אָסָיָא: 'אֵין מְקַטָּעָא יְדֵיהּ חֵיֵי הוּא', מַהוּ שֶׁיִּתֵּן דְּמֵי הַיָּד? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא (דְּבָרִים כה, יא): "כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים", "וְכִי יְרִיבֻן אֲנָשִׁים" (שְׁמוֹת כא, יח), הֵיא מְרִיבָה הִיא מַצּוּת, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "כִּי יִנָּצוּ" "כִּי יְרִיבֻן"? "כִּי יְרִיבֻן" "כִּי יִנָּצוּ"! אֶלָּא לִתֵּן הַמִּתְכַּוֵּן עַל שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן עַל הַמִּתְכַּוֵּן. נִיחָא אֶת הַמִּתְכַּוֵּן עַל שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן. וְאֶת שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן עַל הַמִּתְכַּוֵּן? אִם שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן הוּא מִתְחַיֵּב, לֹא כָל שֶׁכֵּן עַל הַמִּתְכַּוֵּן?!

[מז:]

אֶלָּא כֵּינִי: הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וְצָבַת, אָמַר אָסָיָא ׳אֵין מְקַטָּעָה יְדֵיהּ חֲיֵי הוּא׳, מַהוּ שֶׁיִּתֵּן דְּמֵי הַיָּד? כְּמָה דְּאַתְּ מַר תַּמָּן חִדּוּשׁ מִקְרָא הוּא שֶׁיִּתֵּן דְּמֵי וְלָדוֹת, וְכָא חִדּוּשׁ מִקְרָא הוּא שֶׁיִּתֵּן דְּמֵי הַיָּד. רַבִּי יִצְחָק שְׁאַל: אֲמָדוּהוּ לְחַיִּים וּמֵת, וְדֶרֶךְ הַחַיִּים לָמוּת? מִכֵּיוָן דִּכְתִיב ״רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֵּא יְרַפֵּא״, חַיָּב לִתֵּן לוֹ שֶׁבֶת וְרִפּוּי. רַבִּי יִצְחָק שְׁאַל: אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה וְחָיָה, וְאֵין דֶּרֶךְ הַמֻּתִּים לְהַחֲיוֹת? מִכֵּיוָן דִּכְתִיב ״רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֵּא יְרַפֵּא״ חַיָּב לִתֵּן לוֹ שֶׁבֶת וְרִפּוּי.

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם, לְנָכְרִי וְהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל, לִנְפָלִים וְהָרַג אֶת בֶּן קַיָּמָא – פָּטוּר. נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ בְּמָתְנָיו וְלֹא הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית בְּמָתְנָיו, וְהָלְכָה לוֹ עַל לִבּוֹ וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל לִבּוֹ, וּמֵת – פָּטוּר. נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ עַל לִבּוֹ וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל לִבּוֹ, וְהָלְכָה לָהּ עַל מָתְנָיו וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו, וּמֵת – פָּטוּר. נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹת אֶת הַגָּדוֹל וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית אֶת הַגָּדוֹל, וְהָלְכָה לָהּ עַל הַקָּטָן וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית אֶת הַקָּטָן, וּמֵת; נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹת אֶת הַקָּטָן וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית אֶת הַקָּטָן, וְהָלְכָה לָהּ עַל הַגָּדוֹל וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית אֶת הַגָּדוֹל, וּמֵת – פָּטוּר.

נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ עַל מָתְנָיו, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו וְהָלְכָה לָהּ עַל לִבּוֹ, וּמֵת; נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹת אֶת הַגָּדוֹל וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית אֶת הַגָּדוֹל, וְהָלְכָה לָהּ עַל הַקָּטָן, וּמֵת – חַיָּב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה – פָּטוּר.

גְּמָרָא: חִזְקִיָּה שְׁאַל: זָרַק אֶת הָאֶבֶן וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, הֵמִית אֶת זֶה וְשִׁבֵּר אֶת כֵּלָיו שֶׁל זֶה, בָּזֶה חִדֵּשׁ הַכָּתוּב וּבָזֶה לֹא חִדֵּשׁ? חִזְקִיָּה שְׁאַל: זָרַק אֶת הָאֶבֶן וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, הֵמִית אֶת זֶה וְשִׁבֵּר אֶת כֵּלָיו שֶׁל זֶה, בָּזֶה חִדֵּשׁ הַכָּתוּב וּבָזֶה לֹא חִדֵּשׁ?

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִלֵּין דְּבֵית רַבִּי תָּנֵין: אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה – פָּטוּר. וְאָתְיָא דְּבֵי רַבִּי כְּרַבִּי נָתָן, דְּתָנֵי בְּשֵׁם רַבִּי נָתָן: הָיָה עוֹמֵד בְּצַד סִיעָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם, אָמַר: ׳לְאֶחָד מִכֶּם אֲנִי מִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג׳, אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה – פָּטוּר.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: רוֹצֵחַ שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים, כֻּלָּן פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכִיפָּה. וְכָל חַיָּבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ זֶה בָּזֶה, יְדוֹנוּ בַּקָּלָה. הַנִּסְקָלִין בִּנְשָׂרְפִין, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: יְדוֹנוּ בִּסְקִילָה, שֶׁהַשְּׂרֵפָה חֲמוּרָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יְדוֹנוּ בִּשְׂרֵפָה, שֶׁהַסְּקִילָה חֲמוּרָה. אָמַר לָהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִלּוּ לֹא הָיְתָה שְׂרֵפָה חֲמוּרָה, לֹא נִתְּנָה לְבַת כֹּהֵן שֶׁזִּינְּתָה. אָמְרוּ לוֹ: אִלּוּ לֹא הָיְתָה סְקִילָה חֲמוּרָה, לֹא נִתְּנָה לִמְגַדֵּף וּלְעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה. הַנֶּהֱרָגִים בְּנֶחְנָקִין, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בְּסַיִף.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת מְעִילָה פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַנֶּהֱנֶה וְהַפּוֹגֵם בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַקֹּדֶשׁ - מוֹעֵל, נֶהֱנָה וְלֹא פָגַם, פָּגַם וְלֹא נֶהֱנָה - הֲרֵי זֶה לֹא מָעַל, עַד שֶׁיֶּהֱנֶה וְיִתְכַּוֵּן לֵהָנוֹת, עַד שֶׁתְּהֵא הֲנָאָתוֹ וּפְגִימָתוֹ כְּאֶחָד, בְּדָבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִיפָּגֵם, וּבְשָׁעָה שֶׁנֶּהֱנָה פָּגַם וּבְשָׁלִיחַ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: אִם נֶהֱנָה - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָגַם - מָעַל. מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָה לַחֲכָמִים, בְּדְבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם פְּגַם, כְּגוֹן הַשִּׁירִים וְנָזְמִים קַטְלָאוֹת וְטַבָּעוֹת, שֶׁאִם נֶהֱנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָגַם - מָעַל. מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי עֲקִיבָה, בְּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פְּגַם, שֶׁאִם נֶהֱנָה וְלֹא פָגַם - שֶׁלֹּא מָעַל. נָטַל קַרְדֹּם שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וּבָקַע בּוֹ, אִם נֶהֱנָה וּפָגַם בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה - מָעַל. אִם לָאו - לֹא מָעַל. בָּא חֲבֵרוֹ וּבָקַע בּוֹ - כֻּלָּן מָעֲלוּ. נְטָלוֹ הָרִאשׁוֹן וּנְתָנוֹ לַשֵּׁנִי - הָרִאשׁוֹן מָעַל וְהַשֵּׁנִי לֹא מָעַל. נָטַל חֲמוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְרָכַב עָלָיו, אִם נֶהֱנָה וּפָגַם בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה - מָעַל, וְאִם לָאו - לֹא מָעַל. בָּא חֲבֵרוֹ וְרָכַב - כֻּלָּן מָעֲלוּ. נְטָלוֹ הָרִאשׁוֹן וּנְתָנוֹ לַשֵּׁנִי - הָרִאשׁוֹן מָעַל וְהַשֵּׁנִי לֹא מָעַל. נָטַל אֶבֶן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וּבָנָאָהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, קוֹרָה וְקֵירָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - הֲרֵי זֶה לֹא מָעַל עַד שֶׁיְּדוּר תַּחְתֶּיהָ בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה. נָטַל פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְאָמַר: הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ - לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיּוֹצִיאֶנָּה לְחֻלִּין. נְתָנוֹ לַסַּפָּר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא סִפֵּר - מָעַל. וּבְעוֹלָה, נְתָנוֹ לַחֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ - כֻּלָּן מָעֲלוּ.

ב. אֵין הַמּוֹעֵל אַחַר הַמּוֹעֵל בְּמֻקְדָּשִׁין אֶלָּא בְּהֵמָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בְּהֵמָה וּכְלֵי שָׁרֵת. הַנֶּהֱנֶה מֵחַטָּאת כְּשֶׁהִיא חַיָּה - לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגֹּם כְּשֶׁהִיא מֵתָה, כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה מָעַל, שֶׁאֵין פְּגַם לַמִּיתָה. נֶהֱנָה וְלֹא פָגַם, פָּגַם וְלֹא נֶהֱנָה - הֲרֵי זֶה לֹא מָעַל עַד שֶׁיֶּהֱנֶה וְיִפְגֹּם, וְיִתְכַּוֵּן לֵהָנוֹת עַד שֶׁתְּהֵא הֲנָאָתוֹ וּפְגִימָתוֹ כְּאֶחָד, וּבְתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע וּבְשָׁלִיחַ בִּשְׁעַת שְׁלִיחוּתוֹ. הִקְדִּישׁ בָּשָׂר לָאוֹרְחִין, וְאָמַר לוֹ: ׳תֵּן לָהֶן חֲתִיכָה חֲתִיכָה׳, וְהוּא אוֹמֵר: ׳טְלוֹ שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם׳, וְהֵן נָטְלוּ שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ - כֻּלָּן מָעֲלוּ, וּבָעוֹלָה - לֹא מָעֲלוּ אֶלָּא אוֹכְלִין בִּלְבַד.

ג. ׳פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ יֵשׁ לִי בַּחֲלוֹן׳, וְהָלַךְ הַבֵּן וְהוֹצִיאָהּ - הַבֵּן מָעַל וְהָאָב לֹא מָעַל. אִם אָמַר לוֹ אָבִיו: ׳צֵא וְטוֹל׳ - הָאָב מָעַל וְהַבֵּן לֹא מָעַל. נָתַן לוֹ פְּרוּטָה, וְאָמַר לוֹ: ׳צֵא וְקַח לִי מֶקַח מִן הַשּׁוּק׳, וְנִזְכַּר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהוּא שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְלֹא נִזְכַּר הַשָּׁלִיחַ - שָׁלִיחַ מָעַל, נִזְכְּרוּ שְׁנֵיהֶן - שְׁנֵיהֶן לֹא מָעֲלוּ, וְחָנָנְיָה מָעַל, כְּשֶׁיּוֹצֵא נִזְכְּרוּ שְׁלָשְׁתָּן - לֹא מָעַל וְהַמֶּקַח תָּפוּס לַהֶקְדֵּשׁ, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יוֹצִיא אֶת חֲבֵרוֹ יְדֵי מְעִילָה, נוֹטֵל פְּרוּטָה אוֹ כְּלִי, אוֹמֵר: ׳פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא - מִתְחַלֶּלֶת עַל סֶלַע זוֹ, וְעַל קְתוֹן זֶה, וְעַל טַלִּית זוֹ׳; שֶׁהֶקְדֵּשׁ חָל עַל הַכֹּל. אֵין חָל, לֹא עַל הָעֲבָדִים, וְלֹא עַל שְׁטָרוֹת, וְלֹא עַל קַרְקָעוֹת.

ד. נָתַן לוֹ פְּרוּטָה, וְאָמַר: ׳הָבֵא לִי בְּחֻצְיָהּ נֵרוֹת וּבְחֻצְיָהּ פְּתִילוֹת׳, וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בְּכֻלָּהּ נֵרוֹת, בְּכֻלָּהּ פְּתִילוֹת - שְׁנֵיהֶם לֹא מָעֲלוּ. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ, וְשָׁלִיחַ שֶׁלֹּא שָׁנָה שְׁלִיחוּתוֹ - בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה. אֲבָל נָתַן לוֹ מָעָה כֶּסֶף, וְאָמַר לוֹ: הָבֵא לִי בְּכֻלָּהּ נֵרוֹת, בְּכֻלָּהּ פְּתִילוֹת, וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בְּחֻצְיָהּ נֵרוֹת וּבְחֻצְיָהּ פְּתִילוֹת - שְׁנֵיהֶם מָעֲלוּ, בַּעַל הַבַּיִת שֶׁנַּעֲשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה. וְשָׁלִיחַ שֶׁשָּׁנָה שְׁלִיחוּתוֹ בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה. אֲבָל אָמַר לוֹ: ׳הָבֵא לִי מִיּוֹסֵף׳ וְהֵבִיא לוֹ מִשִּׁמְעוֹן, ׳מִשִּׁיחִין׳ וְהֵבִיא מִצִּפּוֹרִי - הַשָּׁלִיחַ מָעַל. נָתַן לוֹ שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת, וְאָמַר לוֹ: ׳הָבֵא לִי אֶתְרוֹג׳, וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בִּפְרוּטָה אֶתְרוֹג, וּבִפְרוּטָה שְׁנִיָּה רִמּוֹן - שְׁנֵיהֶן מָעֲלוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּעַל הַבַּיִת לֹא מָעַל, שֶׁאוֹמֵר: ׳אֶתְרוֹג גָּדוֹל הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ וְהֵבֵאתָ לִי קָטָן רַע׳. נָתַן לוֹ דִּינָר זָהָב, וְאָמַר לוֹ: ׳הָבֵא לִי חָלוּק׳, וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בִּשְׁלִישׁ חָלוּק, וּבִשְׁלִישׁ טַלִּית - שְׁנֵיהֶן מָעֲלוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּעַל הַבַּיִת לֹא מָעַל, שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ - ׳לֶחָלוּק גָּדוֹל הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ וְהֵבֵאתָ לִי קָטָן רַע׳. וּמוֹדֶה

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

רַבִּי יְהוּדָה בְּקִטְנִית, שֶׁשְּׁנֵיהֶן מָעֲלוּ, שֶׁקִּטְנִית שֶׁל סֶלַע כְּקִטְנִית שֶׁל פְּרוּטָה.

ה. הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל שֻׁלְחָנִי: אִם צָרוּרִין - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לְפִיכָךְ אִם הוֹצִיא - לֹא מָעַל. אִם מֻתָּרִין - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לְפִיכָךְ אִם הוֹצִיא - מָעַל. אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ אִם הוֹצִיא - לֹא מָעַל. חֲנָנִי כְּבַעַל הַבַּיִת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּשֻׁלְחָנִי.

מַסֶּכֶת מְעִילָה פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַכִּיס, אוֹ שֶׁאוֹמֵר: 'פְּרוּטָה מִן הַכִּיס זֶה הֶקְדֵּשׁ', כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיא אֶת הָרִאשׁוֹנָה - מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא אָשָׁם וַדַּאי. דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה כָּרֵת, וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת, לְהֵיכָן מְעִילָה זוֹ נוֹפֶלֶת? הַנֶּהֱנֶה מֵחַטָּאת וּמֵאָשָׁם - הֲרֵי זֶה מוֹסִיף, מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם אַחֵר. כְּבָר קָרְבָה חַטָּאתוֹ - יֵלֵךְ לְיַם הַמֶּלַח. כְּבָר קָרַב אֲשָׁמוֹ - יִפּוֹל לִנְדָבָה. מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, מִקָּדְשִׁים קַלִּים לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים, מִן הָעוֹלָה וּמִן הָאֵמוּרִין, מִן קֹמֶץ וּלְבוֹנָה וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, וּמִנְחַת נְסָכִים - יִפְּלוּ לַלִּשְׁכָּה. מִקָּרְבְּנוֹת צִבּוּר - יִפְּלוּ לִנְדָבָה. מֵהֶקְדֵּשׁ מִזְבֵּחַ - יִפְּלוּ לְהֶקְדֵּשׁ הַמִּזְבֵּחַ. מֵהֶקְדֵּשׁ בֶּדֶק הַבַּיִת - יִפְּלוּ לְהֶקְדֵּשׁ בֶּדֶק הַבַּיִת.

הֲדָרָךְ עֵלָן וְהַדָּרָן עֲלָךְ סֵדֶר קָדָשִׁים בְּסִיַּיעְתָּא דִּשְׁמַיָּא

מַסֶּכֶת כֵּלִים קַמָּא פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. חֹמֶר בַּשֶּׁרֶץ שֶׁאֵין בִּשְׁכְבַת זֶרַע וּבִשְׁכְבַת זֶרַע שֶׁאֵין בַּשֶּׁרֶץ. חֹמֶר בַּשֶּׁרֶץ: שֶׁהַשֶּׁרֶץ אֵין חֻלּוּקָה טֻמְאָתוֹ, וּשְׁכְבַת זֶרַע חֻלֶּקֶת טֻמְאָתָהּ. חֹמֶר בִּשְׁכְבַת זֶרַע, שֶׁשִּׁכְבַת זֶרַע מְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא, וְהַשֶּׁרֶץ אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא בִּכְעֲדָשָׁה.

ב. חֹמֶר בַּנִּבְלָה שֶׁאֵין בְּמֵי חַטָּאת וּבְמֵי חַטָּאת שֶׁאֵין בַּנִּבְלָה. חֹמֶר בְּמֵי חַטָּאת:

הַשָּׁלֵם

שֶׁמְּעוּט מֵי חַטָּאת - טָמֵא, וּמְעוּט נִבְלָה - טָהוֹר. חֹמֶר בַּנִּבְלָה שֶׁבִּימֵי חַטָּאת שֶׁלָּהֶן טְהוֹרִין מִטֻּמְאָתָן, וּמְטַהֲרִין אֶת הַטְּמֵאִים, וְאֵין מְטַמְּאִין בְּצָרוּפָן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּנִּבְלָה. מֵי חַטָּאת שֶׁיָּבְשׁוּ - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. נִבְלָה שֶׁיָּבְשָׁה, אִם יְכוֹלָה לִשְׁרוֹת וְלַחֲזוֹר לִכְמוֹת שֶׁהָיְתָה - הֲרֵי זֶה טְמֵאָה.

ג. חֹמֶר בְּטֻמְאַת מֵת שֶׁאֵין בְּבוֹעֵל נִדָּה וּבְבוֹעֵל נִדָּה שֶׁאֵין בְּטֻמְאַת מֵת. חֹמֶר בְּטֻמְאַת מֵת: שֶׁטֻּמְאַת מֵת טָעוּן הַזָּאָה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבוֹעֵל נִדָּה. חֹמֶר בְּבוֹעֵל נִדָּה: שֶׁבּוֹעֵל נִדָּה מְטַמֵּא כַּר הַתַּחְתּוֹן כָּעֶלְיוֹן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּטֻמְאַת מֵת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זוֹבוֹ שֶׁל זָב, וְרָקוֹ, וּשְׁכְבַת זַרְעוֹ, וּמֵימֵי רַגְלָיו, וְדַם הַנִּדָּה וּרְבִיעִית דַּם מִן הַמֵּת, לָמָּה אָמְרוּ רְבִיעִית? לְפִי שֶׁכָּל עִבָּר תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ יֵשׁ בּוֹ רְבִיעִית דָּם, כֵּיוֹצֵא בְּמֶרְכָּב לְטַמֵּא שְׁנַיִם וְלִפְסֹל אֶחָד. חֹמֶר בָּהֶן שֶׁאֵין בַּמֶּרְכָּב וּבְמֶרְכָּב שֶׁאֵין בָּהֶן. חֹמֶר בָּהֶן - שֶׁשָּׁוֶה מַגָּעָן לְמַשָּׂאָן לְטַמֵּא אָדָם וּלְטַמֵּא בְּגָדִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּמֶּרְכָּב. חֹמֶר בַּמֶּרְכָּב, שֶׁהַמֶּרְכָּב מְטַמֵּא תַּחַת אֶבֶן מְסָמָא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּהֶן.

ד. חֹמֶר בִּכְזַיִת מִן הַמֵּת מִן הַמֵּת, שֶׁכְּזַיִת מִן הַמֵּת - פְּתָחוֹ בְּטָפַח, וְהַמֵּת עַצְמוֹ פְּתָחוֹ בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים. וְכַמָּה הִיא כְּדֵי לַעֲלוֹת אַרְכָּה? רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ יְחוּר שֶׁל תְּאֵנָה שֶׁנִּפְשַׁח וּמְעֹרֶה בְּקִלְפָּה קְטַנָּה, אִם יָכוֹל לִחְיוֹת הֵימֶנָּה - טָמֵא.

ה. בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שָׁוָה סוּרְיָא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁלֹשָׁה לְחוּצָה לָאָרֶץ: עֲפָרָהּ מְטַמֵּא כְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְהַמֵּבִיא גֵּט מִסּוּרְיָא כְּמֵבִיא מֵחוּצָה לָאָרֶץ, וְהַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְסוּרְיָא כְּמוֹכֵר לְחוּצָה לָאָרֶץ. שְׁלֹשָׁה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: שֶׁהַקּוֹנָה שָׂדֶה בְּסוּרְיָא כְּקוֹנָה בְּפַרְוָר שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וְחַיֶּבֶת בְּמַעְשְׂרוֹת וּבְשִׁבִיעִית, וְהָרוֹצֶה לִכָּנֵס לָהּ בְּטָהֳרָה - נִכְנָס.

ו. נִכְנָסִין לְבֵין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ שֶׁלֹּא רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים

תּוֹסֶפְתָּא

אוֹמְרִים: אֵין נִכְנָסִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הַצְּנוּעַ לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֲנִי נִכְנַסְתִּי לְבֵין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ שֶׁלֹּא רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. אָמַר לוֹ: מִי חָבִיב? אַתָּה אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל?! הָיָה שׁוֹתֵק. אָמַר לוֹ: בּוֹשׁ אַתָּה לוֹמַר, שֶׁכַּלְבּוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל חָבִיב הֵימֶךָּ! אָמַר לוֹ: רַבִּי! אָמַרְתָּ. אָמַר לוֹ: הָעֲבוֹדָה! אֲפִלּוּ כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס, פּוֹצְעִין אֶת מוֹחוֹ בְּגִזִירִין אֶלָּא שֶׁלֹּא מְצָאֲךָ, מַה תַּעֲשֶׂה שֶׁלֹּא מְצָאֲךָ בַּעַל הַפּוּל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁהַכֹּל פּוֹרְשִׁין מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ בְּשָׁעַת הַקְּטָרָה, כָּךְ פּוֹרְשִׁין בְּשָׁעַת מַתַּן דָּמִים. פַּר כֹּהֵן מָשִׁיחַ, פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר, וּשְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מַה מַּעֲלָה יֵשׁ בֵּין הַהֵיכָל לְבֵין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ? אֶלָּא שֶׁבַּהֵיכָל פּוֹרְשִׁין בֵּין בְּשָׁעַת הַקְּטָרָה בֵּין שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַקְּטָרָה. וּבֵין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ - אֵין פּוֹרְשִׁין אֶלָּא בְּשָׁעַת הַקְּטָרָה. בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ - נִכְנָסִין לַעֲבוֹדָה וְשֶׁלֹּא לַעֲבוֹדָה. וְלַהֵיכָל - אֵין נִכְנָסִין אֶלָּא לַעֲבוֹדָה בִּלְבַד.

ז. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: עֲלִיַּת בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים חֲמוּרָה מִבֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, שֶׁבְּבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס לְשָׁם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה לַעֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְאִם נִכְנַס חָמֵשׁ - חַיָּב מִיתָה. וְלַעֲלִיַּת בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים אֵין נִכְנָסִין לָהּ אֶלָּא פַּעַם אַחַת בַּשָּׁבוּעַ, וְאָמְרֵי לָהּ: פַּעֲמַיִם בַּשָּׁבוּעַ, וְאָמְרֵי לָהּ: פַּעַם אַחַת בַּיּוֹבֵל, לְיַדַּע מַה הִיא צְרִיכָה. אָמְרוּ לוֹ: אֵין זוֹ מַעֲלָה. מְצָרְעִים שֶׁנִּכְנְסוּ לִפְנִים מִן הַחוֹמָה - לוֹקִין אֶת הָאַרְבָּעִים. זָבִין וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת שֶׁנִּכְנְסוּ לְהַר הַבַּיִת - לוֹקִין אַרְבָּעִים. מְצוֹרָע שֶׁנִּכְנַס לְהַר הַבַּיִת - לוֹקֶה שְׁמוֹנִים. טְמֵא מֵת נִכְנַס לְהַר הַבַּיִת, וְלֹא טְמֵא מֵת אָמְרוּ, אֶלָּא אֲפִלּוּ מֵת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יג, יט): "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ"; עִמּוֹ - בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַחַיִל וְעֶזְרַת נָשִׁים, טְמֵאֵי מֵת שֶׁנִּכְנְסוּ לְשָׁם - פְּטוּרִין.

הַשָּׁלֵם

ח. כָּל הָעֲזָרָה כְּשֵׁרָה לַאֲכִילַת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְלִשְׁחִיטַת קָדָשִׁים קַלִּים, וְהַשּׁוֹחֵט בְּתוֹכָהּ חָלִין - אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, וְהִיא הָיְתָה חֲצַר הַמִּשְׁכָּן לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים שֶׁהָיוּ בַּמִּדְבָּר. כָּל הַטְּמֵאִים שֶׁנִּכְנְסוּ מִשַּׁעַר נִקָּנוֹר וְלִפְנִים, אֲפִילוּ הֵן מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין עַל זְדוֹנָן כָּרֵת, וְעַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר טְבוּל יוֹם, וּשְׁאָר כָּל הַטְּמֵאִין וּטְהוֹרִין שֶׁנִּכְנְסוּ לִפְנִים מִמְּחִיצָתָן לַהֵיכָל - כֻּלָּן בְּאַרְבָּעִים. מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַפָּרֹכֶת בְּמִיתָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת בְּמִיתָה, וְכָל הַהֵיכָל כֻּלּוֹ וּמִבֵּית לַפָּרֹכֶת בְּאַרְבָּעִים.

ט. הַכֹּל נִכְנָסִים לִבְנוֹת וּלְתַקֵּן וּלְהוֹצִיא אֶת הַטְּמֵאָה, מִצְוָה בְּכֹהֲנִים, אֵין כֹּהֲנִים - נִכְנָסִין לְוִיִּם. אֵין לְוִיִּם - נִכְנָסִים יִשְׂרְאֵלִים. מִצְוָה בְּטְהוֹרִים. אֵין טְהוֹרִין - נִכְנָסִין טְמֵאִין. מִצְוָה בִּתְמִימִין. אֵין תְּמִימִין - נִכְנָסִין בַּעֲלֵי מוּמִין. מִצְוָה שֶׁיִּכָּנְסוּ בְּחֻבּוֹת. אֵין שָׁם חֻבּוֹת - נִכְנָסִין דֶּרֶךְ פְּתָחִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב כט, טז): "וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים לִפְנִימָה בֵּית ה' לְטַהֵר וַיּוֹצִיאוּ אֶת כָּל הַטֻּמְאָה" וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְחִילוֹת שֶׁתַּחַת הֵיכָל - חוֹל, וּבְגַגּוֹ שֶׁל הֵיכָל - קֹדֶשׁ, אֵין אוֹכְלִין שָׁם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְאֵין שׁוֹחֲטִין שָׁם קָדָשִׁים קַלִּים, וְהַטְּמֵאִין שֶׁנִּכְנְסוּ לְשָׁם - פְּטוּרִין.

י. וּכְשֵׁם שֶׁהָיוּ בַּמִּדְבָּר שָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת: מַחֲנֵה שְׁכִינָה מַחֲנֵה לְוִיָּה מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, כָּךְ הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם מִפֶּתַח יְרוּשָׁלַיִם: וְעַד פֶּתַח הַר הַבַּיִת - מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. מִפֶּתַח הַר הַבַּיִת וְעַד שַׁעֲרֵי נִקָּנוֹר - מַחֲנֵה לְוִיָּה. מִשַּׁעֲרֵי נִקָּנוֹר וְלִפְנִים - מַחֲנֵה שְׁכִינָה. וְהֵן הֵן קְלָעִים שֶׁבַּמִּדְבָּר, בְּשָׁעַת מַסָּעוֹת אֵין בָּהֶם מְשׁוּם קְדֻשָּׁה, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מְשׁוּם טֻמְאָה.

יא. רַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עֲיָרוֹת מֻקָּפוֹת חוֹמָה מְקֻדָּשׁוֹת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְּשַׁלְּחִין מִתּוֹכָן אֶת הַמְצוֹרָעִין וְהַבַּיִת צָמוּת בְּתוֹכָן לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּמְסַבְּבִין בְּתוֹכָן הַמֵּת עַד שֶׁיִּרָצוּ, יָצָא - אֵין

תּוֹסֶפְתָּא

מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב, כו, כג): "וַיִּשְׁכָּב עֻזִּיָּהוּ עִם אֲבוֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עִם אֲבוֹתָיו בִּשְׂדֵה הַקְּבוּרָה אֲשֶׁר לַמְּלָכִים כִּי אָמְרוּ מְצוֹרָע הוּא, וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו". רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאֵין זָבִים וְנִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת נִכְנָסוֹת לְהַר הַבַּיִת - כָּךְ מִשְׁכָּבָן וּמוֹשָׁבָן כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.

מַסֶּכֶת כֵּלִים קַמָּא פֶּרֶק שֵׁנִי

א. כְּלֵי נֶתֶר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְטַמְּאִין מִתּוֹכָן וּמֵאֲוִירָן כִּכְלֵי חֶרֶשׂ, וּמֵאֲחוֹרֵיהֶן כִּכְלֵי שֶׁטַח. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִין: כְּלֵי נֶתֶר הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי חֶרֶשׂ לְכָל דָּבָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּלָשׁוֹן אַחֶרֶת. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְטַמְּאִין בִּכְלֵי חֶרֶשׂ וּבִכְלֵי שֶׁטַח. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי חֶרֶשׂ לְכָל דָּבָר. הַדַּקִּין שֶׁבִּכְלֵי חֶרֶשׂ - יוֹשְׁבִין שֶׁלֹּא מְסָמְכִין, שְׁעוּרָן בִּכְדֵי סִיכַת קָטָן עַד לוֹג, לוֹג כְּלָמַטָּה הֵימֶנּוּ. מִלּוֹג וְעַד סְאָה בָּרְבִיעִית סְאָה כְּלָמַטָּה הֵימֶנּוּ מִסְאָה, וְעַד סָאתַיִם כַּחֲצִי לוֹג סָאתַיִם כְּלָמַטָּה הֵימֶנּוּ. מִסָּאתַיִם וְעַד שָׁלֹשׁ, וְעַד חָמֵשׁ סְאִין בְּלוֹג, וְחָמֵשׁ וּלְמַעְלָה כְּלָמַטָּה הֵימֶנּוּ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: מִלַּחְמִיּוֹת וְעַד חֲצָבִים גְּדוֹלִים בְּלוֹג. מִכָּאן וָאֵילָךְ בְּלוֹג. נִשְׁתַּקְּעוּ דְּבָרִים וְלֹא נֶאֶמְרוּ. רַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמְרוּ: חֲצָבִים גְּדוֹלִים. שְׁנֵי לוּגִין. הַפַּכִּין הַגְּלִילִין וְהַחֲבִיּוֹנוֹת שֶׁבִּיהוּדָה - יֵשׁ לָהֶן קַרְקָרוֹת וְאֵין לָהֶן דְּפָנוֹת. הַסִּילוֹנוֹת וְהַקַּרְמִיּוֹן שֶׁעָשָׂה בָּהֶן בֵּית קִבּוּל מַיִם, אוֹ צְרוֹרוֹת טְמֵאִין אוֹ לוּלְגִין פְּרוּסָה טְהוֹרָה מִגַּפָּפֶת - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה. הַכִּסֵּא וְהַסַּפְסָל וְכָל מִדְרָס כְּלֵי חֶרֶס - טְהוֹרִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: טְמֵאִים. לָגִין פְּרוּצָה - טְהוֹרָה. מִגַּפָּפֶת - טְמֵאָה. מַשְׁפֵּךְ שֶׁל מַתֶּכֶת, בֵּין שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים וּבֵין שֶׁל רוֹכְלִין וּמִגּוּפַת הַיּוֹצְרִין, אֶת שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ בָּהּ - טְהוֹרָה, וְשֶׁהוּא גּוֹמֵר בָּהּ - טְמֵאָה. וְרַבִּי נְחֶמְיָה אָמַר: חִלּוּף הַדְּבָרִים. וְשֶׁל עֵץ וְשֶׁל עֶצֶם וְשֶׁל זְכוּכִית שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - טְהוֹר, וְשֶׁל רוֹכְלִין - טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּשֶׁל מִדָּה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. וְרַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַטֶּה עַל צִדּוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ לַלּוֹקֵחַ. כְּסוּי כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן וְכִסּוּי חָבִיּוֹת וּנְיָרוֹת שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עֲרַאי וּמַשְׁלִיכָן - טְהוֹרִין. וְאִם הִתְקִינוּ לְתַשְׁמִישׁ - טְמֵאִין. כְּסוּי אִלְפָּס, בִּזְמַן שֶׁנָּקוּב וְיֵשׁ לוֹ חִדּוּד - טָהוֹר, וְאֵין לוֹ חִדּוּד - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁמְּסַנֶּנֶת לְתוֹכוֹ אֶת הַיָּרָק. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁהוֹפְכָהּ עָלָיו אֶת הָרוֹקְמָה. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמְּשַׁמֵּשׁ כְּפוּי בִּכְלֵי חֶרֶס - טָהוֹר.

ב. גִּסְטָרָא שֶׁנִּסְדְּקָה בַּכִּבְשָׁן, כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין אוֹתָהּ? אִם הָיוּ שְׁבָרֶיהָ שָׁוִין וְתוֹכָהּ מַאֲדִים, בְּיָדוּעַ שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלַּאכְתָּהּ נִסְדְּקָה. בֵּית תַּבְלִין שֶׁל עֵץ הָעָשׂוּי מְגוּרוֹת מְגוּרוֹת, וְאֵין לוֹ לְזִבְז נִטְמָא אֶחָד מֵהֶן בְּמַשְׁקֶה - הוּא טָמֵא וַחֲבֵרוֹ טָהוֹר. וּבַשֶּׁרֶץ - כֻּלּוֹ טָמֵא. הָרָחָב שֶׁלּוֹ - רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: חוֹלְקִין אֶת עָבְיוֹ. הַמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַטָּמֵא - טָמֵא. וְהַמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַטָּהוֹר - טָהוֹר. גִּסְטָרָא - שֶׁעוּרָהּ כְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה. נָפְלוּ מַשְׁקִין - נִדּוֹן כַּאֲחוֹרַיִם. קָבְעוֹ בְּמַסְמֵר - חִבּוּר לַטֻּמְאָה וּלְהַזָּאָה. תְּקָעוֹ - חִבּוּר לַטֻּמְאָה וְאֵין חִבּוּר לְהַזָּאָה. נוֹטֵל וְנוֹתֵן - אֵין חִבּוּר לֹא לַטֻּמְאָה וְלֹא לְהַזָּאָה.

ג. מַסְרֵק שֶׁל צַרְצוּר, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מְטַמֵּא בָּאֲוִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְטַמֵּא בָּאֲוִיר. הֶעָשׂוּי לְכָךְ וּלְכָךְ, כְּגוֹן הַכַּבְכָּב, וְהָאִלְפָּס, וְהַקְּדָרָה - מַטִּילִין אוֹתוֹ לְחֹמֶר, לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא טֻמְאָה לַאֲחֵרִים כְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה, אֲבָל הוּא עַצְמוֹ - אֵין טָהוֹר אֶלָּא בְּמוֹצִיא זֵיתִים בִּלְבַד. נִבְלֵי יַיִן - שְׁעוּרָן בְּמַשְׁקִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בְּזֵרְעוֹנִין. נִבְלֵי שֶׁמֶן - שְׁעוּרָן בְּמַשְׁקִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בְּזֵרְעוֹנִין. גִּסְטָרָא שְׁעוּרָהּ בְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה. הַפִּתְיְקָה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הַפַּכִּין הַגְּלִילִין שְׁמוּלִיכִין בָּהֶן שֶׁמֶן לַמֶּרְחָץ. וְהַצַּרְצוּרִין, וְהַשְּׁקוּדִין, עַד שֶׁלֹּא הוּסְקוּ - טְהוֹרִין. וּמִשֶּׁהוּסְקוּ - טְמֵאִין. הוּסְקוּ וְהֵן נְאִין - טְמֵאִין. חֶרֶשׂ שֶׁפֵּרֵשׁ מִן הֶחָבִיּוֹת וּמִן הַקְּדָרָה. אִם מְקַבֵּל כְּשִׁעוּר - טָמֵא. אִם לָאו - טָהוֹר. נִקַּב וַעֲשָׂאוֹ בְּזֶפֶת - טָהוֹר. שֶׁכְּלֵי

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

חֶרֶשׁ שֶׁטָּהַר שָׁעָה אַחַת - אֵין לוֹ טֻמְאָה לְעוֹלָם.

מַסֶּכֶת כֵּלִים קַמָּא פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. הֵבִיא שִׁבְרֵי כְלֵי חֶרֶס וְדִבְקָן זֶה לָזֶה וַעֲשָׂאָן תַּנּוּר, וְעָשָׂה לָהֶן טְפֵלָה בֵּין מִבִּפְנִים וּבֵין מִבַּחוּץ, וְהִסִּיקוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כַּשִּׁעוּר - כֻּלָּן מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר. הַקְּנוֹנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁטְּפָלוּם בְּיַבָּלוֹת וּבָאֲדָמָה - הֲרֵי אֵלּוּ הֵן חִבּוּר. הַטְּבִילָן - הֲרֵי זוֹ חוֹצֶצֶת עָלָיו. חֶרֶשׁ שֶׁטְּפָלוֹ לִהְיוֹת מְבַשֵּׁל - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר. הַיְקָרִין שֶׁטְּפָלָן לִהְיוֹת זוֹפֶת בָּהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ חִבּוּר. מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמֵחַם שֶׁטְּפָלוֹ עַד מָקוֹם שֶׁהָאוּר שׁוֹלֵט בּוֹ - שֶׁהוּא חִבּוּר, וְעַד מָקוֹם שֶׁאֵין הָאוּר שׁוֹלֵט בּוֹ - שֶׁאֵין חִבּוּר. הַטְּבִילָהּ - אֵין חוֹצֵץ עָלָיו. בְּהִדּוּק הַקְּרוּיָה הַבְּרִיאָה - הֲרֵי זֶה חִבּוּר. הַטְּבִילָהּ - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר. הַטְּבִילָהּ - אֵינָהּ חוֹצֶצֶת עָלָיו. כְּשׁוּת שֶׁלְּקָטָן - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר. הַטְּבִילָן, צוֹאָה שֶׁעַל הַכִּסֵּא - אֵינָהּ חוֹצֶצֶת עָלָיו. הָאֵבֶר וְהַבָּשָׂר הַמִּדַּלְדְּלִין בָּאָדָם - הֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן חִבּוּר. טָבַל - אֵין חוֹצְצִין עָלָיו.

ב. הַזֶּפֶת, חִבּוּר בִּכְלֵי מַתָּכוֹת בְּדָבָר הָרָאוּי לָהּ, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ - הֲרֵי זֶה אֵין חִבּוּר. הַטְּבִילוֹ - הֲרֵי זֶה חוֹצֶצֶת. כֵּיצַד? קִתּוֹן הַנִּקָּב וַעֲשָׂאוֹ בְּזֶפֶת - הֲרֵי זוֹ אֵינוֹ חִבּוּר. הַטְּבִילוֹ - הֲרֵי זוֹ חוֹצֶצֶת עָלָיו. אֲבָל חָבִית שֶׁנִּקְּבָה וַעֲשָׂאוֹ בְּבַעַץ, וּבְקַנְטָרִין, וּבְגֶפְרִית, וּבְזֶפֶת, וּבְסִיד, וּבְגִפְּסִית - חִבּוּר, וּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים - אֵינוֹ חִבּוּר. וְרַבִּי עֲקִיבָה מְטַמֵּא בְּשֶׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִינוֹ.

ג. עֶרֶבָה גְּדוֹלָה שֶׁל חֶרֶס, אַף עַל פִּי שֶׁבָּאָה בְּמִדָּה - טְמֵאָה. נִפְחָתָה - בְּמוֹצִיא זֵיתִים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַטָּה עַל צִדָּהּ וְלָשׁ בָּהּ - טְהוֹרָה, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא לְכָךְ נַעֲשִׂית.

ד. הַמֵּבִיא אַרְנִיוֹת, וְתַנּוּרִין, וּסְפָלִים, וּכְלֵי חֶרֶשׁ - מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, עַד שֶׁלֹּא הוֹסִקוּ - טְמֵאִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים,

הַשָּׁלֵם

וּטְהוֹרִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶשׁ. הוֹסִקוּ - טְמֵאִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶשׁ וּטְהוֹרִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים, נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: בִּשְׁעַת שֶׁהֵן טְמֵאִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים - טְהוֹרִים מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶשׁ, וּבִשְׁעַת שֶׁהֵם טְמֵאִים מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶשׁ - טְהוֹרִים מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. הֵבִיא עָפָר מִמָּקוֹם הַטְּמְאָה וְנָבְלוּ בִּמְקוֹם הַטָּהֳרָה, אוֹ מִמָּקוֹם הַטָּהֳרָה וְנָבְלוּ בִּמְקוֹם הַטְּמְאָה - טָמֵא. נָבְלוּ עַל גַּבֵּי הַסֶּלַע, אֲפִלּוּ בִּמְקוֹם הַטָּהֳרָה - טָמֵא. הַלֹּבֶן לְבֵנִים בְּבֵית הַפְּרָס בִּמְקוֹם הַטְּמְאָה - טָמֵא. בִּמְקוֹם הַטָּהֳרָה - טָהוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ לְבֵנָה מִבֵּית הַפְּרָס מִמָּקוֹם הַטְּמְאָה - טָהוֹר. שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא גּוּשׁ כִּבְרִיָּתוֹ. חֻזְקַת חַרְסִין הַנִּמְצָאִין בְּכָל מָקוֹם - טְהוֹרִין, חוּץ מִן הַנִּמְצָאִין בְּבֵית הַיּוֹצֵר, מִפְּנֵי שֶׁרֻבָּן מִן הַגִּסְטְרָאוֹת. חֶרֶשׁ שֶׁפָּרַשׁ מִדָּפְנָהּ שֶׁל חָבִית, וּמִן דָּפְנָהּ שֶׁל קְדֵרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי מֵאִיר, וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כִּדְבָרָיו: כְּדֶרֶךְ קַבָּלָתָהּ - טְמֵאָה. שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ קַבָּלָתָהּ - טְהוֹרָה. נִטְלָה הָאָזֶן וְנִשְׁבַּר הַחִדּוּד; רַבִּי יְהוּדָה מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין, שֶׁכְּלֵי שֶׁטָּהַר שָׁעָה אַחַת - אֵין לוֹ טֻמְאָה לְעוֹלָם.

ה. חָבִית שֶׁנִּפְחֲתָה וּמְקַבֵּל עַל דָּפְנָהּ, אוֹ שֶׁנֶּחְלְקָה כְּמִין שְׁתֵּי עֲרֵבוֹת. רַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין, שֶׁמִּתְחִלָּה לְכָךְ נַעֲשִׂית, לִהְיוֹת מֻטָּה עַל צִדָּהּ וּמוֹצִיא מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לַצְּדָדִין, וְאִם הָיְתָה גִּסְטְרָא - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, שֶׁלֹּא אָמְרוּ שִׁירַיִן לַשִּׁירַיִן אֶלָּא שִׁירַיִן לַכֵּלִים. אֵיזוֹ הִיא גִּסְטְרָא? כָּל שֶׁנִּסְדָּקִים אָזְנֶיהָ, וַאֲפִלּוּ אַחַת מֵהֶן נִסְדְּקָה לְמַטָּה מֵאָזְנֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁאָזְנֶיהָ קַיָּמוֹת - הֲרֵי זוֹ כְּגִיסְטְרָא. וְאִם מִתְּחִלָּה עֲשָׂאָהּ יָד שֶׁל אָזְנַיִם - נְדוֹנֶת כְּחָבִית, הָיְתָה מֻטָּה עַל צִדָּהּ כְּמִין קַתֶּדְרָא הוּא הַדָּבָר כָּל הַמִּתְקַבֵּל עִמָּהּ, מַיִם בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מְעָרֶה מַשְׁקִין לְתוֹכָהּ - מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר, כָּל שֶׁאֵין מְקַבֵּל עִמָּהּ מַיִם בְּשָׁעָה שֶׁמְּעָרֶה מַשְׁקִין לְתוֹכָהּ - מְטַמֵּא בְּמַגָּע, וְאֵין מְטַמֵּא בָּאֲוִיר.

תּוֹסֶפְתָּא

ו. שׁוּלֵי הַקֻּרְפָּאוֹת וְשׁוּלֵי הַקִּסּוֹם הַצִּידוֹנִיִּים, וּכְלֵי חֶרֶשׁ שֶׁשּׁוּלָיו חַדִּים וּכְדִבְרֵי רַבִּי נָתָן. הַקּוֹז וְהַקּוֹד הַבַּבְלִי שֶׁנִּסְדְּקוּ מִלְּמַעְלָה וּמְקַבְּלִין כְּשִׁעוּר מִלְּמַטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לֵישֵׁב שֶׁלֹּא מְסֻמָּכִין טְמֵאִין, שֶׁלְּכָךְ נַעֲשׂוּ מִתְּחִלָּתָן. שׁוּלֵי כְּלֵי עֵצִים וּכְלֵי זְכוּכִית וּכְלֵי עֶצֶם, קַרְטִיסִין שֶׁפֶן וַעֲשָׂאָן וּמְקַבְּלִין כָּל שֶׁהֵן - טְמֵאִין. הָיָה שָׁוֹוֹת, מִן הַשָּׂפָה הַפְּנִימִית וְלִפְנִים הֵימֶנָּה וְלַחוּץ - טְהוֹרָה. כְּלִי חֶרֶשׁ מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִשֶּׁתְּגַמֵּר מְלַאכְתָּן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשֶּׁיְצָרְפוּ בַּכִּבְשָׁן. צֵרָפָן, אֲפִלּוּ בְּגֶפֶת - טְמֵאָה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מִצָּה מַשְׁקִין, וּמִשֶּׁם רְשׁוּת עַם הָאָרֶץ אֵין חוֹשֵׁשׁ לָהֶן, וַחֲבֵרְתָּהּ, אֲפִלּוּ בָּא לְאַחַר שְׁלשָׁה יָמִים וְנוֹטֵל.

ז. גְּלָה חֲפָאִין וּמָצָא אָבָק עַל גַּבֵּי כֻּלָּם - הֲרֵי זוֹ נוֹטֵל. נִטַּל אֶחָד מֵהֶן בִּרְשׁוּת בְּעַם הָאָרֶץ, מָקוֹם שֶׁמְּשַׁקְּעִין אֶת הַנָּאוֹת, בְּטִיט הַלָּבָן, וְהֶחְבֵּר עוֹמֵד עַל שְׁקוּעוֹ, וְעַם הָאָרֶץ עוֹמֵד עַל הָעַמּוּד - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא אוֹתוֹ עַמּוּד בִּלְבַד. חָבֵר עוֹמֵד מִלְּמַעְלָה וְעַם הָאָרֶץ עוֹמֵד מִלְּמַטָּה וְשׁוֹלֶה וְנוֹתֵן לוֹ, וְעַם הָאָרֶץ נֶאֱמָן לוֹמַר: "לֹא טִמֵּאתִי", מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֶזְקַת הַמְשַׁתֵּמֵר.

מַסֶּכֶת כֵּלִים קַמָּא פֶּרֶק רְבִיעִי

א. תַּנּוּר שֶׁל לְבֵנוֹת, תְּחִלָּתוֹ בְּכָל שֶׁהוּא, וּשְׁיָרָיו בְּרִבּוֹ, שֶׁרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: תְּחִלָּתוֹ אַרְבָּעָה וּשְׁיָרָיו אַרְבָּעָה. תַּנּוּר, מֵאֵימָתַי מְקַבֵּל טֻמְאָה? מִשֶּׁהוּסַק כְּדֵי לֶאֱפוֹת בּוֹ סְפִגְנִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הָעֵצִים שֶׁהוּסַק בָּהֶן, כְּאִלּוּ הוּסְקוּ לְאַחַר רְדִיַּת הַפַּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹחָנָן: טְפֵילַת הַתַּנּוּר, עַד כַּמָּה חִבּוּר לַתַּנּוּר? עַד כְּדֵי צָרְכָּךְ! וְכַמָּה הוּא צָרְכָּךְ? בַּתַּנּוּר - טֶפַח, וּבַכִּירָה שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת.

ב. שָׁלֹשׁ אֲבָנִים שֶׁחִבְּרָן זוֹ לְזוֹ, וַעֲשָׂאָן תַּנּוּר וְעָשָׂה לָהֶן טְפֵלָה, בֵּין מִבִּפְנִים וּבֵין בַּחוּץ - מְטַמְּאוֹת בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.

הַשָּׁלֵם

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִבִּפְנִים מְטַמְּאוֹת בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר, וּמִבַּחוּץ מְטַמְּאוֹת בְּמַגָּע וְאֵין מְטַמְּאוֹת בָּאֲוִיר. חִבְּרָן לַתַּנּוּר וְלֹא חִבְּרָן זוֹ לְזוֹ - מְטַמְּאוֹת. חִבְּרָן זוֹ לְזוֹ וְלֹא חִבְּרָן לַתַּנּוּר - הֲרֵי הֵן כִּירָה. חָפַר בָּאָרֶץ וְעָשָׂה לָהֶן טִירָה - טְהוֹרָה, וְטִירַת כִּירָה - טְהוֹרָה.

ג. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ לִהְיוֹת צוֹלֶה בּוֹ - טָמֵא. לִהְיוֹת טוֹמֵן בּוֹ אוּנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן - טָהוֹר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּגוּפוֹ. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טָהוֹר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בְּתַנּוּרֵי כְּפַר סִיגְנָא, וְהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְטַמֵּא וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. מִפְּנֵי מָה מוֹסֵף תַּנּוּר שֶׁל נַחְתּוֹמִין טָמֵא? מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו שַׁפּוּד שֶׁל צְלִי. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁהוּא תּוֹלֶה, יוֹרֵד בְּשַׁפּוּד וְנוֹתְנָהּ עָלָיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר: מוֹסֵף תַּנּוּר - טֶפַח, מוֹסֵף יוֹרָה שֶׁל שׁוֹלְקֵי זֵיתִים - טְפָחַיִם, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בָּאֲוִיר אֶלָּא כְּנֶגֶד הַמּוֹסֵף. וּמֵאֵימָתַי הוּא מְטַמֵּא? מִשֶּׁיַּתְחִיל לְשׁוֹלְקוֹ.

ד. תַּנּוּר הַנִּתָּן בּוֹ עָפָר עַד חֻצְיוֹ, מֵעָפָר וּלְמַטָּה - מְטַמֵּא בְּמַגָּע, מֵעָפָר וּלְמַעְלָה - מְטַמֵּא בָּאֲוִיר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חוֹלְקִין כְּלִי חֶרֶס אֶלָּא כֻּלָּהּ מְטַמֵּא בָּאֲוִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵעָפָר וּלְמַטָּה מְטַמֵּא בְּמַגָּע, מֵעָפָר וּלְמַעְלָה מְטַמֵּא בָּאֲוִיר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חוֹלְקִין, אֶלָּא כֻּלָּהּ מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנָּתַן בּוֹ עָפָר, וְאַחַר כָּךְ הִסִּיקוֹ. אֲבָל הִסִּיקוֹ וְאַחַר כָּךְ נָתַן בּוֹ עָפָר - כֻּלּוֹ מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר. וּמוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה לַחֲכָמִים: בְּתַנּוּר שֶׁנְּתָנוֹ עַל פִּי הַבּוֹר, אוֹ עַל פִּי הַדּוּת וְנָתַן שָׁם אֶבֶן וּמֵרְחוֹ בְּטִיט מִן הַצְּדָדִין, שֶׁהוּא טָמֵא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טָמֵא.

ה. תַּנּוּר שֶׁחָצָצוֹ לִשְׁנַיִם, וְהֵסַךְ אֶחָד מֵהֶן וְנִטְמָא, הוּא טָמֵא וַחֲבֵרוֹ טָהוֹר. בְּשֶׁרֶץ -

תּוֹסֶפְתָּא

כֻּלּוֹ טָמֵא. וְהָעֹבִי שֶׁבֵּינֵיהֶן - כֻּלּוֹ טָמֵא. הוּסְקוּ שְׁנֵיהֶן וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: חוֹלְקִין אֶת עָבְיוֹ. הַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַטָּמֵא - טָמֵא. וְהַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַטָּהוֹר - טָהוֹר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁחֲצָצוֹ וְאַחַר כָּךְ הִסִּיקוֹ, אֲבָל הִסִּיקוֹ וְאַחַר כָּךְ חֲצָצוֹ - מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר. נִטְמָא אֶחָד מֵהֶן בְּמַשְׁקֶה - הֲרֵי חֲבֵרוֹ טָהוֹר.

ו. תַּנּוּר שֶׁנֶּחְלַק לִשְׁנַיִם, וַאֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, וַאֲפִלּוּ מִבֵּית הָאֻמָּן -טָמֵא לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְכַוֵּן.

ז. תַּנּוּר שֶׁל סְדָקִין שֶׁנָּתַן הַסֶּדֶק כְּלַפֵּי הַזָּוִית, וּמֵרְחוֹ בְּטִיט מִן הַצְּדָדִין, רַבִּי נָתָן מְטַמֵּא, מִפְּנֵי שֶׁזָּוִית מְחַבַּרְתּוֹ. וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. דַּף שֶׁל תַּנּוּר שֶׁנְּתָנוֹ בְּזָוִית לִהְיוֹת אוֹפֶה בּוֹ - טָהוֹר. וְאִם יֵשׁ בּוֹ רֹב תַּנּוּר - טָמֵא. תַּנּוּר שֶׁל סְדָקִין שֶׁעָשָׂה טְפֵלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמָקוֹם הַסְּדָקִים מְגֻלֶּה - טָמֵא. נָתַן חוֹל לִצְרוֹרוֹת - טָהוֹר. כָּפְרָן טִיט עַל גַּבֵּי הַסֶּדֶק - טָמֵא. חֶרֶשׂ עַל גַּבֵּי סֶדֶק - טָהוֹר. מֵרְחוֹ בְּטִיט מִלְמַעְלָה, אוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ מַעְלָה מִבַּחוּץ - טָמֵא. מִפְּנֵי שֶׁהַטְּפֵלָה עוֹשָׂה אֶת כֻּלּוֹ אֶחָד. נָתַן עָלָיו טִיט חַרְסִית אֲדָמָה, סִיד וְגִפְסִית, אֲפִילוּ כָּל שֶׁהוּא, וַאֲפִילוּ מִבֵּית הָאֻמָּן - טָמֵא. זֶפֶת וְגָפְרִית, שַׁעֲוָה וּשְׁמָרִים, בָּצֵק וּגְלָלִין. וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשִׂין בּוֹ תַּנּוּרִים - טָהוֹר. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשִׂין בּוֹ תַּנּוּרִים - אֵין מְחַבֵּר אֶת הַסְּדָקִין.

ח. תַּנּוּר שֶׁבָּא מְחֻתָּךְ מִבֵּית הָאֻמָּן, עָשָׂה לִמּוּדִין וְנָתַן עָלָיו - טָהוֹר. מֵרְחוֹ בְּטִיט טָמֵא - נִטְמָא. סִלֵּק אֶת הַלִּמּוּדִין - טָהוֹר. הֶחְזִירָן לוֹ - טָהוֹר. מֵרְחוֹ בְּטִיט - מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאֵין צָרִיךְ לְהַסִּיקוֹ, שֶׁכְּבָר הֻסַּק מִשֶּׁיַּסִּיקֶנּוּ כְּדֵי לֶאֱפוֹת בּוֹ סֻפְגָּנִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַמֵּא מִיָּד. תַּנּוּר שֶׁל חַלּוֹנוֹת, שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים, וְהָיְתָה בָּהֶן אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבָּעָה טְפָחִים - הִיא מְטַמְּאָה בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר, וְהַשְּׁאָר

הַשָּׁלֵם

מְטַמְּאוֹת בְּמַגָּע וְאֵין מְטַמְּאוֹת בָּאֲוִיר. תַּנּוּר שֶׁל חֻלְיוֹת שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים, וְהָיְתָה בָּהֶן אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבָּעָה טְפָחִים, הִיא מְטַמֵּא בְּמַגָּע, וְאֵין מְטַמֵּא בָּאֲוִיר וְהַשְּׁאָר טָהוֹר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת לוֹ תַּנּוּר בְּטָהֳרָה - מֵבִיא תַּנּוּר שֶׁל סְדָקִים, וּמֵבִיא תַּנּוּר שֶׁל חֶרֶשׂ וּמַלְבִּישׁוֹ מִבַּחוּץ, וְנוֹתֵן חוֹל אוֹ צְרוֹרוֹת בֵּינְתַיִם, וְאַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה טְפֵלָה לַחִיצוֹן - טָהוֹר. פִּיטִים שֶׁקִּירוּ לוֹ וַעֲשָׂאוֹ תַּנּוּר וְעָשָׂה לוֹ טְפֵלָה מִבַּחוּץ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה עַל דַּפְנוֹתָיו כְּשִׁעוּר - טָהוֹר.

ט. תַּנּוּר, מֵאֵימָתַי טָמֵא? מִשֶּׁיַּסִּיקֶנּוּ כְּדֵי לֶאֱפוֹת בּוֹ סֻפְגָּנִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַמֵּא מִיָּד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי שִׁילָא: הֵטִיחוֹ בְּטָהֳרָה וְנִטְמָא, מֵאֵימָתַי טָהֳרָתוֹ? אָמַר רַבִּי חֲלַפְתָּא אִישׁ כְּפַר חֲנַנְיָא: שָׁאַלְתִּי אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן חֲנַנְיָא שֶׁשָּׁאַל אֶת בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן תְּרַדְיוֹן, וְאָמַר מִשֶּׁיַּסִּיעֶנּוּ מִמְּקוֹמוֹ. וּבִתּוֹ אוֹמֶרֶת: מִשֶּׁיִּפְשְׁטוּ אֶת חֲלוּקוֹ, כְּשֶׁנֶּאֶמְרוּ דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא, אָמַר: יָפֶה אָמְרָה בִּתּוֹ מֵהוּא.

י. תַּנּוּר שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁעָשָׂה לוֹ טְפֵלָה, וְעָשָׂה לוֹ מוּסָף, וְחִלְּקוֹ לִשְׁנַיִם וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן בָּאֲוִיר - הוּא טָמֵא וַחֲבֵרוֹ טָהוֹר. נָגַע בּוֹ הַשֶּׁרֶץ מִתּוֹכוֹ - הוּא מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר, וַחֲבֵרוֹ מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר. וּטְפֵלָה טְהוֹרִין. נָגַע בּוֹ הַשֶּׁרֶץ מֵאַחֲרָיו - כֻּלּוֹ מְטַמֵּא מַגַּע אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. נָגַע בּוֹ כַּזַּיִת מִן הַמֵּת מֵאַחֲרָיו - כֻּלּוֹ מְטַמֵּא מַגַּע שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד, וַאֲוִירוֹ מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וְיָדַיִם, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה אַב הַטֻּמְאָה וּמְטַמֵּא אֶת גּוּפוֹ דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשֵּׁם אָבִיו: אֵינוֹ מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וְיָדַיִם, שֶׁאֵין כְּלִי חֶרֶשׂ מְטַמֵּא מֵאֲחוֹרָיו. נִקַּב, נִפְגַּם נִסְדַּק וַעֲשָׂאוֹ בְּטִיט, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא טָמֵא, נָפַל הַשֶּׁרֶץ לַאֲוִירוֹ - כֻּלּוֹ מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר. נָפַל לְתוֹכוֹ שֶׁלֹּא בְּאֹהֶל - כֻּלּוֹ מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וְיָדַיִם,

תּוֹסֶפְתָּא

בֵּין מִתּוֹכוֹ וּבֵין מֵאֲחוֹרָיו. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: שֶׁהוּא טָמֵא מִשּׁוּם כְּלִי חֶרֶס נִדּוֹן מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס מִשּׁוּם כְּלֵי מַתָּכוֹת - נִדּוֹן מִשּׁוּם כְּלֵי מַתָּכוֹת. מֵרְחוֹ בְּטִיט בֵּין מִבַּחוּץ בֵּין מִבִּפְנִים - טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִבִּפְנִים, אִם לְהַטִּיחוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ - טָהוֹר. וְאִם לָאו - טָמֵא, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - טָמֵא מִשּׁוּם כְּלִי מַתֶּכֶת. כִּירָה שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁעָשָׂה לָהּ מָגוֹר, וְעָשׂוּ לָהּ פִּטְפּוּטִים - טְהוֹרָה. מֵרַח בְּטִיט, בֵּין מִבִּפְנִים וּבֵין מִבַּחוּץ - טְהוֹרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִבִּפְנִים, אִם יָכוֹל לְהַטִּיחוֹ לַעֲמֹד בִּפְנֵי עַצְמוֹ - טְהוֹרָה, וְאִם לָאו - טְמֵאָה מִשּׁוּם כְּלֵי מַתָּכוֹת.

מַסֶּכֶת כֵּלִים קַמָּא פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. שְׁלֹשָׁה מַסְמְרִים, שָׁלֹשׁ יְתֵדוֹת, שְׁלֹשָׁה פִּטְפְּטִין שֶׁנָּתַן בָּאָרֶץ, וְחִבְּרָן בְּטִיט לִהְיוֹת שׁוֹפֶת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה - טְמֵאָה. וְרַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר עַד שֶׁיְּחַבְּרֵם זֶה לָזֶה בְּטִיט. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁאִם נְתָנָן עַל גַּבֵּי הָאֶבֶן, וְחִבְּרָן לָהּ - שֶׁהִיא טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהָאֶבֶן מְחַבְּרָתָן.

ב. שָׁלֹשׁ אֲבָנִים שֶׁחִבְּרָן זוֹ לְזוֹ, וְלֹא חִבְּרָן בַּקַּרְקַע, חִבְּרָן בַּקַּרְקַע וְלֹא חִבְּרָן זוֹ לְזוֹ - טְמֵאוֹת. וְרַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר, עַד שֶׁיְּחַבְּרֵם זוֹ בְּזוֹ בְּקַרְקַע, וְכַמָּה הִיא חִבּוּרָן בְּטִיט? כָּל שֶׁהוּא.

ג. שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת, שְׁתֵּי חֲלִיּוֹת שֶׁל עֲמוּד, שֶׁהִתְקִינָן לִהְיוֹת שׁוֹפֶת עֲלֵיהֶן יוֹרָה גְּדוֹלָה, אוֹ מֵיחַם גָּדוֹל - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא צָרָךְ, וְכַמָּה הוּא צָרָךְ? מָקוֹם שְׁפִיתָה טֶפַח שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת, שְׁנֵי הַלְּפָסִין וּשְׁתֵּי קְדֵרוֹת כִּירָה, וְנִטְמָא בֵּינֵיהֶן - מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר, וְתוֹכָן טָהוֹר, וְהָעִבִּי שֶׁבֵּינֵיהֶן חוֹלְקִין הַמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַטָּמֵא - טָמֵא, וְהַמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַטָּהוֹר - טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עָלָיו וְעַל הַיַּיִן, אִם נִטַּל הַכֹּתֶל וְהַיַּיִן עוֹמֵד בִּפְנֵי עַצְמוֹ - טָהוֹר. וְאִם לָאו - טָמֵא.

ד. כִּירָה שֶׁנּוֹתְנָהּ עַל גַּבֵּי הַטִּיחַ שֶׁל אֶבֶן - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא צָרָךְ. וְכַמָּה הוּא צָרָךְ? רַבִּי

הַשָּׁלֵם

שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יְהוּדָה: צָרָךְ שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אִם נִטְּלָת כִּירָה וְהַטִּיחַ עוֹלֶה עִמָּהּ - חִבּוּר. וְאִם לָאו - אֵינוֹ חִבּוּר. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם מַטָּה אֶת הַטִּיחַ וְכִירָה עוֹמֶדֶת - הֲרֵי זֶה חִבּוּר, וְאִם לָאו - אֵין חִבּוּר.

ה. הַקְּלָתוֹת שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים שֶׁנִּפְחֲתָה - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה. וְכַמָּה הִיא שִׁעוּרָהּ? בְּפִזּוּר גֶּחָלִין. חֲצַר הַבִּירָה; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נִטְמֵאת הַבִּירָה - נִטְמֵאת הֶחָצֵר. נִטְמֵאת הֶחָצֵר - לֹא נִטְמֵאת הַבִּירָה. וְאִם הָיְתָה חֲלָקָה - טְהוֹרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִטְּלָת כְּאֶחָד - טְמֵאָה. אִם לָאו - טְהוֹרָה.

ו. בֵּית הַבַּד וּבֵית הַטְּבָלִים, וּבֵית הַגֵּר הַבְּנוּיִם בַּבִּירָה - תּוֹכָן נִדּוֹן כַּאֲחוֹרֵי כִירָה. בַּיִת הַיּוֹצֵא מִן הַבִּירָה עַד שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת - טָמֵא, פָּחוֹת מִכֵּן - טָהוֹר. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר. כִּסְאוֹ שֶׁעָשָׂאוֹ דָּכִין, אַף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ - טָהוֹר. הָיָה טָמֵא וַעֲשָׂאוֹ דָּכִין - טָמֵא, עַד שֶׁיְּקַבְּעֶנּוּ בְּמַסְמֵר. דָּכִין שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים, אַף עַל פִּי שֶׁהַטִּיט שׁוֹקֵעַ בּוֹ - טָהוֹר. עָשָׂה לוֹ פִּטְפּוּטִים - טָמֵא. כַּוֶּרֶת שֶׁל תֶּבֶן שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים הָעֲשׂוּיָה כִּכְפִיפָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַטִּיט שׁוֹקֵעַ לְתוֹכָהּ - טְהוֹרָה, עָשָׂה לָהּ פִּטְפְּטִין טְמֵאָה, דָּכִין שֶׁל אוּלִירִין אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה לוֹ פִּטְפְּטִין - טָהוֹר. שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה אֶלָּא לְשַׁמֵּשׁ עִם הַקַּרְקַע.

ז. אַרְבָּעָה פִּטְפּוּטֵי כִירָה, שֶׁנִּטְּלוּ שְׁנַיִם מֵהֶן. אֲלַכְסוֹן שְׁנַיִם - הַשְּׁנַיִם מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבָאֲוִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹפֶת עֲלֵיהֶן אֶת הָאִלְפָּס וְאֶת הַקְּדֵרָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר, שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל פִּטְפּוּטֵי כִירָה - אֵין מְטַמְּאִים בְּמַגָּע.

ישעיהו פרק יז

א מַשָּׂא דַּמֶּשֶׂק הִנֵּה דַמֶּשֶׂק מוּסָר מֵעִיר וְהָיְתָה
מְעִי מַפָּלָה: ב עֲזֻבוֹת עָרֵי עַרְעֵר לַעֲדָרִים תִּהְיֶינָה
וְרָבְצוּ וְאֵין מַחֲרִיד: ג וְנִשְׁבֶּת מִבְצָר מֵאֶפְרַיִם
וּמַמְלָכָה מִדַּמֶּשֶׂק וּשְׁאָר אֲרָם כִּכְבוֹד בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: {פ}
ד וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵדַל כְּבוֹד יַעֲקֹב וּמִשְׁמַן בְּשָׂרוֹ
יֵרָזֶה: ה וְהָיָה כֶּאֱסֹף קָצִיר קָמָה וּזְרֹעוֹ שִׁבֳּלִים
יִקְצוֹר וְהָיָה כִּמְלַקֵּט שִׁבֳּלִים בְּעֵמֶק
רְפָאִים: ו וְנִשְׁאַר־בּוֹ עוֹלֵלֹת כְּנֹקֵף זַיִת שְׁנַיִם
שְׁלִשָּׁה גַּרְגְּרִים בְּרֹאשׁ אָמִיר אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה
בְּסְעִפֶּיהָ פְּרִיָּה נְאֻם־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ז בַּיּוֹם
הַהוּא יִשְׁעֶה הָאָדָם עַל־עֹשֵׂהוּ וְעֵינָיו אֶל־קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל תִּרְאֶינָה: ח וְלֹא יִשְׁעֶה אֶל־הַמִּזְבְּחוֹת
מַעֲשֵׂה יָדָיו וַאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶצְבְּעֹתָיו לֹא יִרְאֶה
וְהָאֲשֵׁרִים וְהַחַמָּנִים: {ס} ט בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ |
עָרֵי מָעוּזּוֹ כַּעֲזוּבַת הַחֹרֶשׁ וְהָאָמִיר אֲשֶׁר עָזְבוּ
מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיְתָה שְׁמָמָה: י כִּי שָׁכַחַתְּ
אֱלֹהֵי יִשְׁעֵךְ וְצוּר מָעֻזֵּךְ לֹא זָכָרְתְּ עַל־כֵּן תִּטְּעִי
נִטְעֵי נַעֲמָנִים וּזְמֹרַת זָר תִּזְרָעֶנּוּ: יא בְּיוֹם נִטְעֵךְ
תְּשַׂגְשְׂגִי וּבַבֹּקֶר זַרְעֵךְ תַּפְרִיחִי גֶּד קָצִיר בְּיוֹם
נַחֲלָה וּכְאֵב אָנוּשׁ: {ס} יב הוֹי הֲמוֹן עַמִּים רַבִּים
כַּהֲמוֹת יַמִּים יֶהֱמָיוּן וּשְׁאוֹן לְאֻמִּים כִּשְׁאוֹן מַיִם
כַּבִּירִים יִשְׁאוּן: יג לְאֻמִּים כִּשְׁאוֹן מַיִם רַבִּים
יִשְׁאוּן וְגָעַר בּוֹ וְנָס מִמֶּרְחָק וְרֻדַּף כְּמֹץ הָרִים
לִפְנֵי־רוּחַ וְכַגַּלְגַּל לִפְנֵי סוּפָה: יד לְעֵת עֶרֶב וְהִנֵּה
בַלָּהָה בְּטֶרֶם בֹּקֶר אֵינֶנּוּ זֶה חֵלֶק שׁוֹסֵינוּ וְגוֹרָל
לְבֹזְזֵינוּ: {פ}

ישעיהו פרק יח

א הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפָיִם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לְנַהֲרֵי־
כוּשׁ: ב הַשֹּׁלֵחַ בַּיָּם צִירִים וּבִכְלֵי־גֹמֶא עַל־פְּנֵי־
מַיִם לְכוּ | מַלְאָכִים קַלִּים אֶל־גּוֹי מְמֻשָּׁךְ וּמוֹרָט
אֶל־עַם נוֹרָא מִן־הוּא וָהָלְאָה גּוֹי קַו־קָו וּמְבוּסָה
אֲשֶׁר־בָּזְאוּ נְהָרִים אַרְצוֹ: ג כָּל־יֹשְׁבֵי תֵבֵל וְשֹׁכְנֵי
אֶרֶץ כִּנְשֹׂא־נֵס הָרִים תִּרְאוּ וְכִתְקֹעַ שׁוֹפָר
תִּשְׁמָעוּ: {ס} ד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֵלַי
אשקוטה אֶשְׁקְטָה וְאַבִּיטָה בִּמְכוֹנִי כְּחֹם צַח
עֲלֵי־אוֹר כְּעָב טַל בְּחֹם קָצִיר: ה כִּי־לִפְנֵי קָצִיר
כְּתֹם־פֶּרַח וּבֹסֶר גֹּמֵל יִהְיֶה נִצָּה וְכָרַת הַזַּלְזַלִּים
בַּמַּזְמֵרוֹת וְאֶת־הַנְּטִישׁוֹת הֵסִיר הֵתַז: ו יֵעָזְבוּ
יַחְדָּו לְעֵיט הָרִים וְלִבְהֵמַת הָאָרֶץ וְקַץ עָלָיו הָעַיִט
וְכָל־בְּהֵמַת הָאָרֶץ עָלָיו תֵּחֳרֶף: {ס} ז בָּעֵת הַהִיא
יוּבַל־שַׁי לַיהוָה צְבָאוֹת עַם מְמֻשָּׁךְ וּמוֹרָט וּמֵעַם
נוֹרָא מִן־הוּא וָהָלְאָה גּוֹי | קַו־קָו וּמְבוּסָה אֲשֶׁר
בָּזְאוּ נְהָרִים אַרְצוֹ אֶל־מְקוֹם שֵׁם־יְהוָה צְבָאוֹת
הַר־צִיּוֹן: {פ}

ישעיהו פרק יט

א מַשָּׂא מִצְרָיִם הִנֵּה יְהוָה רֹכֵב עַל־עָב קַל וּבָא
מִצְרַיִם וְנָעוּ אֱלִילֵי מִצְרַיִם מִפָּנָיו וּלְבַב מִצְרַיִם
יִמַּס בְּקִרְבּוֹ: ב וְסִכְסַכְתִּי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם
וְנִלְחֲמוּ אִישׁ־בְּאָחִיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עִיר בְּעִיר
מַמְלָכָה בְּמַמְלָכָה: ג וְנִבְקָה רוּחַ־מִצְרַיִם בְּקִרְבּוֹ
וַעֲצָתוֹ אֲבַלָּע וְדָרְשׁוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֶל־הָאַשִּׁים
וְאֶל־הָאֹבוֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים: ד וְסָכַרְתִּי אֶת־
מִצְרַיִם בְּיַד אֲדֹנִים קָשֶׁה וּמֶלֶךְ עַז יִמְשָׁל־בָּם נְאֻם
הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת: ה וְנִשְּׁתוּ־מַיִם מִהַיָּם וְנָהָר

יֶחֱרַב וְיֵבֵשׁ: **ו** וְהֶאֱזְנִיחוּ נְהָרוֹת דָּלְלוּ וְחָרְבוּ יְאֹרֵי
מָצוֹר קָנֶה וָסוּף קָמֵלוּ: **ז** עָרוֹת עַל־יְאֹור עַל־פִּי
יְאֹור וְכֹל ׀ מִזְרַע יְאֹור יִיבַשׁ נִדַּף וְאֵינֶנּוּ: **ח** וְאָנוּ
הַדַּיָּגִים וְאָבְלוּ כָּל־מַשְׁלִיכֵי בַיְאֹור חַכָּה וּפֹרְשֵׂי
מִכְמֶרֶת עַל־פְּנֵי־מַיִם אֻמְלָלוּ: **ט** וּבֻשׁוּ עֹבְדֵי
פִשְׁתִּים שְׂרִיקוֹת וְאֹרְגִים חוֹרֵי: **י** וְהָיוּ שֻׁתֹתֶיהָ
מְדֻכְּאֵי כָּל־עֹשֵׂי שֶׂכֶר אַגְמֵי־נָפֶשׁ: **יא** אַךְ־
אֱוִלִים שָׂרֵי צֹעַן חַכְמֵי יֹעֲצֵי פַרְעֹה עֵצָה נִבְעָרָה
אֵיךְ תֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה בֶּן־חֲכָמִים אֲנִי בֶּן־מַלְכֵי־
קֶדֶם: **יב** אַיֵּם אֵפוֹא חֲכָמֶיךָ וְיַגִּידוּ נָא לָךְ וְיֵדְעוּ
מַה־יָּעַץ יְהוָה צְבָאוֹת עַל־מִצְרָיִם: **יג** נוֹאֲלוּ שָׂרֵי
צֹעַן נִשְּׂאוּ שָׂרֵי נֹף הִתְעוּ אֶת־מִצְרַיִם פִּנַּת
שִׁבְטֶיהָ: **יד** יְהוָה מָסַךְ בְּקִרְבָּהּ רוּחַ עִוְעִים
וְהִתְעוּ אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־מַעֲשֵׂהוּ כְּהִתָּעוֹת שִׁכּוֹר
בְּקִיאוֹ: **טו** וְלֹא־יִהְיֶה לְמִצְרַיִם מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה רֹאשׁ וְזָנָב כִּפָּה וַאֲגְמוֹן: **טז** בַּיּוֹם הַהוּא
יִהְיֶה מִצְרַיִם כַּנָּשִׁים וְחָרַד | וּפָחַד מִפְּנֵי תְּנוּפַת
יַד־יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־הוּא מֵנִיף עָלָיו: **יז** וְהָיְתָה
אַדְמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחָגָּא כֹּל ׀ אֲשֶׁר יַזְכִּיר
אֹתָהּ אֵלָיו יִפְחָד מִפְּנֵי עֲצַת יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־
הוּא יוֹעֵץ עָלָיו: {ס} **יח** בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ ׀ חָמֵשׁ
עָרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מְדַבְּרוֹת שְׂפַת כְּנַעַן
וְנִשְׁבָּעוֹת לַיהוָה צְבָאוֹת עִיר הַהֶרֶס יֵאָמֵר
לְאֶחָת: {ס} **יט** בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מִזְבֵּחַ לַיהוָה
בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם וּמַצֵּבָה אֵצֶל־גְּבוּלָהּ
לַיהוָה: **כ** וְהָיָה לְאוֹת וּלְעֵד לַיהוָה צְבָאוֹת בְּאֶרֶץ
מִצְרָיִם כִּי־יִצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה מִפְּנֵי לֹחֲצִים וְיִשְׁלַח
לָהֶם מוֹשִׁיעַ וְרָב וְהִצִּילָם: **כא** וְנוֹדַע יְהוָה
לְמִצְרַיִם וְיָדְעוּ מִצְרַיִם אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא
וְעָבְדוּ זֶבַח וּמִנְחָה וְנָדְרוּ־נֶדֶר לַיהוָה
וְשִׁלֵּמוּ: **כב** וְנָגַף יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם נָגֹף וְרָפוֹא
וְשָׁבוּ עַד־יְהוָה וְנֶעְתַּר לָהֶם וּרְפָאֵם: {ס} **כג** בַּיּוֹם
הַהוּא תִּהְיֶה מְסִלָּה מִמִּצְרַיִם אַשּׁוּרָה וּבָא־אַשּׁוּר
בְּמִצְרַיִם וּמִצְרַיִם בְּאַשּׁוּר וְעָבְדוּ מִצְרַיִם אֶת־
אַשּׁוּר: {ס} **כד** בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל ׀
שְׁלִישִׁיָּה לְמִצְרַיִם וּלְאַשּׁוּר בְּרָכָה בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ: **כה** אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר בָּרוּךְ
עַמִּי מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה יָדַי אַשּׁוּר וְנַחֲלָתִי יִשְׂרָאֵל:
{ס}

ישעיהו פרק כ

א בִּשְׁנַת בֹּא תַרְתָּן אַשְׁדּוֹדָה בִּשְׁלֹחַ אֹתוֹ סַרְגּוֹן
מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּלָּחֶם בְּאַשְׁדּוֹד וַיִּלְכְּדָהּ: **ב** בָּעֵת
הַהִיא דִּבֶּר יְהוָה ׀ בְּיַד יְשַׁעְיָהוּ בֶּן־אָמוֹץ ׀ לֵאמֹר ׀ לֵךְ
וּפִתַּחְתָּ הַשַּׂק מֵעַל מָתְנֶיךָ וְנַעֲלְךָ תַּחֲלֹץ מֵעַל
רַגְלֶךָ וַיַּעַשׂ כֵּן הָלַךְ עָרֹום וְיָחֵף: {ס} **ג** וַיֹּאמֶר
יְהוָה כַּאֲשֶׁר הָלַךְ עַבְדִּי יְשַׁעְיָהוּ עָרֹום וְיָחֵף שָׁלֹשׁ
שָׁנִים אֹות וּמוֹפֵת עַל־מִצְרַיִם וְעַל־כּוּשׁ: **ד** כֵּן
יְנַהֵג ׀ מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אֶת־שִׁבְיַ מִצְרַיִם וְאֶת־גָּלוּת
כּוּשׁ נְעָרִים וּזְקֵנִים עָרֹום וְיָחֵף וַחֲשׂוּפֵי שֵׁת עֶרְוַת
מִצְרָיִם: **ה** וְחַתּוּ וָבֹשׁוּ מִכּוּשׁ מַבָּטָם וּמִן־מִצְרַיִם
תִּפְאַרְתָּם: **ו** וְאָמַר יֹשֵׁב הָאִי הַזֶּה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא ׀
הִנֵּה־כֹה מַבָּטֵנוּ אֲשֶׁר־נַסְנוּ שָׁם לְעֶזְרָה לְהִנָּצֵל
מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְאֵיךְ נִמָּלֵט אֲנָחְנוּ: {פ}

ישעיהו פרק כא

א מַשָּׂא מִדְבַּר־יָם כְּסוּפוֹת בַּנֶּגֶב לַחֲלֹף מִמִּדְבָּר
בָּא מֵאֶרֶץ נוֹרָאָה: **ב** חָזוּת קָשָׁה הֻגַּד־לִי הַבּוֹגֵד |
בּוֹגֵד וְהַשּׁוֹדֵד | שׁוֹדֵד עֲלִי עֵילָם צוּרִי מָדַי כָּל־

אַנְחָתָה הִשְׁבַּתִּי: **ג** עַל־כֵּן מָלְאוּ מָתְנַי חַלְחָלָה
צִירִים אֲחָזוּנִי כְּצִירֵי יוֹלֵדָה נַעֲוֵיתִי מִשְּׁמֹעַ
נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת: **ד** תָּעָה לִבָּבִי פַּלָּצוּת בִּעֲתָתְנִי
אֶת נֶשֶׁף חִשְׁקִי שָׂם לִי לַחֲרָדָה: **ה** עָרֹךְ הַשֻּׁלְחָן
צָפֹה הַצָּפִית אָכוֹל שָׁתֹה קוּמוּ הַשָּׂרִים מִשְׁחוּ
מָגֵן: {ס} **ו** כִּי כֹה אָמַר אֵלַי אֲדֹנָי לֵךְ הַעֲמֵד
הַמְצַפֶּה אֲשֶׁר יִרְאֶה יַגִּיד: **ז** וְרָאָה רֶכֶב צֶמֶד
פָּרָשִׁים רֶכֶב חֲמוֹר רֶכֶב גָּמָל וְהִקְשִׁיב קֶשֶׁב רַב־
קָשֶׁב: **ח** וַיִּקְרָא אַרְיֵה עַל־מִצְפֶּה | אֲדֹנָי אָנֹכִי
עֹמֶד תָּמִיד יוֹמָם וְעַל־מִשְׁמַרְתִּי אָנֹכִי נִצָּב כָּל־
הַלֵּילוֹת: **ט** וְהִנֵּה־זֶה בָּא רֶכֶב אִישׁ צֶמֶד פָּרָשִׁים
וַיַּעַן וַיֹּאמֶר נָפְלָה נָפְלָה בָּבֶל וְכָל־פְּסִילֵי אֱלֹהֶיהָ
שִׁבַּר לָאָרֶץ: **י** מְדֻשָׁתִי וּבֶן־גָּרְנִי אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
מֵאֵת יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִגַּדְתִּי לָכֶם:
{פ}

יא מַשָּׂא דוּמָה אֵלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר שֹׁמֵר מַה־
מִּלַּיְלָה שֹׁמֵר מַה־מִּלָּיְלָה: **יב** אָמַר שֹׁמֵר אָתָה בֹקֶר
וְגַם־לָיְלָה אִם־תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ שֻׁבוּ אֵתָיוּ: {פ}
יג מַשָּׂא בַּעְרֶב בַּיַּעַר בַּעְרַב תָּלִינוּ אָרְחוֹת
דְּדָנִים: **יד** לִקְרַאת צָמֵא הֵתָיוּ מָיִם יֹשְׁבֵי אֶרֶץ
תֵּימָא בְּלַחְמוֹ קִדְּמוּ נֹדֵד: **טו** כִּי־מִפְּנֵי חֲרָבוֹת
נָדָדוּ מִפְּנֵי | חֶרֶב נְטוּשָׁה וּמִפְּנֵי קֶשֶׁת דְּרוּכָה
וּמִפְּנֵי כֹּבֶד מִלְחָמָה: {ס} **טז** כִּי־כֹה אָמַר אֲדֹנָי
אֵלַי בְּעוֹד שָׁנָה כִּשְׁנֵי שָׂכִיר וְכָלָה כָּל־כְּבוֹד
קֵדָר: **יז** וּשְׁאָר מִסְפַּר־קֶשֶׁת גִּבּוֹרֵי בְּנֵי־קֵדָר
יִמְעָטוּ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל דִּבֵּר: {ס}

ישעיהו פרק כב

א מַשָּׂא גֵּיא חִזָּיוֹן מַה־לָּךְ אֵפוֹא כִּי־עָלִית כֻּלָּךְ
לַגַּגּוֹת: **ב** תְּשֻׂאוֹת | מְלֵאָה עִיר הוֹמִיָּה קִרְיָה
עַלִּיזָה חֲלָלַיִךְ לֹא חַלְלֵי־חֶרֶב וְלֹא מֵתֵי
מִלְחָמָה: **ג** כָּל־קְצִינַיִךְ נָדְדוּ־יַחַד מִקֶּשֶׁת אֻסָּרוּ
כָּל־נִמְצָאַיִךְ אֻסְּרוּ יַחְדָּו מֵרָחוֹק בָּרָחוּ: **ד** עַל־כֵּן
אָמַרְתִּי שְׁעוּ מִנִּי אֲמָרֵר בַּבֶּכִי אַל־תָּאִיצוּ לְנַחֲמֵנִי
עַל־שֹׁד בַּת־עַמִּי: **ה** כִּי יוֹם מְהוּמָה וּמְבוּסָה
וּמְבוּכָה לַאדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת בְּגֵי חִזָּיוֹן מְקַרְקַר
קֵר וְשׁוֹעַ אֶל־הָהָר: **ו** וְעֵילָם נָשָׂא אַשְׁפָּה בְּרֶכֶב
אָדָם פָּרָשִׁים וְקִיר עֵרָה מָגֵן: **ז** וַיְהִי מִבְחַר־
עֲמָקַיִךְ מָלְאוּ רֶכֶב וְהַפָּרָשִׁים שׁוֹת שָׁתוּ
הַשָּׁעְרָה: **ח** וַיְגַל אֵת מָסַךְ יְהוּדָה וַתַּבֵּט בַּיּוֹם
הַהוּא אֶל־נֶשֶׁק בֵּית הַיָּעַר: **ט** וְאֵת בְּקִיעֵי עִיר־
דָּוִד רְאִיתֶם כִּי־רַבּוּ וַתְּקַבְּצוּ אֶת־מֵי הַבְּרֵכָה
הַתַּחְתּוֹנָה: **י** וְאֶת־בָּתֵּי יְרוּשָׁלַם סְפַרְתֶּם וַתִּתְצוּ
הַבָּתִּים לְבַצַּר הַחוֹמָה: **יא** וּמִקְוָה | עֲשִׂיתֶם בֵּין
הַחֹמֹתַיִם לְמֵי הַבְּרֵכָה הַיְשָׁנָה וְלֹא הִבַּטְתֶּם אֶל־
עֹשֶׂיהָ וְיֹצְרָהּ מֵרָחוֹק לֹא רְאִיתֶם: **יב** וַיִּקְרָא אֲדֹנָי
יְהוִה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וּלְקָרְחָה
וְלַחֲגֹר שָׂק: **יג** וְהִנֵּה | שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה הָרֹג | בָּקָר
וְשָׁחֹט צֹאן אָכֹל בָּשָׂר וְשָׁתוֹת יַיִן אָכוֹל וְשָׁתוֹ כִּי
מָחָר נָמוּת: **יד** וְנִגְלָה בְאָזְנֵי יְהוָה צְבָאוֹת אִם־
יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד־תְּמוּתוּן אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
צְבָאוֹת: {פ}

טו כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת לֵךְ־בֹּא אֶל־הַסֹּכֵן
הַזֶּה עַל־שֶׁבְנָא אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת: **טז** מַה־לְּךָ פֹּה
וּמִי לְךָ פֹּה כִּי־חָצַבְתָּ לְךָ פֹּה קֶבֶר חֹצְבֵי מָרוֹם

קִבְרוֹ חֻקְקִי בַסֶּלַע מִשְׁכָּן לוֹ: **יז** הִנֵּה יְהוָה
מְטַלְטֶלְךָ טַלְטֵלָה גֶּבֶר וְעֹטְךָ עָטֹה: **יח** צָנוֹף
יִצְנָפְךָ צְנֻפָּה כַּדּוּר אֶל־אֶרֶץ רַחֲבַת יָדָיִם שָׁמָּה
תָּמוּת וְשָׁמָּה מַרְכְּבוֹת כְּבוֹדֶךָ קְלוֹן בֵּית
אֲדֹנֶיךָ: **יט** וַהֲדַפְתִּיךָ מִמַּצָּבֶךָ וּמִמַּעֲמָדְךָ
יֶהֱרָסֶךָּ: **כ** וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא וְקָרָאתִי לְעַבְדִּי
לְאֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ: **כא** וְהִלְבַּשְׁתִּיו כֻּתָּנְתֶּךָ
וְאַבְנֵטְךָ אֲחַזְּקֶנּוּ וּמֶמְשַׁלְתְּךָ אֶתֵּן בְּיָדוֹ וְהָיָה לְאָב
לְיוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וּלְבֵית יְהוּדָה: **כב** וְנָתַתִּי מַפְתֵּחַ
בֵּית־דָּוִד עַל־שִׁכְמוֹ וּפָתַח וְאֵין סֹגֵר וְסָגַר וְאֵין
פֹּתֵחַ: **כג** וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן וְהָיָה
לְכִסֵּא כָבוֹד לְבֵית אָבִיו: **כד** וְתָלוּ עָלָיו כָּל |
כְּבוֹד בֵּית־אָבִיו הַצֶּאֱצָאִים וְהַצְּפִעוֹת כֹּל כְּלֵי
הַקָּטָן מִכְּלֵי הָאַגָּנוֹת וְעַד כָּל־כְּלֵי
הַנְּבָלִים: **כה** בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת
תָּמוּשׁ הַיָּתֵד הַתְּקוּעָה בְּמָקוֹם נֶאֱמָן וְנִגְדְּעָה
וְנָפְלָה וְנִכְרְתָה הַמַּשָּׂא אֲשֶׁר־עָלֶיהָ כִּי יְהוָה דִּבֶּר:
{פ}

ישעיהו פרק כג

א מַשָּׂא צֹר הֵילִילוּ | אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ כִּי־שֻׁדַּד
מִבַּיִת מִבֹּוא מֵאֶרֶץ כִּתִּים נִגְלָה־לָמוֹ: **ב** דֹּמּוּ
יֹשְׁבֵי אִי סֹחֵר צִידוֹן עֹבֵר יָם מִלְאוּךָ: **ג** וּבְמַיִם
רַבִּים זֶרַע שִׁחוֹר קְצִיר יְאוֹר תְּבוּאָתָהּ וַתְּהִי סְחַר
גּוֹיִם: **ד** בּוֹשִׁי צִידוֹן כִּי־אָמַר יָם מָעוֹז הַיָּם לֵאמֹר
לֹא־חַלְתִּי וְלֹא־יָלַדְתִּי וְלֹא גִדַּלְתִּי בַּחוּרִים
רוֹמַמְתִּי בְתוּלוֹת: **ה** כַּאֲשֶׁר־שֵׁמַע לְמִצְרַיִם יָחִילוּ
כְּשֵׁמַע צֹר: **ו** עִבְרוּ תַּרְשִׁישָׁה הֵילִילוּ יֹשְׁבֵי
אִי: **ז** הֲזֹאת לָכֶם עַלִּיזָה מִימֵי־קֶדֶם קַדְמָתָהּ
יְבִלוּהָ רַגְלֶיהָ מֵרָחוֹק לָגוּר: **ח** מִי יָעַץ זֹאת עַל־
צֹר הַמַּעֲטִירָה אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ שָׂרִים כְּנַעֲנֶיהָ
נִכְבְּדֵי־אָרֶץ: **ט** יְהוָה צְבָאוֹת יְעָצָהּ לְחַלֵּל גְּאוֹן
כָּל־צְבִי לְהָקֵל כָּל־נִכְבְּדֵי־אָרֶץ: **י** עִבְרִי אַרְצֵךְ
כַּיְאֹר בַּת־תַּרְשִׁישׁ אֵין מֵזַח עוֹד: **יא** יָדוֹ נָטָה עַל־
הַיָּם הִרְגִּיז מַמְלָכוֹת יְהוָה צִוָּה אֶל־כְּנַעַן לַשְׁמֵד
מָעֻזֶּיהָ: **יב** וַיֹּאמֶר לֹא־תוֹסִיפִי עוֹד לַעְלוֹז
הַמְעֻשָּׁקָה בְּתוּלַת בַּת־צִידוֹן כתיים כִּתִּים קוּמִי
עֲבֹרִי גַּם־שָׁם לֹא־יָנוּחַ לָךְ: **יג** הֶן | אֶרֶץ כַּשְׂדִּים
זֶה הָעָם לֹא הָיָה אַשּׁוּר יְסָדָהּ לְצִיִּים הֵקִימוּ
בחיניו בָּחוּנָיו עוֹרְרוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ שָׂמָהּ
לְמַפֵּלָה: **יד** הֵילִילוּ אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ כִּי שֻׁדַּד
מָעֻזְּכֶן: {ס} **טו** וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא וְנִשְׁכַּחַת צֹר
שִׁבְעִים שָׁנָה כִּימֵי מֶלֶךְ אֶחָד מִקֵּץ שִׁבְעִים שָׁנָה
יִהְיֶה לְצֹר כְּשִׁירַת הַזּוֹנָה: **טז** קְחִי כִנּוֹר סֹבִּי עִיר
זוֹנָה נִשְׁכָּחָה הֵיטִיבִי נַגֵּן הַרְבִּי־שִׁיר לְמַעַן
תִּזָּכֵרִי: **יז** וְהָיָה מִקֵּץ | שִׁבְעִים שָׁנָה יִפְקֹד יְהוָה
אֶת־צֹר וְשָׁבָה לְאֶתְנַנָּהּ וְזָנְתָה אֶת־כָּל־מַמְלְכוֹת
הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: **יח** וְהָיָה סַחְרָהּ וְאֶתְנַנָּהּ
קֹדֶשׁ לַיהוָה לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יֵחָסֵן כִּי לַיֹּשְׁבִים לִפְנֵי
יְהוָה יִהְיֶה סַחְרָהּ לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכַסֶּה עָתִיק:
{פ}

בעזרת ה' יתברך

לימוד הבי"ת

ומשניות זוהר והתיקונים

יהיה לרפואת:

מרת מירב שלומית בת שמחה תחי'

בכל רנ"ב איבריה ושסה גידיה וחמישה חושיה
ושאר כוחות גופה ובטיפי דמיה רפואה שלימה
רפואת הנפש ורפואת הגוף אמן!

וכן לרפואת:

ר' מרדכי בן חנה נ"י

רפואה שלימה רפואה נפש ורפואת הגוף
ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו וחמשה חושיו ושאר
כוחות גופו ובטיפי דמיו ויזכה להפיץ את אור
רבינו ז"ל כל ימי חייו אמן!

לָא שְׁכִיחָא שִׁכְרוּת. אֵין דֶּרֶךְ לְהִשְׁתַּכֵּר מִבְּע"י, לְפִיכָךְ גּוֹמֵר וְיִתְפַּלֵּל. אֲבָל בַּלַּיְלָה עָשׂוּי לְהִשְׁתַּכֵּר בִּסְעוּדָתָן: **הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ.** הִתְנָאֶה לְפָנָיו: **רָמֵי פּוּזְמְקֵי.** נוֹתֵן אַנְפִּילָאוֹת חֲשׁוּבִים בְּרַגְלָיו. וּבְלַע"ז קאלצו"ס: **שָׁדֵי גְּלִימָא.** מַשְׁלִיךְ אַדַּרְתּוֹ מֵעָלָיו, שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּחָשׁוּב: **וּפָכַר יְדֵיהּ.** חוֹבֵק יָדָיו בְּאֶצְבְּעוֹתָיו, מרצי"ר בְּלַע"ז, כְּאָדָם הַמִּצְטַעֵר מֵאֵימַת רַבּוֹ: **חַיֵּי עוֹלָם.** תּוֹרָה. תְּפִלָּה צוֹרֶךְ חַיֵּי שָׁעָה הִיא – לִרְפוּאָה לְשָׁלוֹם וְלִמְזוֹנוֹת: **נְגַהּ.** אֵיחַר: **מְסַרְהֵב.** מְמַהֵר לַעֲמוֹד: **דַּיָּינִין מִתְעַטְּפִין בְּטַלִּיתָן.** כְּשֶׁפּוֹתְחִין בַּדִּין, מֵאֵימַת שְׁכִינָה, וְשֶׁלֹּא יַפְנוּ רֹאשָׁן לְכָאן וּלְכָאן וּתְהֵא דַּעְתָּן מְיוּשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם: **עֲסִיקִי וְאָתוּ.** בְּדִין אַחֵר, וּכְבָר מְעוּטָּפִים הֵן. וּכְשֶׁנִּגְמָר אוֹתוֹ דִּין בָּא לִפְנֵיהֶם דִּין אַחֵר סָמוּךְ לַמִּנְחָה, הָוְיָא הַתְחָלָתָן מִשֶּׁיִּפְתְּחוּ בַּעֲלֵי הַדִּין בַּטְּעָנוֹת. דְּהָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר מִשֶּׁיִּתְעַטְּפוּ: **עַמּוּדֵי.** שֶׁעֲלִיַּיִת בֵּית הַמִּדְרָשׁ נִשְׁעָן עֲלֵיהֶם: **חֲלִישׁ לִבַּיְיהוּ.** מִצְטַעֲרִין שֶׁלֹּא עָסְקוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בַּתּוֹרָה: **תְּנָא לְהוּ חִיָּיא בַּר רַב.** שֶׁגָּדוֹל שְׂכַר הַדַּיָּינִים וְלֹא יִצְטַעֲרוּ. וְל"נ דְּאֵין זֶה [מַשְׁמָעוּת] לְשׁוֹן לִבַּיְיהוּ, אֶלָּא לְשׁוֹן "חֲלַשׁ דַּעְתַּיְיהוּ", וּלְשׁוֹן "חֲלַשׁ לִבַּיְיהוּ" – לְשׁוֹן תַּעֲנִית הוּא, שֶׁלֹּא סָעֲדוּ כָּל הַיּוֹם. תְּנָא לְהוּ חִיָּיא בַּר רַב, שֶׁאֵין צְרִיכִין לֵישֵׁב וְלִידּוֹן כָּל הַיּוֹם, אֶלָּא מִקְצָת הַיּוֹם. וּמַה שֶּׁאָמַר "מִן הַבֹּקֶר עַד הָעֶרֶב", מִדְרָשׁ הוּא שֶׁחָשׁוּב הַדָּבָר כְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "עֶרֶב" וּ"בוֹקֶר": **שֶׁמַּלְכֵּךְ.** דַּיָּינֵךְ, שֶׁהַדַּיָּין קָרוּי מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר "מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ" (מִשְׁלֵי כט): **לוּדִים.** אוּמָּה שֶׁקּוֹרִין קנלינ"ש, וְאוֹכְלֵי אָדָם הֵן, וְהֵם רַעַבְתָּנִין: **מַאֲכַל יוֹרְשִׁים.** יוֹרְשֵׁי הוֹן רַב, שֶׁלֹּא טָרְחוּ בּוֹ, וְאֵין עֲסוּקִים וְדוֹאֲגִין לְשׁוּט אַחֲרֵי מְזוֹנוֹת וְלַעֲסוֹק בִּמְלָאכָה: **כְּזוֹרֵק אֶבֶן לְחֵמֶת.** קָשֶׁה לַגּוּף. וְלִי נִרְאֶה: לֹא קָשֶׁה וְלֹא יָפֶה: מֶרְחֲצָאוֹת שֶׁלָּהֶן ג' חֲדָרִים הָיוּ לוֹ: פְּנִימִי לְהָזִיעַ וּלְהִשְׁתַּטֵּף, אֶמְצָעִי שֶׁיּוֹרֵד לְתוֹכוֹ מִן הַמֶּרְחָץ וְלוֹבֵשׁ חֲלוּקוֹ וְיוֹצֵא לַחִיצוֹן, וְגוֹמֵר לְבִישָׁתוֹ וְנָח שָׁם שָׁעָה מִיגִיעַת הַמֶּרְחָץ: **עוֹמְדִים עֲרוּמִּים.** פְּנִימִי: **מִקְרָא.** ק"ש: **עֲרוּמִּים וּלְבוּשִׁים.** אֶמְצָעִי שֶׁיּוֹצֵא בּוֹ עָרוֹם, וּמְמַהֵר לְכַסּוֹת אֶת עַצְמוֹ וְיוֹצֵא לַחִיצוֹן: **וְחוֹלֵץ תְּפִילִּין.** מֵרֹאשׁוֹ. וְאֵין צ"ל שֶׁאִם אוֹחֲזָן בְּיָדוֹ בַּתִּיק שֶׁלָּהֶן שֶׁאֵינוֹ מֵנִיחַ, וְהָא דְּתָנֵי "וְאֵין צ"ל" כו', אַיְּידֵי דְּבָעֵי לְמִיתְנֵי מְצִיעָתָא "וְאֵינוֹ מֵנִיחַ וְאֵינוֹ חוֹלֵץ", שֶׁאֶמְצָעִי לֹא כְּמֶרְחָץ גָּמוּר הוּא, וּמִקְצָת תּוֹרַת מֶרְחָץ עָלָיו, הִלְכָּךְ: הָיוּ בְּרֹאשׁוֹ – אֵין צָרִיךְ לַחֲלוֹץ, הָיָה אוֹחֲזָן – אָסוּר לְהָנִיחָן שָׁם בְּרֹאשׁוֹ, אֶלָּא יוֹצֵא לַחִיצוֹן וּמְנִיחָן: **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה.** שֶׁפִּינּוּהָ מִשָּׁם: **כַּחֲדַתִּי.** שֶׁלֹּא רָחַץ בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁהִזְמִינוֹ לְכָךְ:

שאני

התם לא שכיחא שכרות. – וא"ת: דבריש פ' בתרא דתענית (דף כו: ושם) אמרינן: שחרית ומוסף דכל יומא לא שכיח שכרות לא גזרינן, מנחה ונעילה דשכיח שכרות – חיישינן. אלמא גם במנחה שכיח שכרות! וי"ל: דהתם לענין נשיאת כפים שאני, דאפילו לא שתה אלא רביעית אסור לישא את כפיו:

טריחותא למיסר המייניה ועוד ליקו הכי וליצלי ומשני משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל – ולא חייש לשנויי קושיא קמייתא. מכאן שצריך לאזור חלציו כשמתפלל. ובמחזור ויטרי מפרש דטעם דבעינן אזור שלא יהא לבו רואה את הערוה, ודוקא להן שלא היה להם מכנסים – לכך היו צריכים לאזור בשעת תפלה, אבל לדידן שיש לנו אבנט של מכנסים אין אנו צריכין לאזור: **רמי** פוזמקי. מכאן יש להוכיח שאין להתפלל יחף אלא בט' באב ויו"כ: **אי** איכא דאית ליה דינא ליעול – משמע דעדיף דין מתלמוד תורה. והא דאמרי' בפ' בתרא דמ"ק (דף יז.) גבי ההוא דטרקיה זיבורא ושכיב, עיילוהו למערתא דחסידי – ולא קבלוהו, למערתא דדייני – וקבלוהו, התם – בדיינין שאינן מומחין, שפעמים נוטין אחר השוחד: **דין** אמת לאמיתו – לאפוקי דין מרומה:

שאני

הָתָם לָא שְׁכִיחָא שִׁכְרוּת, הָכָא – שְׁכִיחָא שִׁכְרוּת. א"נ: בְּמִנְחָה כֵּיוָן דִּקְבִיעָא לָהּ זִימְנָא – מֵירְתַת וְלָא אָתֵי לְמִפְשַׁע, עַרְבִית כֵּיוָן דְּכוּלָּא לֵילְיָא זְמַן עַרְבִית – לָא מֵירְתַת וְאָתֵי לְמִפְשַׁע. מַתְקִיף לָהּ רַב שֵׁשֶׁת: טְרִיחוּתָא לְמֵיסַר הֶמְיָינֵיהּ?! וְעוֹד: לֵיקוּ הָכִי וְלִיצַלֵּי! – מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱ' "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל". רָבָא בַּר רַב הוּנָא רָמֵי פּוּזְמְקֵי וּמְצַלֵּי, אָמַר "הִכּוֹן לִקְרַאת וְגוֹ'". רָבָא שָׁדֵי גְּלִימֵיהּ וּפָכַר יְדֵיהּ, וּמְצַלֵּי. אָמַר: כְּעַבְדָּא קַמֵּיהּ מָרֵיהּ. אָמַר רַב אַשִׁי: חָזֵינָא לֵיהּ לְרַב כָּהֲנָא – כִּי אִיכָּא צַעֲרָא בְּעָלְמָא – שָׁדֵי גְּלִימֵיהּ וּפָכַר יְדֵיהּ וּמְצַלֵּי, אָמַר: כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָרֵיהּ. כִּי אִיכָּא שְׁלָמָא – לָבֵישׁ וּמִתְכַּסֵּי וּמִתְעַטֵּף וּמְצַלֵּי, אָמַר: "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל". רָבָא חַזְיֵיהּ לְרַב הַמְנוּנָא דְּקָא מַאֲרֵיךְ בִּצְלוֹתֵיהּ, אָמַר: מַנִּיחִין חַיֵּי עוֹלָם וְעוֹסְקִים בְּחַיֵּי שָׁעָה! – וְהוּא סָבַר: זְמַן תְּפִלָּה לְחוּד, וּזְמַן תּוֹרָה לְחוּד. ר' יִרְמְיָה הֲוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּר' זֵירָא, וְהָווּ עָסְקִי בִּשְׁמַעְתָּא. נְגַהּ לְצַלּוּיֵי, וַהֲוָה קָא מְסַרְהֵב ר' יִרְמְיָה, קָרֵי עֲלֵיהּ ר' זֵירָא: "מְסִיר אָזְנוֹ מִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה". מֵאֵימָתַי הַתְחָלַת דִּין? רַב יִרְמְיָה וְרַבִּי יוֹנָה, חַד אָמַר: מִשֶּׁיִּתְעַטְּפוּ הַדַּיָּינִין, וְחַד אָמַר: מִשֶּׁיִּפְתְּחוּ בַּעֲלֵי דִּינִים. וְלָא פְּלִיגִי, הָא – דְּעָסְקִי וְאָתוּ בְּדִינָא, הָא – דְּלָא עָסְקִי וְאָתוּ בְּדִינָא. רַב אַמִּי וְרַב אַסִּי הֲווּ יָתְבִי וְגָרְסִי בֵּינֵי עַמּוּדֵי וְכָל שָׁעֲתָא וְשָׁעֲתָא הֲווּ טָפְחִי אַעִיבְּרָא דְּדַשָּׁא וְאָמְרִי: אִי אִיכָּא דְּאִית לֵיהּ דִּינָא – לֵיעוֹל וְלֵיתֵי. רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא הֲווּ יָתְבִי בְּדִינָא כּוּלֵּי יוֹמָא, הֲוָה קָא חֲלִישׁ לִבַּיְיהוּ. תְּנָא לְהוּ רַב חִיָּיא בַּר רַב מִדִּפְתִּי: "וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעֶרֶב" וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמֹּשֶׁה יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ? תּוֹרָתוֹ מָתַי נַעֲשֵׂית?! אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: כָּל דַּיָּין שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת – מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ נַעֲשָׂה שׁוּתָּף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. כְּתִיב הָכָא "וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעֶרֶב" וּכְתִיב הָתָם "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד". עַד מָתַי יוֹשְׁבִין בַּדִּין? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: עַד זְמַן סְעוּדָה. אָמַר רַב חָמָא: מַאי קְרָא – דִּכְתִיב "אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נַעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ בִּגְבוּרָה וְלֹא בַשְׁתִּי" בִּגְבוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, וְלֹא בִּשְׁתִיָּיה שֶׁל יַיִן. תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁעָה רִאשׁוֹנָה – מַאֲכַל לוּדִים, שְׁנִיָּה – מַאֲכַל לִסְטִים, שְׁלִישִׁית – מַאֲכַל יוֹרְשִׁין, רְבִיעִית – מַאֲכַל פּוֹעֲלִים, חֲמִישִׁית – מַאֲכַל כָּל אָדָם. אִינִי?! וְהָאָמַר רַב פַּפָּא: רְבִיעִית זְמַן סְעוּדָה לְכָל אָדָם! – אֶלָּא: רְבִיעִית – מַאֲכַל כָּל אָדָם, חֲמִישִׁית – מַאֲכַל פּוֹעֲלִים, שִׁשִּׁית – מַאֲכַל ת"ח. מִכָּאן וְאֵילָךְ – כְּזוֹרֵק אֶבֶן לְחֵמֶת. אָמַר אַבַּיֵי: לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא טָעֵים מִידֵי בְּצַפְרָא, אֲבַל טָעֵים מִידֵי בְּצַפְרָא – לֵית לָן בָּהּ. אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מִתְפַּלֵּל אָדָם תְּפִלָּתוֹ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ. מֵיתִיבִי: הַנִּכְנָס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, מָקוֹם שֶׁב"א עוֹמְדִין לְבוּשִׁין – יֵשׁ שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאִילַת שָׁלוֹם, וּמַנִּיחַ תְּפִילִּין וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵץ. מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים עֲרוּמִים וּלְבוּשִׁין – יֵשׁ שָׁם שְׁאִילַת שָׁלוֹם, וְאֵין שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְאֵינוֹ חוֹלֵץ תְּפִילִּין, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ לְכַתְּחִלָּה. מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲרוּמִים – אֵין שָׁם שְׁאִילַת שָׁלוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְחוֹלֵץ תְּפִילִּין וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחָן! – כִּי קָאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה – בְּמֶרְחָץ שֶׁאֵין בּוֹ אָדָם. – וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: מֶרְחָץ שֶׁאָמְרוּ – אע"פ שֶׁאֵין בּוֹ אָדָם, בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁאָמְרוּ – אע"פ שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה! – אֶלָּא: כִּי קָאָמַר רַב אַדָּא – בַּחֲדַתִּי. – וְהָא מִבְעֲיָא בְּעָא לֵיהּ רָבִינָא: הִזְמִינוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא מַהוּ? יֵשׁ זִימּוּן אוֹ אֵין זִימּוּן? וְלָא אִיפְּשֵׁיטָא לֵיהּ; לָאו הוּא הַדִּין לְמֶרְחָץ? לָא, דִּילְמָא

שאני

שאני בית הכסא דנפיש זוהמא – תימה: בסוף פ"ק דנדרים (דף יז.) גרס: בעי רבינא, הזמינו לבית הכסא והזמינו לבית המרחץ מהו? אלמא במרחץ נמי מיבעי ליה! ויש שמוחקין אותו שם מן הספרים משום הך דהכא. ומיהו יש לקיים שם הגיר'. והכא ה"פ: מאי לאו כי היכי דלא איפשיטא ליה מבית הכסא, ה"נ לא איפשיטא ליה מבית המרחץ? ומשני: שאני בית הכסא דנפיש זוהמיה, להכי לא איפשיטא ליה. אבל מרחץ, בתר דבעיא – הדר פשטא. א"נ: הזמינו לבית המרחץ אינו מדברי רבינא, אלא הש"ס הוא דמסיק שאינו רוצה לחלק. וכן יש בכמה מקומות:

דמתרגמינן אלהא מהימנא – תימה: דשלום נמי מתרגמינן "דעבד ליה שלום"! וי"ל: דהתם קראו שלום על שם שהוא עושה שלום, דאי לא קראו שלום אלא בעי למימר "ה' שלום" – ה' העושה לו שלום, א"כ ה"ל למימר: ה' שלומו:

הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו – ודוקא במתנה שנותן לו ע"י אהבה, שאין המקבל מתבייש. אבל הנותן צדקה שהמקבל מתבייש – "מתן בסתר יכפה אף" (משלי כא):

יהבה ניהליה – דמותרת לזרים, כפירוש הקונטרס. והכי מוכח בפרק "הזורע" (חולין קלב.). והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף כה.): חזקה לכהונה חילוק מתנות כגון שמעיד לו דבתורת כהונה יהבה ניהליה:

ה"ג נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים – ואע"ג דבלאו הכי נגזר, דכתיב (בראשית טו) "ועבדום וענו אותם" – שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה, שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל' שנים: **ושל** סדום נ"ב שנה – כמו שמוכיח בקונ' שהיה אברהם בן מ"ח שנה כשנבנית סדום, ושלותה כ"ו שנים. משמע שהיה אברהם בן ע"ג כשהרג את המלכים. ובסדר עולם משמע שהיה בן ע"ה שנה כשהכה את המלכים, דקאמר התם: אברהם אבינו כשנדבר עמו בין הבתרים בן ע' שנה היה, שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וגו' וחזר לחרן ושהה שם ה' שנים, שנאמר "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן וגו'" ואותה שנה שיצא מחרן שנת רעב היתה, ירד למצרים ושהה שם ג' חדשים, בא וישב לו באלוני ממרא – היא שנה שכבש את המלכים. ולפ"ז לא היתה שלותה אלא כ"ד, וצריך לומר: שהיתה בשלוה ב' שנים בתחלה:

ולא

שָׁאנֵי בֵּית הַכִּסֵּא דִּמְאִים. וְשֵׁם מְגוּנָּה עָלָיו, מש"ה מְסַפְּקָא לָן בְּהַזְמָנָתוֹ: **וַיִּקְרָא לוֹ.** גִּדְעוֹן, לְהקב"ה "ה' שָׁלוֹם": **הֵימָנוּתָא.** לְהַזְכִּיר אֱמוּנָה בְּבֵית הַכִּסֵּא: **צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ.** מַתָּן פְּלוֹנִי אֶתֵּן לְךָ. וְזֶהוּ דֶּרֶךְ כָּבוֹד, דְּשֶׁמָּא יִתְבַּיֵּישׁ לְקַבְּלָהּ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מִתְרַצִּין בַּדְּבָרִים וְאֵינוֹ בּוֹשׁ בַּדָּבָר. וְכֵן אִם נְתָנָהּ בְּבֵיתוֹ שֶׁלֹּא מִידִיעָתוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁמִּיָּדוֹ בָּאָה לוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יְהֵא אוֹהֲבוֹ: **לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' וגו'.** לְהוֹדִיעָם אֲנִי בָּא שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְקַדְּשָׁם: **שָׁיֵיף לֵיהּ מִשְׁחָא.** יְשַׁפְשְׁפֶנּוּ בְּשֶׁמֶן בֵּין עֵינָיו, דָּבָר הַנִּרְאֶה, שֶׁתִּשְׁאֲלֶנּוּ אִמּוֹ מִי עָשָׂה כֵּן? וְיֹאמַר לָהּ הַתִּינוֹק: פְּלוֹנִי עָשָׂה, וְגַם פַּת נָתַן לִי: **וּמָלֵי לֵיהּ כּוּחֲלָא.** נוֹתֵן כָּחוֹל סָבִיב עֵינוֹ. וְכֵן לְשׁוֹנוֹ בַּתַּלְמוּד: **לִכְשָׁפִים.** שֶׁתַּחְשְׁדֶנּוּ שֶׁכִּשְׁפוֹ: **לְאִגְלוּיֵי** מִי נְתָנוֹ לוֹ: **מַתַּן שְׂכָרָהּ כו'.** וְהוּא הוֹדִיעָם [ע"י מֹשֶׁה] בְּעַל פֶּה מַה שְּׂכָרָהּ: **רַב חִסְדָּא.** כֹּהֵן הֲוָה, *כִּדְאָמְרִינַן (בְּרָכוֹת פ"ו דַּף מד:) גַּבֵּי עִיר אַחַת הָיְתָה בְּא"י וּבָהּ שְׁמוֹנִים זוּגוֹת אַחִים כֹּהֲנִים הַנְּשׂוּאִים שְׁמוֹנִים זוּגוֹת אֲחָיוֹת כֹּהֲנוֹת, וּבָדְקוּ מִסּוֹרָא עַד נְהַרְדְּעָא וְלֹא אַשְׁכָּחוּ אֶלָּא תַּרְתֵּי בְּנָתֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא דַּהֲווּ נְסִיבִי לְרָמִי בַּר חָמָא וּלְמַר עוּקְבָא בַּר חָמָא: **הֲוָה נָקֵיט תַּרְתֵּי מַתְּנָתָא דְּתוֹרָא.** זוּג שֶׁל זְרוֹעַ לְחָיַיִם וְקֵיבָה שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, וְרַשָּׁאי לְהַאֲכִילָן לְיִשְׂרָאֵל. וְאע"ג דְּרַב חִסְדָּא בְּח"ל הֲוָה – לָא יָלְפִינַן מֵהָכָא דְּמַתְּנוֹת נוֹהֲגוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה, דְּהָאִידָנָא נְהוּג עָלְמָא כִּתְלָתָא סָבֵי (בְּרָכוֹת דַּף כב.): כְּר' יֹאשִׁיָּה בְּכִלְאַיִם, וּכְר' יְהוּדָה בִּטְבִילַת בַּעֲלֵי קְרָיִין לְת"ת, וּכְר' אִלְעַאי בְּרֵאשִׁית הַגֵּז. שֶׁהָיָה אוֹמֵר: אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בָּאָרֶץ, וְכֵן מַתָּנוֹת. בִּימֵי רַב חִסְדָּא אַכַּתִּי לָא נְהוּג כְּר' אִלְעַאי, וּבִימֵי ר"נ בַּר יִצְחָק נְהוּג כְּוָותֵיהּ בְּרֵאשִׁית הַגֵּז וְלֹא בְּמַתָּנוֹת. וְהָשְׁתָּא קָא חָזֵינָא דִּנְהוּג אַף בְּמַתָּנוֹת. וְכִי הֵיכִי(א) דְּאָחֲזוּ בְּמִנְהָג בְּרֵאשִׁית הַגֵּז בִּימֵי ר"נ וְלָא מָחֵינָא בְּהוּ וְנָהֲגָנָא כּוּלָּא כְּוָותֵיהּ, הָשְׁתָּא דִּנְהוּג אַף בְּמַתָּנוֹת – לָא מְשַׁנֵּינַן מִנְהָגָא: **חֲדַתָּא.** חֲדָשָׁה, שֶׁלֹּא שְׁמַעְתִּיהָ: **מֵילְתָא אַלְבֵישַׁי' יַקִּירָא.** מְעִיל דָּמָיו יְקָרִים לְמִי שֶׁרָגִיל לְלוֹבְשׁוֹ. כְּלוֹמַר: לְפִי שֶׁאַתָּה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַב וְרָגִיל בִּשְׁמוּעוֹתָיו – אַתָּה מְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם: **מִשְׁקַל כ' סְלָעִים.** לָאו דַּוְקָא נְקַט. בְּתַלְמִידֵי רַבֵּינוּ יִצְחָק הַלֵּוִי מָצָאתִי: כְּתוֹנֶת פַּסִּים – סָבִיב פַּס יָדוֹ נָתַן מֵילָת, וְלֹא כָּל הַכֻּתּוֹנֶת: **שֶׁיְּשִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה.** שֶׁנִּתְיַישְּׁבוּ בָּהּ מִקָּרוֹב, כְּלוֹמַר עִיר חֲדָשָׁה: **דְּמִקָּרְבָא.** לָנוּס שָׁם: **וְזוּטָא.** וְלֹא צְרִיכִין אַתֶּם לְהַקְפִּיד עַל קִיּוּמָהּ: **הָא קָא חָזוּ לָהּ.** לָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר לְהוּ? **שֶׁיְּשִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה.** שֶׁנָּה אַחַת קָדְמָה לָהּ סְדוֹם, כְּדִמְפָרֵשׁ: שֶׁל סְדוֹם חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם. דְּע"כ בּוֹנֵי מִגְדָּל בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר הָיוּ, וְלֹא הָיָה יִשּׁוּב בָּעוֹלָם אֶלָּא בְּאוֹתָהּ בִּקְעָה, כְּדִכְתִיב (בְּרֵאשִׁית יא) "וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וגו' וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם". וּמִשָּׁם נָפוֹצוּ לִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים כְּשֶׁנִּתְפַּלְּגוּ, וּבָנוּ לָהֶם עֲיָירוֹת, וּמִשֶּׁנִּתְפַּלְּגוּ עַד שֶׁחָרְבָה סְדוֹם אֵינוֹ אֶלָּא חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, שֶׁהֲרֵי בְּסוֹף יְמֵי פֶּלֶג נִתְפַּלְּגוּ הָאֲרָצוֹת, כִּדְתַנְיָא בְּסֵדֶר עוֹלָם: אָמַר ר' יוֹסֵי, נָבִיא גָּדוֹל הָיָה עֵבֶר שֶׁקָּרָא בְּנוֹ פֶּלֶג, כִּי בְּיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ. וְאִם תֹּאמַר בִּתְחִלַּת יָמָיו – וַהֲלֹא יָקְטָן אָחִיו קָטָן מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד מִשְׁפָּחוֹת וְנִתְפַּלְּגוּ, וְאִם תֹּאמַר בְּאֶמְצַע יָמָיו – לֹא בָּא הַכָּתוּב לִסְתּוֹם אֶלָּא לְפָרֵשׁ, נָתַן לְךָ סִימָן וְלֹא תֵּדַע בְּאֵיזוֹ מִשְּׁנוֹתָיו, אֶלָּא בְּסוֹף יָמָיו. צֵא וַחֲשׁוֹב שְׁנוֹתָיו שֶׁל פֶּלֶג, וְנִמְצָא שָׁנָה שֶׁמֵּת בָּהּ הִיא שְׁנַת מ"ח לְאַבְרָהָם, וּכְשֶׁחָרַב סְדוֹם – שְׁנַת צ"ט לְאַבְרָהָם, שֶׁהֲרֵי בּוֹ בַּיּוֹם נִתְבַּשְּׂרָה שָׂרָה וּלְשָׁנָה אַחֶרֶת יָלְדָה, "וְאַבְרָהָם בֶּן מְאַת שָׁנָה" וגו' (שָׁם כא): **וְשַׁלְוָתָהּ.** הָאֲמוּרָה בָּהּ "גָּאוֹן שִׂבְעַת לֶחֶם וְשַׁלְוַת הַשְׁקֵט הָיָה לָהּ" וגו' (יְחֶזְקֵאל טז), וּכְתִיב "נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עָיִט, לֹא הִדְרִיכוּהוּ" וגו' (אִיּוֹב כח):

עשרים

שָׁאנֵי בֵּית הַכִּסֵּא דִּמְאִים. "אֵין שָׁם שְׁאִילַת שָׁלוֹם" מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַב הַמְנוּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא, דְּאָמַר: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיִּתֵּן שָׁלוֹם לַחֲבֵירוֹ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקְרָא לוֹ ה' שָׁלוֹם". – אֶלָּא מֵעַתָּה, הֵימָנוּתָא נַמִי אָסוּר לְמֵימַר בְּבֵית הַכִּסֵּא, דִּכְתִי' "הָאֵל הַנֶּאֱמָן"! וְכ"ת: ה"נ, וְהָאֲמַר רָבָא בַּר מְחַסְּיָא אֲמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אֲמַר רַב: שָׁרֵי לְמֵימַר הֵימָנוּתָא בְּבֵית הַכִּסֵּא! – הָתָם שֵׁם גּוּפֵיהּ לָא אִיקְרֵי הָכִי, דִּמְתַרְגְּמִינַן "אֱלָהָא מְהֵימְנָא", הָכָא – שֵׁם גּוּפֵיהּ אִיקְרֵי שָׁלוֹם, דִּכְתִיב "וַיִּקְרָא לוֹ ה' שלום". וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְּיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ – צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם". תַּנְיָא נַמִי הָכִי: "לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם". א"ל הקב"ה לְמֹשֶׁה: מַתָּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גִּנְזֵי וְשַׁבָּת שְׁמָהּ, וַאֲנִי מְבַקֵּשׁ לִיתְּנָהּ לְיִשְׂרָאֵל – לֵךְ וְהוֹדִיעֵם. מִכָּאן אָרשב"ג: הַנּוֹתֵן פַּת לְתִינוֹק צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאִמּוֹ. מַאי עָבֵיד לֵיהּ? – אֲמַר אַבַּיֵי: שָׁאִיף לֵיהּ מִשְׁחָא וּמָלֵי לֵיהּ כּוֹחֲלָא, וְהָאִידָנָא דְּחָיְישִׁי' לִכְשָׁפִים מַאי? – אֲמַר רַב פַּפָּא: שָׁאִיף לֵי' מֵאוֹתוֹ הַמִּין. אִינִי?! וְהָאָמַר רַב חָמָא (בַּר) חֲנִינָא: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ – א"צ לְהוֹדִיעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ"! – לָא קַשְׁיָא, הָא – בְּמִילְּתָא דַּעֲבִידָא לְאִגְלוּיֵי, הָא – בְּמִילְּתָא דְּלָא עֲבִידָא לְאִגְלוּיֵי. – וְהָא שַׁבָּת דַּעֲבִידָא לִגְלוּיֵי! – מַתַּן שְׂכָרָהּ לָא עָבֵיד לִגְלוּיֵי. רַב חִסְדָּא הֲוָה נָקֵיט בִּידֵיהּ תַּרְתֵּי מַתְּנָתָא דְּתוֹרָא אֲמַר: כָּל מַאן דְּאָתֵי וַאֲמַר לִי שְׁמַעְתְּתָא חֲדַתָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב – יָהֵיבְנָא לֵיהּ נִיהֲלֵיהּ. א"ל רָבָא בַּר מְחַסְּיָא, הָכִי אָמַר רַב: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר "לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם". יָהֲבָהּ נִיהֲלֵיהּ. אֲמַר: חֲבִיבִין עֲלָךְ שְׁמַעְתָּתָא דְּרַב כּוּלֵּי הַאי? – א"ל: אִין. – א"ל, הַיְינוּ דַּאֲמַר רַב: מֵילְתָא אַלְבֵישַׁיְיהוּ יַקִּירָא. א"ל: אֲמַר רַב הָכִי? בָּתְרַיְיתָא עֲדִיפָא לִי מִקָּמַיְיתָא! וְאִי הֲוָה נָקֵיטְנָא אַחֲרִיתִי – יָהֵיבְנָא לָךְ. וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְּיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: לְעוֹלָם אַל יְשַׁנֶּה אָדָם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים, שֶׁבִּשְׁבִיל מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים מֵילַת שֶׁנָּתַן יַעֲקֹב לְיוֹסֵף יוֹתֵר מִשְּׁאָר בָּנָיו – נִתְקַנְאוּ בּוֹ אֶחָיו, וְנִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם. וְאָמַר רָבָא בַּר מְחַסְּיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: לְעוֹלָם יְחַזֵּר אָדָם וְיֵשֵׁב בְּעִיר שֶׁיְּשִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה. שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁיְּשִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה עֲוֹנוֹתֶיהָ מוּעָטִין. שֶׁנֶּאֱמַר "הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרוֹבָה לָנוּס שָׁמָּה וְהִיא מִצְעָר". מַאי 'קְרוֹבָה'? אִילֵימָא 'קְרוֹבָה' דְּמִיקָּרְבָא וְזוּטָא – וְהָא קָא חָזוּ לָהּ! אֶלָּא: מִתּוֹךְ שֶׁיְּשִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה – עֲוֹנוֹתֶיהָ מוּצְעָרִין. א"ר אָבִין: מַאי קְרָא? – דִּכְתִיב "אִמָּלְטָה נָא שָׁמָּה", נָ"א בְּגִימַטְרִיָּא נ' וְחַד הָוֵי, וְשֶׁל סְדוֹם נ' וּב' וְשַׁלְוָתָהּ כ"ו

הודפס
לעילוי נשמת
עומר רחמים בן
סלימה ומנחם ז"ל
נלב"ע
כ"ה שבט תשפ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב
עיר שומרי הלשון עיר השמחה

פרשת וישב

יט	יום ראשון	עלות השחר (72 דק) ... 5:09 נץ החמה ..... 6:21 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:05 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:53	סו"ז תפילה ..... 9:45 חצות היום ..... 11:26 שקיעה ..... 4:31 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:44	**לימוד יומי:** **בבלי:** ערכין יב **ירושלמי:** סנהדרין מא **תוספתא:** מעילה ב **נ"ך:** ישעיהו יז **משניות:** תמיד ב **זהר:** תרומה קמח. **תיקוני זהר:** יט כסליו	**29**
כ	יום שני	עלות השחר (72 דק) ... 5:10 נץ החמה ..... 6:22 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:06 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:53	סו"ז תפילה ..... 9:45 חצות היום ..... 11:26 שקיעה ..... 4:31 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:44	**לימוד יומי:** **בבלי:** ערכין יג **ירושלמי:** סנהדרין מב **תוספתא:** מעילה ג **נ"ך:** ישעיהו יח **משניות:** תמיד ג **זהר:** תרומה קמח: **תיקוני זהר:** כ כסליו	**30**
כא	יום שלישי	עלות השחר (72 דק) ... 5:10 נץ החמה ..... 6:22 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:06 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:54	סו"ז תפילה ..... 9:46 חצות היום ..... 11:27 שקיעה ..... 4:31 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:44	**לימוד יומי:** **בבלי:** ערכין יד **ירושלמי:** סנהדרין מג **תוספתא:** כלים קמא א **נ"ך:** ישעיהו יט **משניות:** תמיד ד **זהר:** תרומה קמט. **תיקוני זהר:** כא כסליו	**1**
כב	יום רביעי	עלות השחר (72 דק) ... 5:11 נץ החמה ..... 6:23 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:07 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:55	סו"ז תפילה ..... 9:46 חצות היום ..... 11:27 שקיעה ..... 4:31 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:44	**לימוד יומי:** **בבלי:** ערכין טו **ירושלמי:** סנהדרין מד **תוספתא:** כלים קמא ב **נ"ך:** ישעיהו כ **משניות:** תמיד ה **זהר:** תרומה קמט: **תיקוני זהר:** כב כסליו	**2**
כג	יום חמישי	עלות השחר (72 דק) ... 5:12 נץ החמה ..... 6:24 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:07 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:55	סו"ז תפילה ..... 9:47 חצות היום ..... 11:27 שקיעה ..... 4:31 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:44	**לימוד יומי:** **בבלי:** ערכין טז **ירושלמי:** סנהדרין מה **תוספתא:** כלים קמא ג **נ"ך:** ישעיהו כא **משניות:** תמיד ו **זהר:** תרומה קנ. **תיקוני זהר:** כג כסליו	**3**
כד	יום שישי	**ערב חנוכה** עלות השחר (72 דק) ... 5:13 נץ החמה ..... 6:25 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:08 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:56	סו"ז תפילה ..... 9:47 חצות היום ..... 11:28 שקיעה ..... 4:31 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:44	**לימוד יומי:** **בבלי:** ערכין יז **ירושלמי:** סנהדרין מו **תוספתא:** כלים קמא ד **נ"ך:** ישעיהו כב **משניות:** תמיד ז **זהר:** תרומה קנ: **תיקוני זהר:** כד כסליו	**4**
	הדלקת נרות (40 דק): 3:51 (20 דק): 4:11				
כה	שב"ק	**שבת קודש פרשת וישב, שבת חנוכה,** **מברכין חודש טבת, שאילת גשמים בחו"ל** עלות השחר (72 דק) ... 5:14 נץ החמה ..... 6:26 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:08 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:57	סו"ז תפילה ..... 9:48 חצות היום ..... 11:28 שקיעה ..... 4:31 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:44	**לימוד יומי:** **בבלי:** ערכין יח **ירושלמי:** סנהדרין מז **תוספתא:** כלים קמא ה **נ"ך:** ישעיהו כג **משניות:** מדות א **זהר:** תרומה קנא. **תיקוני זהר:** כה כסליו	**5**
	מוצש"ק לשיטת ר"ת: 5:44				

המולד יהיה ביום רביעי, בשעה 11, 11 דקות ו-4 חלקים

עֵת רָצוֹן גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה מְאֹד לְשֶׁבֶת מוּל נֵרוֹת חֲנֻכָּה וּלְזַמֵּר זְמִירוֹת,
וְכֵן לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ לְטוֹבָה !

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)